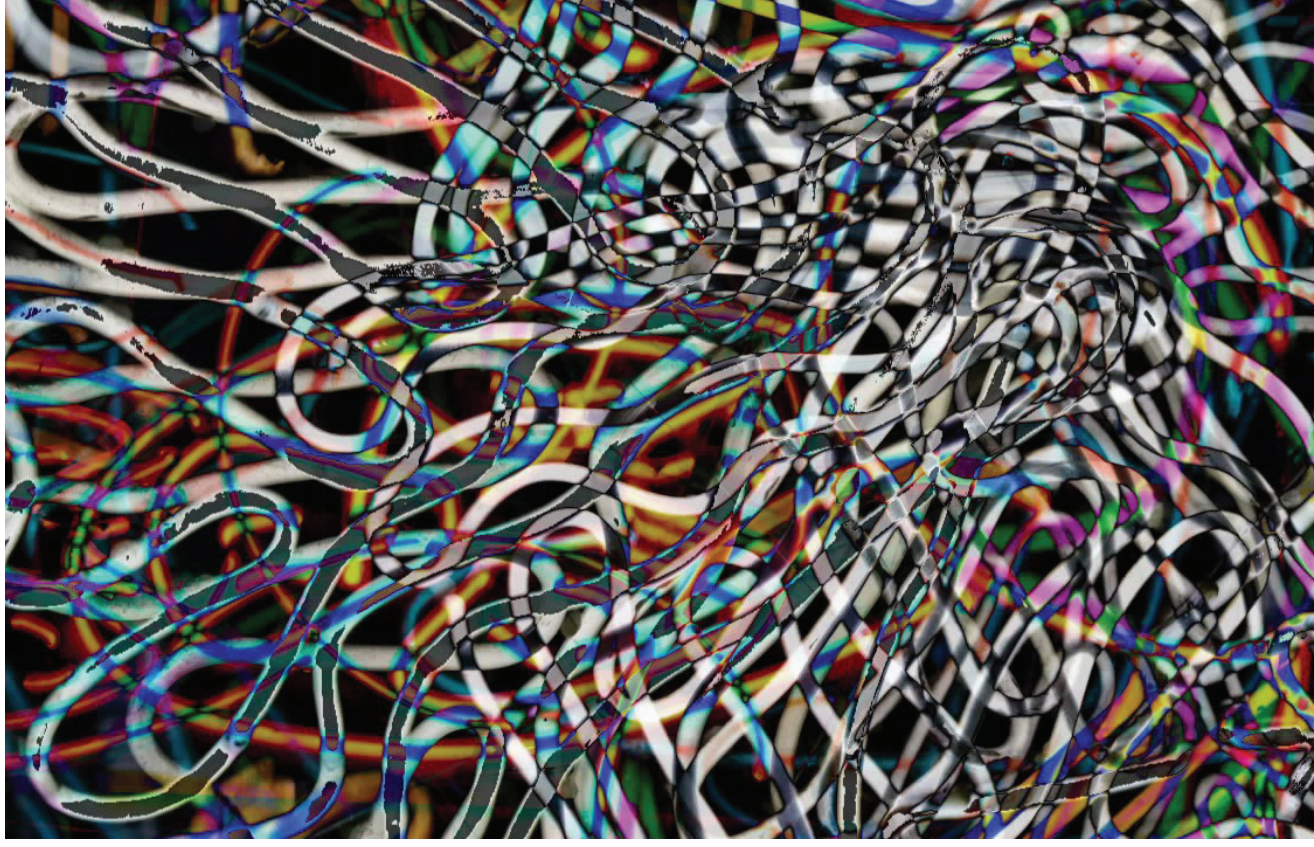

2024/1

88

irodalom - művészet

OLIVIS

TARTALOM

Szépíráás

- Erdély Dániel: *A Notre Dame-mal kapcsolatos erős motivációm valószínű magyarázata, Teljesen posztmodern vagyok, Tudod, Kedves?, Gonoszság, Tudják Önök, milyen Erdély Miklós fiának lenni?* (prózaversek) 3
- Balogh Ildikó: *Házasság, Szerelmes dal ismeretlen nyelven és annak „fordítása”* (versek) 8
- Z. Németh István: *Disszonáns* (novella) 11
- Balázs Dániel: *A barangolás dicsérete* (vers) 19
- Gánszler Beáta: *A javasasszony kertje* (novella) 20
- Orosz István: *Négysorosok, Kilátó, A forradalmárok* (versek) 24
- Kazó-Horváth Dóra: *Gege* (novella) 27
- Szolláth Mihály: *Színképek a Pannon-tenger aljzatáról* (versciklus) 29
- Kovács Marianna: *Kesernyés őszutó* (vers) 33
- Szárász Pál: *Aranykő* (novella) 34
- Lantay Éva: *hó dara, kerékpár a parton* (versek) 38
- Sayti Andrea: *A ló szeme* (novella) 40
- Sipeki Zsófi: *8 óra, A nők, Férfiak* (versek) 44

Láthatár

- Jana Bodnárová: *Patchwork fehérben* (regényrészlet, Tóth Ozsvald Zsuzsa fordítása) 46

Opus-önéletrajz

- Tóth László: *Feljegyzések, körülmények, megfontolások – Önélet – külnézetből* (részlet) 52

Opus-tanulmány

- Katona Nick: *Barbie: Life is plastic, hát nem fantasztikus?* Elemzési stratégiák a Barbie-filmre 62
- Dr. Iványi Márton Pál: *A nevetés felejtés-e?* (A Habsburg-uralkodóház és a császárság megítélése a cseh[szlovák] próza tükrében) 69

Könyvek között

- Kégl Ildikó: *A (szöveg)testben rétegződő traumák* (Póda Erzsébet: *Macskakő*) 76
- Fülöp Antal: *A hazatalált költő* (Kövesdi Károly: *Visszapott szavak*) 82

Opus-émlékezés

- Vasvári Zoltán: *Egy elfeledett felvidéki költő* (A tizenöt éve elhunyt Garai István [1915–2008] emlékére) 84

Küszöb

- Fekeč Angelika: *Tudni vagy tévedni?* (vers) 93
- Durec Valéria: *Macska* (novella) 94
- Benkő Máté: *Pandora testamentumából* (vers) 96
- Bukor Lilianna: *Világgá megyek* (novella) 97

- A SZMÍT és a szerkesztőség hírei 99

- Lapszámunk szerzői 100

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

Farkas Arnold Levente: *csak látszatként* (versciklus) – Kemal Özer versei *Tasnádi Edit fordításában* – Fellingner Károly, Filip Tamás és Török Nándor versei – Vasi Szabó János: *A csodák konvergálnak Cinnabarban* (esszé) – Szabó Zoltán Attila *Üvegszilánkok* című kisprózája – Pámer Gábor *Kit érdekel Sri Lanka?* című elbeszélése – Németh István Péter: *Macskalendárka* (versciklus) – Dr. Iványi Márton Pál: *Az ingovány szilárdsága: A lép, mint a nemzeti megmaradás letéteménye és természeti érték a 20. századi magyar történelmi regények tükrében* című esszéje – Hermann Judit: *Ízek és emlékek* című önéletírásának részlete – Magyarai Márton festményei

A lap elérhető a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrassy út 45.

Dunaszerdahely: Molnár Könyv, Vámbéry tér 14/55

Érsekújvár: Kultúra Könyvesbolt, Mihály bástya 4.

Fülek: Városi könyvtár, Fő u. 14.

Galánta: Molnár Könyv, Fő u. 918/2

Ipolyság: Litera Könyvesbolt, Janko Král' utca 46/27

Kassa: Rovás Művészetek Háza, Kmeťova 34.

Királyhelmec: Regionális könyvtár, Fő utca 72.

Komárom: Diderot Könyvesbolt, Lúdpiac tér 4810.

Nagykapos: Magyar Közösségi Ház, Csepely 64.

Pozsony: ArtForum, Kožia 611/20

Somorja: Molnár Könyv, Fő utca 62.

Vágsellye: Molnár Könyv, Dolná 524/1

Zselíz: Magyar Ház, Schubert u. 26.

16. évfolyam, 1. szám (február)

Felelős kiadó: **Hodossy Gyula**

Főszerkesztő: **Petőcz András** (szerkesztoseg.opus@gmail.com)

Vezető szerkesztő: **Angyal Sándor** (angyal.opus@gmail.com)

Szerkesztő: **Kovács Balázs** (kovacs.balazs.opus@gmail.com)

Tanácsadó testület: **Balázs F. Attila, HOGYA György, Lackfi János**

Korrektúra: **Tóth Ozsváld Zsuzsanna**

Tördelés és nyomdai előkészítés: **Rácz Éva**

Szerkesztőség: Duna Palota, Galantská c. 658/2F, 1. e. 5, 92901

Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szekesztoseg.opus@gmail.com

Nyomta: **PRESS GROUP, Kft., Besztercebánya**

Megjelent 2024 februárjában 700 példányban.

Regisztrációs szám: EV 5895/20

Dvojmesačník. 16. ročník, 1. číslo (február)

Vydavateľ: Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku

Tel/fax: +421/315527964, +421/911239479, IČO 30806372

Sídlo spoločnosti: Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 92901

Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szekesztoseg.opus@gmail.com

Vydavateľ: **Gyula Hodossy**

Šéfredaktor: **András Petőcz** (szerkesztoseg.opus@gmail.com)

Hlavný editor: **Sándor Angyal** (angyal.opus@gmail.com)

Redaktor: **Balázs Kovács** (kovacs.balazs.opus@gmail.com)

Poradný zbor: **Attila F. Balázs, György HOGYA, János Lackfi**

Korektúra: **Zsuzsanna Tóth Ozsváld**

Sadzba a predtlačová príprava: **Éva Rácz**

Tlač: **PRESS GROUP, s.r.o., Banská Bystrica**

Vyšlo vo februári 2024. Náklad 700 ks.

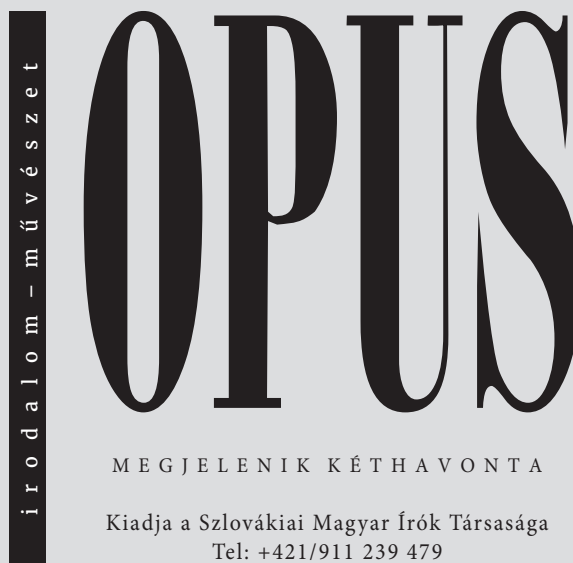
Registračné číslo: EV 5895/20

ISSN: 1338-0265

www.opus-folyoirat.sk

www.facebook.com/Opus.irodalmi.folyoirat

Ingyenes / Nepredajné

MEGJELENIK KÉTHAVONTA

Kiadja a Szlovákiai Magyar Írók Társasága

Tel: +421/911 239 479

Megjelent a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja támogatásával – Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

A Notre Dame-mal kapcsolatos erős motivációm valószínű magyarázata

Édesanyám a lehető legjobb anyuka volt, szép, jó, okos és szeretetreméltó. Alig követett el hibát. Viszont ő is része, elszennvedője volt a háborús, hidegháborús világnak, Európának és a zárt Magyarországnak. 1958-ban, amikor még kétéves sem voltam, az akkori viszonyokhoz képest óriási lehetőséget kapott. Fél évre Franciaországba utazhatott ösztöndíjjal. Nehéz döntés lehetett két kisgyereket itthonhagyni, de Anyut vonzotta a nagyvilág, a megismerés és megmérettetés lehetősége, hát Apámmal megegyezett, hogy házvezetőnőnk, Marika és a nagyszülők segítségével vállalják a gondozásunkat. Mostani felnőtt eszemmel nagyon jól meg tudom érteni a döntését, azonban gyerekként, alig kétéves babaként nem tudtam elfogadni, hogy hívom és nem jön. Valami dereng, hogy esténként a rácsos ágyban állva órákig bömbölök, követelve, hogy jöjjön már oda hozzám, de nem jött. Marika girbe-gurba betűkkel megírt leveleiből kiderült, hogy a kapcsolat létrehozására egyedül alkalmas postaládának kiabáltam, hogy: Anyu, gyere már haza! – ahova naponta záporoztak Anyu Klee, Miro és Rouault képeit hordozó, sűrűn teleírt képeslapjai. Természetesen nem mondtam le követelésemről, ragaszkodtam az Anyukámhoz, de a fél év annyira hosszú idő egy kétéves gyereknek, hogy kénytelen voltam valahogy megbirkózni a szörnyű helyzettel, és ideiglenesen megelégedni Apámmal, nagyszüleimmel és Marikával, mint pótszerekekkel. Arra nem emlékszem, hogy hazaérkezett Anyu. Hogy fogadtam, hogy öleltem, csókoltam. Biztos meg voltam sértődve a nagy boldogság mellett. Valahogy már nem ugyanaz az Anyu volt, aki azelőtt folyamatosan velem volt és biztonságot nyújtott. Nagy segítség volt Gyuri jelenléte, aki minden bizonnyal hasonlóan szenvedett az anyahiány miatt. Az biztos, hogy nagyon szolidárisak voltunk egymással. Aztán lassan visszazökkentünk egy régi-új kerékvágásba, de nagyon szigorú és elég hisztis gyerekként nőttem fel. Élete végéig ragaszkodtam Anyuhoz. Szinte egyfolytában vele voltam 70 éves koráig. Rengeteg csodás, felejthetetlen élmény köt hozzá, ... csak soha nem engedtem, hogy így hívjon: Nyuszek, ... pedig sokszor megpróbálta, egy fejszűrés kíséretében. Sérelem ért, pótolhatatlan hónapok, anya nélkül. Persze az értelmemmel megbocsájtottam, de zsigerileg bennem maradt traumaként ez a párizsi intermezzo. Máig rossz a lelkiismeretem, mert az utolsó napjaiban egyszer a beígért kórházi látogatásomkor bealudtam, és elkéstem 3 órát. Egyedül hagytam. Aznap vitték át az intenzív

osztályra. Lehet, hogy tudat alatt valami alantas bosszú élt bennem Párizs miatt? Nem direkt késtem. Mindennap bementem hozzá, de aznap bealudtam. Szégyellem, nagyon. Utána az intenzíven még sokszor találkoztunk. A nővérek a One way ticket-et hallgatták a Boney M-től, Anyu karját rázva énekelve kísérte, ezzel is csökkentve a távozás fájdal(m)át, én meg egy reklámfilmlet idézve a Coccolino macit utánoztam, amelyen garantáltan és harsányan nevetett A LEGJOBB ANYA! Anyukám, Anyu.

Teljesen posztmodern vagyok,

azaz, ahogy a szegedi bölcészek fogalmaztak, posztmagyar. Itt most, kérem, minden, de minden összeállt. Hollywoodi biciklilakat, szuperfinom gumiból készült úszószemüveg, étel, ital, gyümölcs, korszerű laptop és okostelefon. Ha a rózsaszín női biciklire felpattanok, pont elérem a 11:55-ös vonatot. Bea majd utolér, vagy az állomáson rátalál az őrizetlen biciklijére. A padon egy idős úr várakozik. Felrajzoltam még a zsebemben felejtett táblakrétával a forgalmi iroda falára egy szívet. Felvilágosítanak, hogy a „beért” vonat mintegy 10 percet késni fog. Közben elhagytuk Gátért. Bevillant, hogy a pökhendi Napfény Express többször nem várta be a zötyögős, életveszélyesen elhasználódott talpfákon lassan a célja felé botorkáló, egykocsis „vicinálist”. Mit volt mit tenni, próba-szerencse, felkapaszkodtam a hős kis vonatra, és helyet foglaltam. Közben mesterséges intelligencia segítségével pólóterveket készítettem: LOVEHUNGER HUNGARY felirattal.

Közben az élet nem állt meg, de a Napfény se várt be minket, hiába drukolt velem és üzengetett a kiskunfélegyházi állomásfőnököknek. Ajjaj, lekésem a tokiói lányt, aki várja a kalotaszegi hímzést a Nyugatiban.

Félegyháza. Egy órával később is megy tovább vonat Pestre. Üzenek Haragochinak (nem viccelek, ez a rendes családneve, akár Weörestől kapta volna), hogy jöjjön egy órával később ki. Csak kapja is meg! Csupa izgalom és kaland az élet. Most itt ülök az állomáson. A városba nem megyek fél órát csatangolni, mert gyűlölöm a bevezető út ráktól feldagadt fáit nézni. De a helyiek a farákra büszkék. Ez is idevonz néhány látogatót. Így itt ülök a váróterem padján, és szinkronba kerültem a mobilon bepötyögött novellával. Együtt izgulhat velem a nyájas olvasóm, hogyan fog végződni ez az eset. Sikeres lesz-e a japán–magyar találkozó, amelynek célja – a hímzett párnahuzat szemügyrevételén túl –, hogy a pályaudvartól nem mesz-

sze (itt „kőhajításnyira levő”-t lenne írni kedvem) található „Néptáncosok jelmez-kölcsönzője” elnevezésű boltot lesz-e időnk és alkalmunk meglátogatni, együtt? Mert Haragochinak 4-re haza kell érnie. Most 12:07 van. Várjuk együtt, izgalommal a fejleményeket! Közben nehezen megtalált kártyámmal vettem a restiben egy erős kávé. Keresgélemmel feltartottam egy kedves, középkorú MÁV tisztviselőt, akitől egyúttal bocsánatot is kértem, mondván: „Elnézést, hogy akadályozom a munkavégzésében az ügyetlenkedésemmel!”

„Hát igen, 14 órát kell lehúzni, de ezt nem nevezném munkának. Egy használható kocsink sincs. Mind elvitte Lázár a magánvasútjához!”

„A mozdonyokat?” – kérdeztem.

„Nem, a vagonokat.”

„Azok legalább nem romolhatnak el!”

„Dehogynem! Működniük kell a fékeknek, a fűtésnek, az ajtóknak, mindennek. Nem olyan egyszerű dolog ez, Uram! De az összes használható vagon is elvitte Lázár. Ez így nem munka, hanem szenvedés!”

Nem gondoltam volna, hogy ilyen rövid idő alatt ennyi hasznos információhoz jutok. Leültem és frissibe' bepötyögtem mindent a mobilomba. Egyenesen a főszerkesztő úrhoz címzett elektronikus levelembe.

Közben villog itt rozsdaszín háttér előtt, talpára állított háromszögben egy felkiáltójel, mellette fehér szöveg: Hamarosan nem fogsz tudni e-maileket küldeni. Érdekes, pedig fizettem valami extra tárhelyet is! Mindenesetre feladom, amit eddig írtam. Negyed óra múlva indul a következő vonat. A folytatást később küldöm. Még egy mondat a címről. Olyan jó, hogy mindenkivel lehet beszélgetni, hogy megpróbálták egyetlen utas miatt visszatartani az expresszt. Igaz, nem sikerült, de legalább megpróbálták. Mert uram-bátyám viszonyok vannak a hazámban, és legalább megpróbáltak segíteni. Akkor az újabb bejelentkezésig „A dios!” (Nem tudok spanyolul, ... se)

Tudod, Kedves?

Az ember éjjel felkel, pisil, mert valahogy – meg illik is egy bizonyos kor fölött valamilyen gyógyszert szedni, betegséget, kopottságot, fáradtságot imitálni – ki kell juttatni a bejuttatott kíséreltet. Sört, grapefruitlevet vagy ásványvizet. És akkor, ott és akkor meg kell küzdeni az elemekkel, a gravitációval és a hideg kövezettel, a nem teljesen megtisztított padló nehezen azonosítható haj- és szőrszálainak

talpamra ragadt együttesével, amelyet a küszöbbe rúgással veszélyeztetett csoszogással az ember igyekszik lekoptatni, hogy ne vigye vissza dolga végeztével a viszonylag tisztának elkönyvelt takarója és lepedője közé, abba a rétegbe, ahol a test is megpihen, enyhet lel átmenetileg. A program ilyenkor az alkalmasság kivívása önmagunk és a világ előtt. Szellemi és fizikai képességem birtokában, anynyi embertársamhoz hasonlóan majd reggel nekiindulok, hogy meghódítsam a Világot, amelyet hasonló, talpáraragacsolt masszától az idő múlásával szabadulni vágyó halandó lakik be, különböző orgánummal, lelki és testi alkattal megáldva, különböző szerepekbe kényszerülve. Mindezek a lények és csoportok egymás elismerésére, szeretetére és rajongására vágyva próbálnak szerencsét mindennap.

Gonoszság

Akkor volt gonosz, mikor még megérte gonosznak lenni
A jóságával volt gonosz, mert megőrültek a körülötte élők
Megőrültek, mert miatta nem mertek gonoszok lenni
Jó gonoszok lettek azzal, hogy jók lettek
Gonoszságával volt jó, mert senkinek nem kellett körülötte hálásnak lennie
Gonoszságból gonoszok lettek, hogy senki ne lehessen se hálás, se jó
A sok gonoszságból és hálátlanságból nőtt ki a jóság
Magától

Tudják Önök, milyen Erdély Miklós fiának lenni?

És a feldolgozás, mint húsipari tett?
Egyszerű kulturális elemcsere?
Családi rozsdamentesítés?

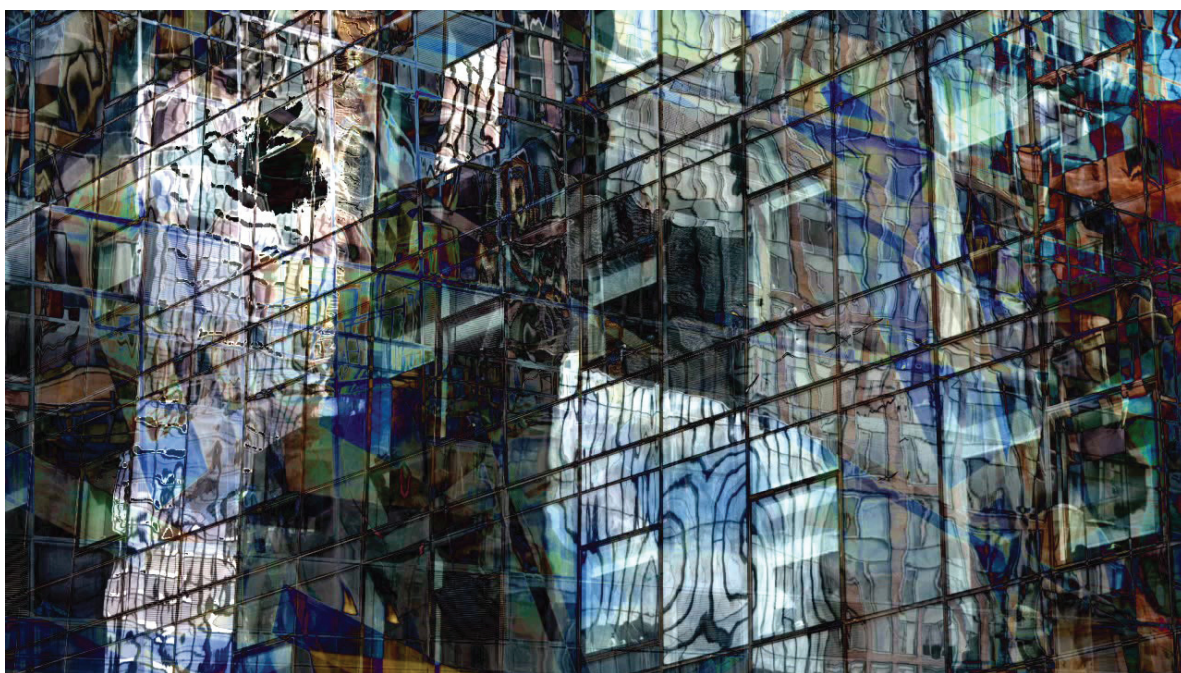
Hogy kell a múltba zuhanni összekevert ragokkal?
Meddig hígul a feltételezések hátonúszó szobra?
Mellékfeltételek, fel-ejtett kezekkel.
Hősi kiállítás lebontott talapzaton. Bontás, talpalávaló kényszerlebegés.
Az elszállítás céljából kettészakított múlt. Lassan hűlő rakomány.
Az évszakok idéznek. A hangok és illatok megtapadtak.

Horgászni sohasem járt.
A kétségesebben ködlámpát lebegtetett késői órán.

Megmaradt családok kistrikós mosolylegyintése.
Kétszer elvesztett kiscipők lelőhelye.

Visszaakasztom szekrényajtó-sodorta, kopott legényfogasomat.
Kimegyek, megfordítom az udvaron a kakast.
Eltervezem holnapi pazarlásaimat és hagyom,
hogy a pohár víz napkóstolta ízeit a föld beigya. Ő tudja, miért!

1991. április 12. Szeged

Kecskés Péter: Photismos 11 (2019)

BALOGH ILDIKÓ

Házasság

(Gregory Corso variáció)

Férjhez kéne mennem? Ne csókolja már más idegen a testemet?
Botránkoztassam meg a falut hogy fekete brokátban,
hatalmas, színes, élővirág koszorúval a fejemen,
elváltan, hatvanévesen oda állok az oltár elé?
Közös havi programként a halottainkat látogatnánk
ahelyett hogy a sodrony rugózna alattunk vagy elmennénk egy jó retró koncerte?
Ehelyett leszedjük az ünnepi asztalra szánt összes kardvirágot,
beleállítjuk a kék zománcos kannába és lemegyünk a kertvégi
Garampartra.
Kézenfogva nézzük a szitakötők táncát.
Vajon így fogunk mi is táncolni életünk végéig?

Mekkora baromság! Van ilyen önfeledtség egyáltalán?
Hisz most is, jön a nővére a családjával, bemutat nekik.
Jó benyomást kell keltenem. Kell? Mit is jelent ez?
Hogy nem trikóban, melltartó nélkül és rövidnadrágban fogadom?
Nem vagyok hajlandó alakoskodni és a seggemből is akkor húzom ki a bugyim
amikor vág.
És böfögök is, kettőnknek ez nagyon megy, röhögünk is rajta.
Ők meg majd néznek mekkora paraszt ez a városi liba.
Biztos csak a háza kell neki, mint annak a féltékeny szembeszomszéd Margitnak
még tavaly.

A gyümölcstálon is megakad a szemük – ez sütni se tud – gondolják majd.
Majd két harapás túlrejt füge után kikérdezik a családfám.
Mintha az segítene a jobb benyomáson, mintha ...
Persze biztos nem, mert az elárvult, hatvanas agglegény kapna egy komplett
családot.
Én meg egy sógornőt, tapogató alkoholista sógort, négy gyereket, azok
gyerekeivel.

Atyaég, és az esküvő!

Bírja-e majd pia nélkül vagy beszél a lelkésznek idő előtt?
A násznép röhögésétől meg majd kidől a templom oldala a
„sokasodjatok” után.

A gondnokné kiájul a padból, a templomajtó becsapódik,
az emeleten lévő kántor kottáit a huzat a gyülekezet fejére hullatja.
Akár égi jelnek is vehetnénk majd.

A nászutunk tán Erdélybe vezet. 366 napja van hogy érlelje.

Ötven kilométeres körzeten túl nem hagyta el a faluját.

Kivéve a katonaságot.

Kérdéses hogy a 10 órás út alatt bírni fogom e a mély baritonos nótázását,
amikor már attól kiráz a hideg hogy „megkötöm lovamat piros almafához”.

Be kell tennem a horgolásom, meg egy habtortát is a szállásadónknak.

Mire odaérnénk, gogeni kép tárulna elénk a doboz megnyitása után.

Tán vita is lenne, meg hogy „én megmondtam” de azt egy csókkal
fojtaná belém,

közben átroppantja bivalyerős ölelésével a derekam.

Ebből már tudom mi következik. Csak messze legyen a mi hálónk a háziakétól.

Másnap a háziúr sunyin lesi a bokáimon levő belilult ujjlenyomatokat.

Elmegy a picsába! – gondolom,

s leveszem az orrom előtt levő polcról az „Önuralom egy perc alatt” című
könyvet s levágom elé.

Tán mégsem kéne férjhez mennem?

Húsz év múlva, nyolcvanévesen a kilátások gyatrák.

Betéttel a vizeletelfolyás ellen amit napokig elfelejt cserélni az ember az
alzheimere miatt,

az illatcsóva amit maga után húz, nem biztos hogy gerjesztőleg hat.

És hát a másik is, trottyosan, bepelenkázva,

s bár kézenfogva de már egy más világban külön-külön.

Bárhogy is lesz, egy dolog megnyugtatólag hathat majd ebben a korban,
a retró dallamokra vagy a tv sűgására az elalvás.

Egymás, meleg ölelésében, egymás szívdobogását hallgatva

s rég elfeledve azt, hogy ő Claudia Cardinaléba volt szerelmes én meg
Gérard Philipe-be.

A fekete brokát súlya nehéz, de mindent befed.

Szerelmes dal ismeretlen nyelven és annak „fordítása”

Weöres Sándor: Barbár dal című műve nyomán

Om halikü kerem
Hambal hentaidü
Halikü nom keram
Per arota miü

Om haliküm karem
Fanno beragidü
Mo halira fered
En maro henerü

*

Ha szerelmed volnék
Lágyan simogatnál
Szerelmed nem vagyok
Kezed ügyében bot.

Ha szerelmem lennél
Csókom rád lehelném
De szerelem elkerül
Így én messze mennék

Z. NÉMETH ISTVÁN

Disszonáns

Trixi az unokatestvérem könyvbemutatóján ismertem meg. Zoli a világ körüli utazásait írta meg meglehetősen érdekesen, az én figyelmem mégis inkább a hölgy felé irányult. Amikor a tekintetünk találkozott, mindig elkaptam a fejem, sajnos elég későn ahhoz, hogy leplezni tudjam a felé irányuló kíváncsiságom.

Zoli kötetét Alfonz mutatta be, mint később kiderült, ő pedig Trixi unokatestvére volt. Mély, öblös hangja volt a fickónak, haja egy szál se, és vastag keretes szemüvege mögül gyakran pillantott ki a közönségre. Mellette Zoli nyugtalanul fészkelődött a széken. Elmosolyodtam, amikor zavarában az asztalra feltornyozott könyvei közül kezébe vette a legfelsőt, s olyan kíváncsisággal lapozta, mintha most látná először. Kerülte a közönség pillantását, hol a bal lábát tette a jobbra, hol a jobbat a balra, talán attól félt, az előzőleg megbeszélte kérdésekre majd nem tud kielégítő választ adni.

Végül aztán ügyesen feloldotta a szorongását. Amikor váratlan kérdést kapott (Alfonz fütyült az előzőleg megbeszélte témákra), levetített pár kockát Dél-Afrikáról vagy Kanadáról. Az egészről semmire sem emlékszem, mert a sivatagi kaktuszok és a leszakadó jégtáblák helyett Trixi tanulmányoztam. Beleszerettem dús, a háta közepéig érő hajába, sötétzöld pulóverébe, keskeny csípőjébe. Amikor megláttam, hogy nem hord karikagyűrűt, vad terveket szőttem arra nézve, hogy a könyvbemutató utáni borkóstolón milyen szöveggel fogom megszólítani, s hogyan próbálom érdekessé tenni magam. Tíz évvel lehet fiatalabb nálam, gondoltam, az pont megfelelő. Aztán elgyávultam, és az ablak tükrébe bámulva megállapítottam, hogy csúnya vagyok és öreg, ugyan mi dolga lehetne egy ilyen Trixinek velem. Azon kívül, hogy megmosolyogja, ha nyomulni kezdek rá.

A gyávaság győzött. Amikor mindenki a pogácsás tálak felé indult, s tartotta a poharát, hogy még egy kis bort kérjen abból a finomabbikból, igyekeztem minél távolabb sodródni ettől a ragyogó teremtestől, aki kísértésbe vitt. Hiszen eldöntöttem, hogy az évekig húzódó válási procedúra miatt egy életre elegendem van a nőkből, s ha nem is vonulok kolostorba, nem tekerem majd a pedált feleslegesen, bárki is akadjon utamba.

Csakhogy Trixi megveregette a vállamat, én pedig tettetett meglepődéssel fordultam hátra. Nagyon jó szövege volt az ismerkedéshez, nekem pedig rettenetesen melegem lett. A bennem lakó hóember olvadni kezdett, répaorra hatalmas

csattanással landolt a padlón. Ja nem, a talpas pohár csúszott ki az ujjaim közül, és egy pillanatra sikerült az egész vendégsereg figyelmét magamra irányítanom.

Még akkor is beszélgettünk, amikor elfogyott az összes pogácsa, és a borosüvegek alja is csont szárazon nézett vissza a beljük kukkantó szomjas emberekre. Zoli még mindig dedikált, Alfonz a helyiségben fel és alá szaladgáló gyerekeit próbálta csendre inteni, néhány idősebb hölgy csendben beszélgetett a prérük és a szavannák imént látott gyönyörűségeiről. Mi gyors búcsút vettünk rokonainktól, ismerőseinktől, és fél óra múlva már Trixi házának legkényelmesebb foteljában ültem. Kezemben borospohárral, amit igyekeztem óvatosan tartani. Trixi gyakran felsóhajtott, hogy végre egy ember, akivel kulturáltan, értelmesen el lehet beszélgetni a világ dolgairól. Bármilyen hihetetlen, de rám gondolt.

Amikor átvonult a másik helyiségbe, hogy lerendezzen egy hosszúnak ígérkező telefonbeszélgetést, a szoba közepén álló hatalmas, fekete zongora keltette fel az érdeklődésemet. Először csak egy-két billentyűt nyomtam meg, mert biztos voltam benne, hogy nincs felhangolva. Magam is meglepődtem attól, amit hallottam. A hangja maga volt a mennyország. Mintha pufók, szárnyas angyalok énekét hallottam volna.

Trixi még javában vitatkozott valakivel, így az elfogyasztott bor és az előbb hallott menyeyi hang bátorrá tett. Az ingem aljában megtöröltem izzadó tenyereimet, és játszottam valami dalocskát. Aztán egy régi slágert, végül valami kis improvizációt. A hangszer széttárta szárnyait, lábaival a parkettát kaparta, s csalogatott, hogy repüljünk nagyon magasra. Úgy belemerültem a játékba, hogy észre sem vettem, a vendéglátóm ott áll mögöttem, és elragadtatással figyelni ténykedésemet.

Megtapsolt, átölelt, finom parfümjétől teljesen elbódulva intettem, hogy ne, ne töltse újra a poharamat. Alaposan kifaggatott arról, hol tanultam meg így zongorázni. Csodálkozása leírhatatlan volt, amikor bevallottam, hogy sehol. Nem jártam zeneiskolába, nem ismerem a kottát, mindent magamtól tanultam, önszorgalomból. Botcsinálta zenész vagyok, a magam örömére farigcsálok dallamokat, s bízom abban, hogy valamelyik következő életemben majd elismert zeneszerző leszek.

Trixi megkért, hogy játsszak még valamit. Nem tudtam ellenállni a kérésének, főleg azért, mert úgy mosolygott rám, ahogy manapság egy Marvel-hősre szokás. Régen a félisteneknek járt ki effajta rajongás.

Improvizáltam, pár egyszerű akkordra építettem fel egyre bonyolódó dallamokat. Trixi úgy viselkedett, mintha száz éve ismernénk egymást. Kérdésére, hogy mi volt ez, azt válaszoltam, hogy így érzem magam jelen pillanatban, ezt próbáltam meg a zenén keresztül tolmácsolni.

Kért, hogy folytassam. Lehetőleg valami saját szerzeményt játsszak. A Vihar egy borospohárban című jutott eszembe, ezt gyakran játszottam kis lakásom mélyén,

egy kiszolgált szintetizátoron. A basszus hangoknak köszönhetően a zongora vágatott, mint egy száztonnás mozdony, hogy a magas, angyali futamok megszelídítsék azt, ami a komponista lelkében háborgott a mű születésekor. Trixi átölelt hátulról, éreztem, hogy a nyakamba folynak forró könnyei.

Ekkor valami nem várt dolog történt. Felcsapódott az egyik ajtó, és egy kócos, borostás, szőrös mellét kopott hálóköpenyből kivillantó férfi káromkodása tette nyomasztóvá a szoba légkörét. Nem tud aludni ettől a szörnyű klimpírozástól, ez volt a mondandójának a lényege, de mindezt olyan bután fogalmazta meg, hogy nem is akarok visszaemlékezni rá, pontosan milyen kifejezéseket használt. Aztán ahogyan jött, úgy vissza is vonult a szobába, ránk csapva a nehéz tölgyfaajtót.

Trixi egy hajtásra megivott két deci vörösbort, aztán alig győzött bocsánatot kérni. Ez a vadbarom a volt férjem, aki nem hajlandó elköltözni a házból, pedig a bíróság jogerős ítélete szerint nincs már itt semmi keresnivalója. Csodálkozó tekintetemet látva a nő biztosított róla, hogy ő mindent megtett az ügy érdekében, de hát Rudónak nincs hova mennie, mégsem kerülhet az utcára, és különben is több mint fél éve dolgozik azon, hogy valami albérletet találjon magának. Pontosabban nem dolgozik, mert nincs munkája, és Trixi azon kívül, hogy utálja, még fél is tőle. De majd csak jobbra fordulnak a dolgok. Rudónak például még él az édesanyja, de hallani sem akar róla, hogy a fia odaköltözzön hozzá. Ha a nő mégis megbékül, sima az út a hõn áhított szabadság felé.

A hõbõrgõ férj teljesen elvette a kedvemet a további játéktól, bár Trixi biztatott, hogy érdemes lenne megzenésítenem egykori házastársa imént bemutatott belépõjét is. Nehogy már az szabja a játékszabályokat, akinek nincs itt keresnivalója. Ellenálltam az unszolásnak, és kedvesen elköszöntem vendéglátómtól. Hazafelé a csillagoktól kérdeztem meg, vajon lesz-e ennek a „koncertnek” folytatása. Persze nem szóltak semmit, csak hunyorogtak, mint a sötétzárkából szabaduló légionista a büntetés leteltekor.

Trixi másnap felhívott, hogy ha van egy kis idõm, ugorjak be hozzá. Nem tudom, honnét szerezte meg a telefonszámomat, de alig hallottam, mit mond, mert annyira dõrõmbõlt a szívem. Virágot vittem, meg egy üveg bort. Azt mondta, depressziós, egy jó beszélgetés sokat segítene rajta. Úgy éreztem magam, mint egy kamasz. Süteménnyel kínált, elmeséltette velem az egész életemet, én pedig – bár kissé furcsálltam heves érdeklõdését – boldogan válaszoltam a kérdéseire. Amikor én próbáltam meg faggatni, szûkszavú lett, arra kért, zongorázzak valamit, arra az idõre legalább nem kísértik õt a múlt árnyai.

Boldogan teljesítettem a kérését, bár fél szemmel folyton a hálószoba felé sandítottam, számítva a vadállat újbóli kitörésére. A volt férje ezúttal nem tette tiszteletét, de az egyes szerzeményeim közti csendben jól lehetett hallani, hogy mérgesen fújtat a szomszédban, magában beszél, bosszankodik, fel-alá járkal a recsegõ parkettán, csapkodja a szekrényajtót meg a fiókokat, felhangosítja a tévét.

Ügyet sem vetettünk rá. Trixi kitalálta, hogy felolvas egy verset, én pedig játszom le a zongorán, ami eszembe jut róla. Parádés dallamok kerültek ki a kezem alól, ő hol dőlt a nevetéstől, hol pedig a könnyei potyogtak. Egy Petőfi-versnél felrántott a zongoraszékről, és alaposan megszorogatózott. Azt mondta, ezt a dallamot jegyezzem meg, dolgozzam ki, és ajánljam fel valamelyik zenekarnak, még nagy sláger lehet belőle. Pironkodtam, hogy talán mégsem vagyok én akkora zeneszerző, de Trixi újra és újra eljátszatta velem a dalocskát. Kezdtém azt gondolni, hogy tényleg lehet a dologban valami, el kellene küldeni a jogvédő irodának, nehogy avatatlan fülekbe vagy kezekbe kerüljön. A férje a szomszéd szobában már nem volt ekkora rajongóm. Amikor hetedszer játszottam az új szerzeményt, átrobogott a szobán, és dübörgő léptekkel elhagyta a házat. Trixi szemében különös fény villant, amit akkor én kissé félreértettem. Átöleltem, belecsókoltam dús, illatos hajába, de udvariasan eltolt magától. Vissza fog jönni, bármelyik percben itt lehet, mondta. Na és, már nem a férjed, tiltakoztam. Ekkor megcirógatta az arcomat, és azt mondta, hogy ne haragudjak, de most fáradt, szeretne korán lefeküdni. Én még nyolcadszor is eljátszottam volna azt a kis dalt, és sóvárogva néztem a bontatlan borosüvegre, de beláttam, hogy igaza van, ebben a napban ennyi volt, hagyjunk valamit a legközelebbi találkozásra is.

Hazafelé sétálva régen nem tapasztalt érzések bizsergették a bensőmet. Korán volt még, beültem az Ittrium bárba egy italra. Közben azt a bizonyos kis dalt dúdolgattam, és Trixi járt a fejemben. A csaposnak feltűnt, hogy szokatlanul jó kedvem van, meg is kérdezte, hogy nyertem-e a lottón. Abbahagytam a dúdolást, és nemet intettem a fejemmel. Attól féltem, hogy megjegyzi a dallamot, hazamegy, lekottázza és a saját nevéen megjelenteti. Akkor aztán ugrott a világslágernek, nem az én kasszám fog csilingelni a busás bevételtől.

Másnap az első gondolatom Trixi volt. Nem, nem éreztem magam szerelmesnek, inkább csak büszkének, hogy ilyen kedves barátára tettem szert. Percekig nézegettem magam a tükörben, hogy valóban ronda vagyok-e, vagy csak az ablaküveg torzított ott a könyvbemutatón. Végül is nem minden a szépség, nyugtattam meg magam, a jó beszélgetőpartner manapság aranyat ér. És máris tódultak fel bennem a témák és az ötletek, miről cseveghetnénk még Trixivel. Az például csak most derült ki, hogy ismeri és kedveli a tudományos-fantasztikus irodalmat, és a mozifilmek világában is járatos. Megnéztem az interneten a mozik műsorát, de egyetlen valamirevaló alkotást sem játszottak. Ekkor a DVD-gyűjteményem legjobb darabjai között keresgéltem, és kiválasztottam párat, amit Trixivel talán megnézhetnénk közösen.

Örömmel fogadott, ennivalóval kínált, kócos volt és kialvatlan, de én le sem tudtam venni róla a szememet. Azt mondta, néhány napra elutazik, és nagyon fog neki hiányozni a zongorajátékom. Filmnézés helyett így inkább játszom valamit, hogy ha távol is lesz, a lelkében magával vihesse ezeket a kincseket. Orszá-

gokat sorolt fel, nekem pedig csak úgy suhantak az ujjaim a billentyűkön. Japán, Írország, Skócia, Tajvan, Egyiptom – mindből egy-egy kis etűd született. Ekkor megjelent a volt férje, és szépen, illedelmesen megkért, hogy hagyjam abba a játékot. Másnap korán kel, munkaügyben kell meghallgatásra mennie.

Vissza se gyere, mondta neki Trixi, és nyomatékosan megkért, hogy játsszam. Mi jut arról eszembe, hogy Görögország? És arról, hogy Zambia? És arról, hogy Pakisztán?

Öngyilkos lesz a férjed, ha most rögtön nem megyek haza, mondtam. Nevetett. Annál jobban szereti az életet, mondta. Aztán új játékot talált ki. Történelmi eseményeket sorolt fel, mindet hangokba kellett foglalnom. Amikor látta, hogy fáradok, kávét főzött. Biztatott, hogy csak játsszak, ne törődjek semmivel, neki ezek a kis haszontalan dallamok jelentik a túlélést.

Hát ekkor eljátszottam a zongorán a második világháborút, a honfoglalást, Trianont, a francia forradalmat, a bársonyos forradalmat, a Téli Palota ostromát, az amerikai polgárháborút meg ki tudja még mi mindent. Ennyi puskaövést, bombázást meg légitámadást csak a mély hangok intenzív bevonásával tudtam megoldani, amit Trixi minden alkalommal széles mosollyal jutalmazott. Nem úgy a volt férje, aki egy ideig ököllel verte a falat, aztán belefáradt.

Ez idáig egyetlen és legőszintébb női rajongómnak javasoltam, hogy ha ennyire tetszik neki, ami az elmémből pattan ki, rögzítse mobiltelefonnal vagy más eszközzel, és akkor máskor is meghallgathatja. Trixi csak nevetett, hogy a pillanat varázsát nem szívesen cserélné fel semmire, ez a játék itt és most zajlik, a dalok megszületnek és pár perc múlva a beálló csend kiradírozza őket a lelkünkéből.

Éjjel kettőkor jöttem el tőle. A csillagok azt suttogták, hogy de szép is a szerelem. De lehurrogtam őket, hogy törődjenek csak a saját dolgukkal.

Aztán három napig nem láttam őt. Nem mondta, hogy hova megy és miért, én pedig nem kérdeztem. Csak éppen nem volt kedvem felkelni az ágyból, inkább szabadságot vettem ki. Az asztalnál órákig ücsörögtem egy pohár tea mellett, és azon kaptam magam, hogy billentyűknek tekintem az abrosz mintáit, folyton valami jó kis dallamot pötyögtetek rajtuk.

Nagyon hosszú három nap volt, és amikor végre letelt, szívem hölgye nem vette fel a telefont. Még három napnak kellett eltelnie ahhoz, hogy végre elcsípjem őt a háza előtt. A karja be volt kötve. Ő tette? Intett a fejével, hogy nem. Biztos? Mert most rögtön helyre teszem azt a vadállatot. Elestem a lépcsőn a sötétben, mondta, tegnap áramkimaradás volt.

Ha zongorázom, hamarabb meggyógyul? Intett a fejével, hogy igen. Pezsgőt bontott, a poharat a zongorára tette, avantgárd költők műveit olvasta fel. Lássuk, hogyan reagálok le mindezt zenével. Hát, a muzsika olyan lett, amilyen verseket a lírikusok kipréseltek magukból. Trixinek tetszett, a férjének kevésbé. A volt házastárs pontban éjfélkor, bedagadt, véres szemekkel, borostásan jelent meg, nem

szólt semmit, valamit keresett a komód fiókjában. Csak reméltem, hogy nem egy revolver az. Azért körbenéztem, merre ugorhatnék el a lövés elől. Végül csak ittam egy újabb pohár pezsgőt, lesz, ami lesz.

Az egykori férj visszament a szobájába aludni, és az ágyrugók csikorgásából azt véltem kihallani, hogy nem jön álom a szemére. Trixi csak egy kis szünetet engedélyezett a számomra, amíg bekapok pár szendvicset, máris folytatnom kellett a muzsikálást. A zongora arra van, hogy használják, mondta. Úgy örököltem, nagyon fontos darab. Örülök, hogy a hatalmas zenei fantáziád és a fürge ujjaid nem engedik beporosodni. Ölelkeztünk, a hátán is játszottam pár futamot, mélyen belelegeztem a haja illatát. Valamit mondani akarok, szóltam minden bátorságomat összeszedve, és ő a legszebb mosolyával jutalmazott. Egy elcsépett, elhasznált, rövid kis szó, ami az egész világot jelenti most. Vajon melyik lehet az, kacérkodott. Talán a sámli? Vagy a dezoxiribonukleinsav? Habár ez utóbbi egyáltalán nem rövid. Ne is mondjam el, formáljam dallammá, s ő majd igyekszik kitalálni.

És akkor azon a zongorán lejátszottam a legszebb szerelmi vallomást, amit emberi elme valaha is komponált. Láttam, mennyire meghatódik, könnyek gyűlnek a szemébe, amiket az ujjai végével gyorsan letörölgetett onnét. Hozzám lépett, adott egy gyors puszit.

Nem mondom, ennél többet vártam, de nem akartam türelmetlennek mutatkozni, hiszen olyan rövid ideje ismerjük egymást. Nem várhattam, hogy beráncigál az ágyába, főleg úgy nem, hogy a másik szobában ott alszik a férje. A volt férje. Alszik? Inkább hallgatózik, talán imádkozik, hogy minél hamarabb menjek a fenébe, és hagyjam őt aludni. Vagy sötét terveket sző az elpusztításomra. Lehet, hogy mégiscsak bántotta Trixit? Akkor viszont nem érdemel kegyelmet. Meghallgathatja Nagy Sándor világhódító körútját hangokban elmesélve.

El is játszottam az összes örült császár élettörténetét rendesen. Már virradt, amikor lecsuktam a zongora fedelét. Mondanám, hogy pihenj le itt nálunk, de... Ezt mondta Trixi pillantása, én pedig bólogattam, hogy tudom, értem.

A munkahelyemen alig bírtam nyitva tartani a szememet. Amikor a főnök is észrevette, hogy itt valami baj van, állítottam, hogy valami betegség kerülget. Elküldött orvoshoz, én pedig el is mentem. Óvatosan panaszkodtam neki, hogy ne legyen gyanús a dolog. Egy hétre kiírt. Kiváltottam az orvosságot, aztán elraktam a fiók mélyére. Megborotválok, a legfinomabb arcszeszt locsoltam magamra. A tükörbe nézve megállapítottam, hogy nem vagyok eldobnivaló fickó. Sőt, tulajdonképpen jóképű vagyok. Az, hogy kicsit őszül a hajam, meg ritkul is, csak vonzóbbá tesz.

Tamás, te egy szerencsés flótás vagy, mondtam ki hangosan. Gratulálok! Jó csajod van.

Trixi nem ért rá aznap, de nem éreztem csalódást emiatt. A szívemben nőtt hatalmas rózsalugast gondoztam. Öntöztem, nyesegettem. Minden jel arra mu-

tat, hogy ez a kedves nő megkedvelt engem. Csak lassan, csak módjával. Nem elrontani egy váratlan ostrommal, mert a kőfalak könnyen ledőlhetnek. Ahogy egy kúrtszó, úgy egy rámenős zongorafutam is bajt okozhat.

Leültem a szintetizátor mellé, hogy rögzítsek valamit az elmúlt napokban komponált dalokból, de egyik sem jutott eszembe. Úgy látszik, az ihlet csak akkor érkezik, ha Trixi is jelen van. Felhívtam, fél órát beszélgettünk. Sűrűn kérte a bocsánatot, amiért nem ér rá. Ráadásul a volt férje megbetegedett, és ha nem is ápolja, de teát azért főz neki, elmegy a gyógyszerekért, kimossa a szennyesét.

Azon kaptam magam, hogy féltékeny vagyok. Mi van, hogyha ez az egész csak színjáték? Kitalálták, hogy játsszam el a legszebb szerzeményeimet, a vadállat meg úgy tesz, mintha zavarná az állandó és hangos zene, közben a falon túl már a századik kottafüzetet rója tele a fülbemászó dallamaimmal. Lehet, hogy egy kiégett komponista, aki másoktól lopott dalokkal akar újra a slágerlisták tetejére kerülni?

Aztán elhessegettem ezeket a gondolatokat. Egy részük persze újra és újra visszatért, és ott zümmögött a fejemben. Miért van Trixinek zongorája, ha ő maga nem játszik rajta? Csak a ház díszéül szolgál, semmi több? Értékes örökség? Még azt sem kérdeztem meg tőle, hogy hány évig voltak házasságok. És miért nem született gyermekük? Miért ment tönkre a házasságuk, ha egyáltalán tönkrement?

Fel-alá járkáltam a lakásban, üzentem valami semmiséget Trixinek, de nem válaszolt. Mit csinál most éppen? Csak nem a férjét gyógyítja? A volt férjét. Örület. Mi ez a régen tapasztalt, gyönyörűséges, kínzó érzés?

Elmentem hozzá. Mentem? Rohantam! Azt mondtam, most engem gyötör a depresszió, muszáj valakivel beszélnem. Azt mondta, vállalt egy kis plusz munkát, hogy ki tudja fizetni a maradék adósságát. De amíg ő a laptopba bepötyögi az adatokat, és kiszámol ezt-azt, én nyugodtan üljek le a zongora mellé, nem zavarja, ha újabb dallamokat csalogatok elő a lelkemből. Sőt, biztosan jobban megy majd a munka tőle.

Nem kellett kétszer biztatni. A waterlooi csatát játszottam el, de úgy, hogy azt Napóleon nyeri meg. Trixi végig mosolygott, még akkor is, amikor a volt férje kijött a szobából, és sírt, hogy hagyjam végre abba. Pénzt ajánlott fel arra az esetre, ha többet nem jönnek. Csodálkoztam, és tisztelettel megkérdeztem, honnét van pénze annak, aki nem jár dolgozni. Erre fenyegető hangnembe ment át, ki-látásba helyezte, hogy felgyújtja a zongorát, sőt az egész házat. Trixi közbeszólt, hogy mindezt rögzítette mobiltelefonnal, és most rögtön elküldi a rendőrségnek. A volt férj visszaódalgot a szobába, de előtte azt mondta, felszerelte magát minőségi füldugókkal, ráadásul egy doboz altató van nála, amit nem fél használni.

Trixi javaslatára ezúttal természeti jelenségeket öntöttem dallamokba. A vulkánkitörés balladája egy kicsit hangos volt, féltettem is a hangszeret, de az jól bírta a megpróbáltatásokat. A szélvihar sem volt túl csendes, de mindet lepipálta a

cunami szimfónia. Amikor a „szellőkések” sorban mind elültek, Trixi lecsukta a laptopot, majd végigpuszilgatta mind a tíz ujjamat. Én a nyakába csókoltam, és ki tudja, még mire került volna sor, hogy ha nem nyílik ki a hálószoba ajtaja, és nem jelenik meg benne a férje. Rángatózó szemhéjjal, szétrágott szájszállal. Nagykabátban. Két hatalmas teli bőrönddel.

Kibékültem az anyámmal, sziszegte, és jól bevágta maga mögött a bejárati ajtót.

Trixi arcán örömkönnyekek folytak. Köszönöm, suttogta, köszönöm, hogy megszabadítottál tőle. Nincs mit, dadogtam, igazán nincs mit. Eljätsszam a győzelem pillanatát? Mindjárt, mosolygott rám nagyon kedvesen, de először felhívom Palit.

Palit? Milyen Palit?

Az illető elég hamar megérkezett. Jóképű fiatalember volt. Trixi a nyakába ugrott és szájon csókolta. Most már nincs akadálya annak, hogy hozzám költözz, ujjongta.

Úgy álltam ott, mint akit leforráztak. Azt éreztem, hogy a zongora húrjai a nyakam köré tekerednek, majd a szívemet veszik célba. Lerogytam a zongoraszékre, de akárhova nyúltam a billentyűzeten, csak disszonáns akkordokat okádott a fekete szörnyeteg.

Nem is akkora zenész, mint ahogy állítottad, mondta Pali Trixinek, és a magával hozott holmiját elkezdte berakodni az egyik kiürült szekrénybe.

Kecskés Péter: Putrefactio I (2020)

A barangolás dicsérete

az eltévedés tart csak szabadon
telített csöndje az elveszésnek
a magamra hagyottság izgalma

az ösvény felett illat hömpölyög
gondolatlavina gördül, még két
kanyar, csukott szemmel, akármerre

kéken gőzölgőn jó az alkonyat
zajok bújnak át a sátor vásznán
bárki közelít, hagyom, hogy féljen

fala hull a mozdulatlanságnak
elérhetetlenné lesz az apró
törékennyé, ami határtalan

egyensúlyozom a távlatok közt
határfelszelek, erdőmerülök
ösztön-zök, lépek, önsétáltatok

útoázis vagyok s utcaficam
tájhorzsolok, éter-futárcodok
hozzád, testes, gyönyörű magányom

völgy nélküli, kanyar folyók visznek
ér-telmezés vár, harsány csermelycsend
s emlékké szór szét majd az esti szél

Budapest, 2023. október 19.

A javasasszony kertje

Csáth Géza – A varázsló kertje című elbeszélése nyomán

Csak úgy hívtak bennünket, hogy a Balla lányok. Legtöbbször legyintettek mellé, mintegy néma jelzésül, hogy bennünket nem kell komolyan venni, mert a legtöbb, amit elmondhatnak rólunk, az az, hogy állandóan fecsegünk és nevetünk.

Annak ellenére, hogy testvérek voltunk, nagyon szerettük egymást: kergetőztünk a réten, együtt húztunk vizet a kúton, ha anyánk nagymosást csinált; beszálltunk apánk mellé cipőt pucolni, és segítettük egymást a leckéink megírásában.

A szoros kötelék megmaradt, habár Eszter Münchenbe ment férjhez, és nem lett gyereke. Andrea itthon maradt, de távol a szülőfalunktól, egy brutális férj mellett, két gyerekkel. Én nem mozdultam, maradtam, ahova születtem, csendes örömmel, szüleinket ápolva halálukig. A szülői házat én örököltem.

Eleinte évente többször is találkoztunk, mi, Balla lányok, azután apánk, majd anyánk eltávoztával egyre kevesebbet, talán, ha kétszer egy esztendőben. De sűrűn leveleztünk és telefonoztunk.

*

Legutóbbi látogatásukkor Eszter megint új autóval jött. Andreát is hozta magával. Azt mondta, meg akarja ünnepelni, hogy Londonban is nyitott egy ügyvédi irodát. Készültem, ahogy illik: húsvesssel, rántott hússal és töltött káposztával, de alig-alig ettek a másodikból. A tyúkhúsleves viszont nagyon ízlett mindkettejüknek.

– Anyánkat idézi, bár nem ugyanolyan az íze – sóhajtott Eszter a tányérja felett.

– Ne kívánj lehetetlent – bökte oldalba a hógunk. Andreának összeszűkült a gyomra az állandó stressztől. Miért nem hagyod ott azt az állatot, mérgeskedett Eszter, de egy idő után abbahagyta a bosszankodást meg a tanácsosztást.

Gyerekepezségöt hűtöttem be, azzal gratuláltunk Eszternek.

– Tudjátok, mire vágyom a legeslegjobban? – nézett ránk, miután befejeztük az ebédet. Érdeklődve figyeltünk. – Egy jó dobostortára és egy sétára a régi jégverem mögötti kis utcában. Nem is tudom, mikor jártunk arra.

– Menjünk sétálni előbb, majd utána eszünk süteményt. Ha belefér az időnkbe
– javasolta Andrea.

*

Eszter csillivilli autóját a ház előtt hagytuk, és gyalog indultunk el. Útközben a testvéreim sorra mutatták, hogy hol, kiknél játszottunk olyan jókat. A házak előtti kispadon ücsörgő öreg nénik és bácsik már alig-alig ismerték meg őket. A fiatalabbak pedig nem is tudták, kik azok a nők, akiknek a társaságában vagyok.

– Le vannak ejtve! – nevetett Eszter.
– Nahát, nahát! – ingatta a fejét Andrea.

*

Eszter olyan nagy léptekkel haladt, mintha valami életbevágó várna bennünket abban a szűk utcácskában. Már rég elfeledkeztem arról a zsákutcáról, pedig az egykori jégverem mellett majdnem minden héten elmegyek.

– Ebben reménykedtem! – kiáltott fel Eszter, midőn bekanyarodtunk a jégveremhez.

Az aszfalozott út kövesre és porosra váltott. Talán még a rómaiak hagyták így, ha jártak erre valaha. A jégverem kicsi épülete lelakatolva állt magában. A környezetét felverte a gaz, néhol mellmagasságban.

– Én ezen át nem gázolok! – jelentette ki Andrea. Eszter nem szólt semmit, csak megfogta Andrea karját és magával rántotta. Kissé szorongva, de kíváncsian követtem őket. A nagyra nőtt gazok összezárultak mögöttünk. Mintha egy másik világba léptünk volna.

Megszámoltam, pontosan huszonnyolc lépés után tűnt fel egy düledező léckerítés. A festéket már rég leette róla a nap, a szél meg az eső. Nem nagyon akartam közelebb menni. Andrea is húzódozott, de Eszter hajthatatlan volt. Nem találtunk kaput a kerítésen, ezért, szerencsére, nem kellett bemennünk az udvarba. Valamennyien pipiskedtünk, hátha a kerítés fölött belátunk, de hiába igyekeztünk. Így hát az arcunkat a lécekhez nyomtuk és úgy néztünk befelé.

Elámultam.

A mennyországot képzelem ilyennek. A léckerítés tövében mezei virágok pompáztak, különösen piros pipacsból és kék búzavirágból volt sok. A kert közepe felé, a mogyoróbokrok mögött hatalmas gesztenyefa állt. Tövében árnyékliliomok és páfrányok beszélgettek. A fa törzsére mézillatú, rózsaszín lonc és narancs-sárga trombitavirág futott fel. A fa mögötti kőfalba apróvirágú vadrózsabokor és balzsamos illatot árasztó jázmin kapaszkodott. A mohával borított köveken a kert

vidám kis tollgombócai, a királykák pihegtek. Pintyvek, vörösbecyék és csicsörkéek csicseregtek, elbódulva a virágok illatától.

– Tudjátok, hogy kik laknak a házban? – ocsúdtam fel ámulatomból Eszter kérdésére.

– Miféle házban? – értetlenkedtem.

– Hát ott, tőled jobbra!

Észre sem vettem, hogy álldogál a kertben egy apró házacska. A nádtetős, öreg, nagyon öreg házikó ablakai olyan alacsonyok voltak, hogy egy kisgyerek is könnyedén ki-be ugrálhatott rajtuk. Az osztott, külső bejárati ajtó csukva volt. Valaha zöld színe lehetett. A ház tapasztott faláról jórészt lepergett már a fehér mész. Bent biztosan barátságos szobák várják a lakóit, gondoltam.

– Talán egy anyóka és egy apóka lakik odabent... – igyekeztem a válasszal.

– Dehogyan! – vágott a szavamba Eszter. – A gonosz javasasszony lakik a tanítványaival! Legalább százan nyüzsögnek odabenn: kuruzslók, boszorkányok, bábák. A leggonoszabbak a bábák. Azok, amint kitanulják a mesterségüket, szétzélednek a nagyvilágba és elrabolják a meg nem született gyerekek lelkét, amik a kamrában várakoznak a szabadulásukra. Jól lezárt dunsztosüvegekben, szépen, sorban. De soha-soha nem térhetnek vissza a szüleikhez, hogy azok elsirathassák, meggyászolhassák őket.

Figyeltem a testvéreimet. Eszter szeme összeszűkül, miközben beszélt. Andrea egész testében remegett.

– És tudjátok, min szélednek szét a világba? – folytatta a gyötrésünket Eszter.

– Ott, a ház mellett, látjátok azt a hosszú palánkot? No, a mögött egy hatalmas rét van, amin egy ménes legelészik. A fekete, hatalmas, szárnyas lovak időnként nyugtalanul vágtnak föl és alá. Azokat ülik meg a bábák, és azokon száguldják vagy repülnek be a világot ártatlan lelkek után kutatva. Ahol nők sikolyait hallják, ott teremnek és elhozzák az elhalt magzatok lelkét. Vagy csak a gondolatban megfogant gyermekeiket.

Igazán rosszul, nagyon rosszul éreztem magam.

– Én látom, látom! – sikított Andrea félelemtől tágra nyílt szemmel. – Nézzétek, nézzétek! A fehér lovakon meg béklyó van! Lekötötték a szárnyukat is! Nem tudnak futni és repülni! Jaj!

A hűgünk a szeme elé kapta a karját, s zokogott, egyre zokogott. Én sem bírtam tovább nézni a palánkot, inkább visszafordultam a kert békésebb része felé.

Meglepve tapasztaltam, hogy a virágok óriásira nőttek. Az ibolya árnyékot vetett a diófára, az óriási orgona hihetetlenül erős, átható illatot árasztott magából, a balzsamos szellő táncolni hívta az estikét, mely csábosan ide-oda hajladozott, megajándékozva környezetét finom illatával. Megnőtt a kerti tó is. Termetes békák kuruttyoltak és libányi énekesrigók trilláztak a partján, a felszínén pedig a vaníliásárga és a rózsaszín tavirózsák kitárták méteres virágukat a napfény és a

rovarok felé. Csodálatos, csodálatos volt a látvány és az illatorgia. A meseszép tündérkertben figyelmes lettem egy magányos pillangóra. Egy könyv lapjából kelt életre, s szállt virágról virágra. Határozottan keresett valamit. Minden virágkehelybe benézett, belesett a levelek alá, a tó felett körözött, de nem találta meg, ami után kutatott. S míg rótt a köröket, egyre kisebb és kisebb lett. Egy pipitéren állapodott meg; összezárta szárnyait. Minden egyes lehullott, gyémántként szikrázó könnycseppje nyomán lila jácintok növekedtek a földből. Teljesen megigézett a látvány. Észre sem vettem, hogy a pillével együtt sírok.

Nem akartam elszakadni a javasasszony kertjétől, még ha mély bánattal is telt meg a szívem tőle.

*

– No, itt az ideje annak a sütinek! – szólalt meg hirtelen Eszter. – Menjünk, mert lassan indulnunk kell Andreáékhoz. Agyoncsapja a férje, ha nem érkezünk időben.

A visszafelé vezető utat mindegyikünk csendben tette meg. Az egykori jégvelemnél hátrafordultam. Nem árulta el semmi, hogy néhány lépéssel odébb mit rejtenek a bozóttá nőtt gyomok.

Az almás pite nagyon ízlett. Sajnos, leettem magam, amin Eszter hátradőlve nevetett, majdnem hanyatt esett. Elcsomagoltattam néhány szelet süteményt magamnak, Eszternek és Andrea családjának is, hadd örüljenek a gyerekek.

A testvéreim már nem jöttek be hozzám. Eszter hangosan csapta be az Andrea felőli ajtót az autóján. Andreát béklyóként szögezte az üléshez a biztonsági öv. – Légy jó! – kiáltotta ki Eszter a letekert ablakon. Hosszasan integettem utánuk.

Szívesen ettem volna még egy szelet süteményt, de egyre anyám hangja visszhangzott a fülemben: ne légy telhetetlen!

Négysorosok

Ha elmetszed találomra, bárhol,
mindig lesz majd egy olyan pillanat,
egy állókép az idő lemezén,
ahol egy nyíl egy szív iránt halad.

*

Múlt és jövő éppén szobádig ér itt,
tárd mindkét ablakod ki mostan ütközésig,
két naplementét látsz, szolgáltál két urat,
s szétszórja dolgaid egy hűvös léghuzat.

*

Pókszálon hintázó kiszáradt légytetem
Mögött két alkonyatra fókuszál a szem,
Az ablaktáblák közt összepréselt idő
Túlfelén cirkulál a rég elmúlt jövő.

*

Az óraszámok fölül maholnap
letördelik az összes mutatókat,
de tengelyén az árva csillagoknak
az átdöfött szívek tovább forognak.

*

Nyílik a könyv s arcodba mered,
nézi merőn két árva szemed,
semmi esélyed, tudja, mit érzel,
bármire gondolsz, már nem enyész el.

Kilátó

Nehéz lovakkal itt kerengtek
Az útjuk vesztő zsoldosok,
A fű azóta újra sarjadt
S a paták nyoma elkopott.

De hogyha délről fúj a szél,
Érezni még az illatot,
A lószag és a vér szaga
Vadrózsákéval vegyül ott.

Van úgy, hogy egy kiránduló
Valami rozsdás vértbe botlik,
Vagy egy szelfi háttérében
Csillannak meg ezüstös holmik.

Ki emlékszik, mily náción
Lakott e tájékon sok éve,
S a száműzött harcosoknak
Miféle versben folyt a vére?

A barbár gazda, aki most
A földet bérl, s nem beszéli
A helyi népek furcsa nyelvét
(Bár úgy hírlik, hogy mégis érti),

Egy kilátót fog ott emelni,
Pályázott s nyert is rávalót,
Ahonnan majd egy látcsövön
Szemlélhetjük a múlt időt.

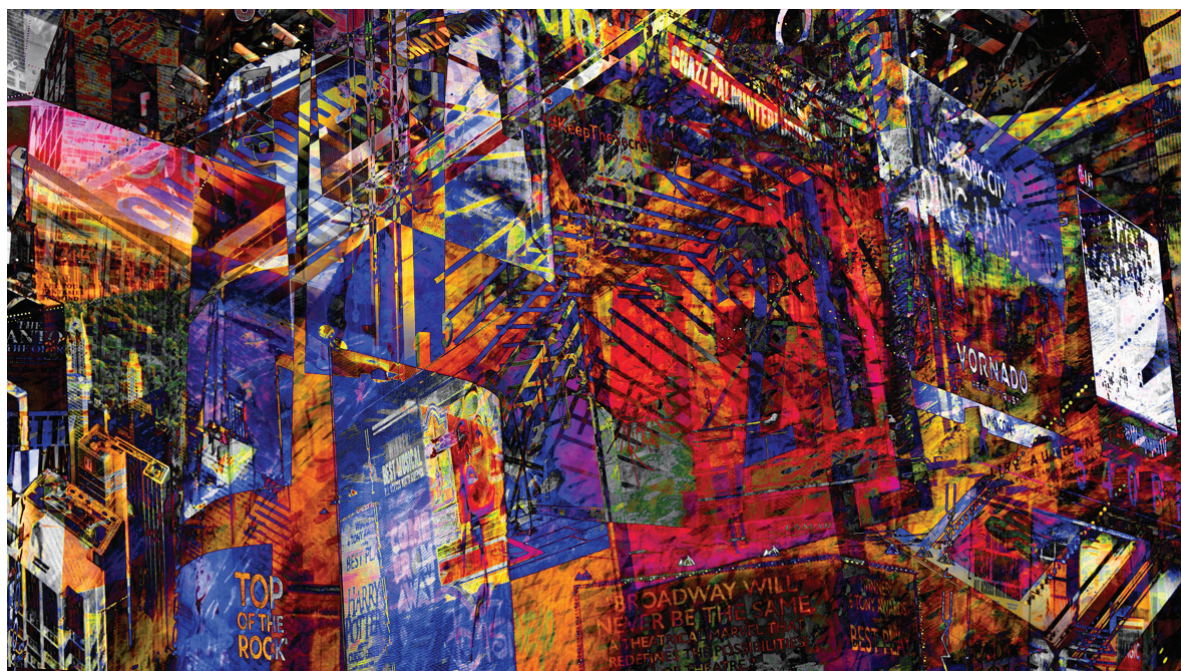
A forradalmárok

A svájcisapka antennája egy
Ötfilléres lyukán húzva által,
Ez lesz a jel, hogy összetartozunk,
S az arcunk eltakarjuk sállal.

Rakunk a spród viharkabát övébe
Egy hevedernyi jó vadgesztenyét,
S körzőheggyel döfjük át a rőt
Novemberi plakátok szemét.

Ivígy bevezévélvünk folyton
És visszafelé írunk verseket,
És kioldjuk a sarki bolt előtt
A lámpaoszlophoz kötött ebet.

Kézfogásról ismerjük föl egymást,
A jelszó uff, a címer koponya,
Indiánok vagyunk s homlokunkra
Sárral van írva a МОШТ ВАДЬ ШОХА.

Kecskés Péter: Photismos 4 (2019)

KAZÓ-HORVÁTH DÓRA

Gege

Ma nem mentem iskolába. Asszem, ennek örülnöm kellene, de anyáék olyan idegesek, hogy attól az én gyomromba is beleáll a görcs. Apa rám parancsolt, hogy pakoljam be a nagytáskába minden fontos holmimat, úgyhogy belegyömösölöm Gegét. Gege kíváncsian nyújtogatja a nyakát kifelé a táskából. Apa mérgeesen kiráncigálja onnan, szegénynek csak úgy hullik a tolla, mint a hó.

– Tízévesen lehetne már több eszed is! – kiabálja apa, és berámolja a táskába a ruháimat.

Sose láttam még ilyennek. Egyszerre sápadt, mint a vámpírok, és izzad, mintha Pósch bá' lefuttatta volna vele a hatszáz métert.

Anya azt mondja, a „világ végére” megyünk a rokonokhoz, mert ott biztonságban leszünk. Amikor megkérdezem, visszük-e Gegét is, elkomorul.

Most szeptember közepe van. Gege az utolsó libánk. Nagyon szeretem, mindig beültem mellé az itatóba a nyáron, mert majd' megsültem, anya meg leszidott, és nekem kellett pótolnom a kilötykölt vizet. Tudom, hogy anya úgyis levágja Gegét Márton-napon, de...

Dö-dö-dö-dö.

Először csak a távolból hallani.

Dö-dö-dö-dö-dö-dö.

– Jönnek...

Tudom, hogy micsodák: a *Liberátorok* motorja dübög így. Ezek ilyen vadászgépek. Asszem. Apa megmondta, hogy ha ez történik, akkor vége mindennek.

Azt hittem, apa arca nem lehet fehérebb, mint a vámpíroké, de tévedtem. Nem is ettől rémülök meg igazán, hanem attól, amit anyáén látok. Mint a megriadt lovaknak, úgy kitágultak az orrlyukai.

– Gyerünk! Azonnal!

Gyorsan becsukja a táskáját, és felkapja, így tesz apa is.

Én csak forgok magam körül, topogok, Gegét keresem.

– Hagyd már azt az istenverte libát! – üvölti apa. – Itt akarsz megdögleni?!

– De...

– Indulás! Most! Hozd a holmidat is!

De Gege, akarom mondani, ám apa nem tűr ellentmondást. Felmarkolom a táskámat, benne a ruháimmal, be se zárom, már nincs rá idő.

Rohanunk. Az óvóhely csak hatszáz méternyire van, de mintha sose érnénk oda. Süvítenek mellettünk a bombák, a dö-dö-dö-dö egyre hangosabb, egyre hangosabb, be akarom fogni a fülem, de nem lehet, mert tele van a kezem.

Dö-dö-dö-dö.

Süvítés.

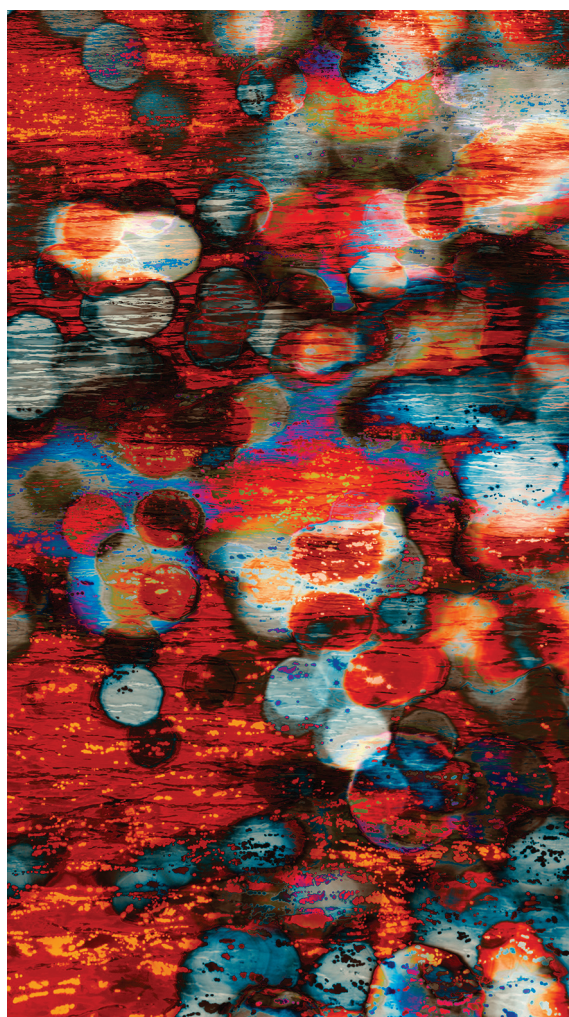
Hatalmas robaj a hátunk mögött.

A ház! Anya futtában megdermed, de nagy levegőt vesz, és újra elindul. Gege biztos beszaladt az ólba, és fellármázza a környéket a gágogásával. Az ólba?! Jaj, istenem, Gege...!

Sokan vannak már odalent az óvóhelyen, az arcuk, mint apáé. Hirtelen kimegy a lábamból minden erő, és összeesek.

Anya lerogy mellém. Megölel. Hagyja, hogy elsírjam az összes könnyemet. Gegéért, aki már nincs. Nem fogom többet kilötykölni a vizét az itatóból a házunk udvarán. Sírok a házunkért, mert a házunk sincs többé.

Ma nem mentem iskolába. Asszem, már nem is megyek sose.

Kecskés Péter: LightWater/WaterLight 2 (2021)

Színképek a Pannon-tenger aljzatáról

1 (kék virág)

kék virág nyílik e síron
szára kőlap fölé hajlik
a gyöngye ágon hajnalka
himbál halvány pora elhull
időtlen szélcsend percegi
a mérhetetlen távolság
lassan szürkülő pollenét
zene nem szól táncot nem rop
még gondolatban sem senki
illetlen lenne – ki tudja
kié e sír ki fekszik itt
lehetnék én is vagy apa
vagy idegen ki élteben
holtában láthatatlanul
rejtve maradt –

*

2 (piros lett)

piros lett arca mindene
gyakran kiserkent a vére
váratlanul is eredt meg
ütést kiállni ifjú még

piros maszat lett mindene
gondolni e pusztán bármit
lehet mert a szikkasztó szél
úgyis mindent elhord szétfú

a véríz ördögszekéren
gördül végtelenül tova
dal nem zeng süvítő táncot
az éles égen homok jár

sír nem domborul föléje
e tengeraljzat tombolva
szikkasztja szét –

*

3 (vörös pipacs)

e földön ez volt a szokás
vessző vagy husáng ütlegek
kiütöm a fogadat te
szottyadt kurva három évvel

esküvő után részegen
ez tűnt férfiasnak falun
városon – mindenki lássa
ki is itt az úr halálig

a véríz ördögszekéren
gördült új asszony is ugrott
kútba vöröslő víz árvák
ólba bújtak majd a sírba

ahol hulló szirmaival
pipacs emlékszik el nem élt
életükre –

*

4 (szürke ég)

*„Csak köd kísért most és halál,
a kávéház égboltja szürke”
(Kosztolányi Dezső: Csatakos virradat – részlet)*

türkiz ég leng a tócsákon
hajótlan vizetlen partok
legyek legelnek alvadó
sarat rajuk dögöt jelez

rozsdás fénytelen vasakra
a türkiz ég vet szürke fényt
ki volt e test kit hord a szél
szív nem dobog sem emléke

nem hív nem dereng elveszett
közömbös szürke ég von rá
felleget és sötétlő űrt
tűrhetetlen enyészetet

meddő és tengermélyi
és élettelen éjszakát
vizetlenül –

*

5 (szürke éj)

most égre nézni fel minek
nincs emléke sem köd lepi
szmog bolyong e szürkületben
szobra még áll nincs ki nézze

elmúlt emléke is rég holt
nem zeng a fakó bariton
rozsdá reccsen hangja surrog
közömbös szürke ég von rá

barbár éjt és sötétlő űrt
tűrhetetlen ígéretet
semmi életet hagyott ránk
zsarnok volt ez kétségtelen

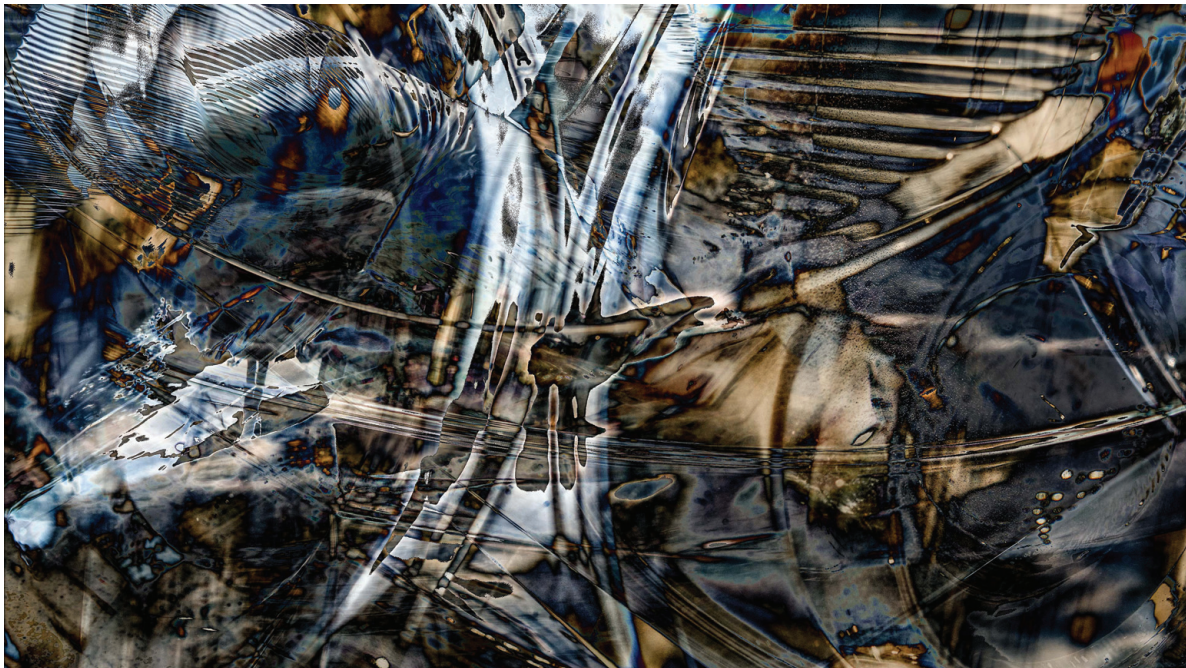
ám mi hagytuk szürke éjét
kifosott gennyes szutykait
ránk rohadni –

*

6 (sötét világ)

virág nyílt világunkon
szikkasztó szél hordta széjjel
hulló porát

hogy ki élt itt kié a sír
mindig láthatatlan marad
emlékország

Kecskés Péter: Putrefactio 2 (2020)

Kesernyés őszutó

már több mint négy hete
bennem van ez a tél
csúszkálás zúzmara
jéghideg

burjánzó herpeszek
tolakodnak számon
piros helyett fehér
zovirax –

aggódva kérdezik
jól vagy? fáradtnak tűnsz
csak fázom mondom s egy
félmosoly

ráz a hideg hátam
vizes lepedővel
takart egyre többször
érezem így

betegség kúrálom
magam vitaminok
népi gyógymódok sor-
ra váltják

egymást fogkrém szárít
hólyagost mi másnap
máshol újra kiüt
feladom –

hiábavaló küz-
delem a tünettel
amíg a bánat el-
csendesül.

Budapest, 2023. 11. 09.

Aranykő

A Dácia nagyon igyekezett, de érződött, hogy akár az embernek, neki is megérőltető a hegymenet. A motor bőgött és köhögött. Misko a homlokát ráncolta, s a kormányt keményen markolva figyelte az utat. Marta rajongó szemmel nézte férjét. A szíve megtelt gyengédséggel. Milyen pompás, hogy végre eljöttek erre az útra.

Már több órája, hogy otthonról elindultak, de Marta csepp fáradtságot sem érzett. Megszokta, sőt szerette az utazást. Az intézet által szervezett néprajzi kutatóutak, az országban és külföldön rendezett tudományos konferenciák, a falusi kultúrházakban tartott előadások révén hozzászokott, hogy bármikor, bármilyen időben gyorsan útra készen álljon. Mozgékony ember lévén, akinek a lelke mindig nyitva áll minden új előtt, nagyra becsülte az utazásokat azokért a kis felfedezésekért, amelyeket önmagában, az emberekben és a környező világban tett. Most sem tudta elrontani jó hangulatát sem a kimerítő út, amelytől szinte szédült, sem a hirtelen szemerkélni kezdő eső. Annál is kevésbé, mert mellette volt Misko.

Hányszor elhatározták már, hogy elmennek végre Marta szülőfalujába. Az asszony meg akarta mutatni férjének gyermekkorá aranykövét, de mindig közbejött valami... Mintha valaki szándékosan halogatta volna ezt a napot, ezt az órát.

A kocsipárhuzamosan haladt egy patakkal, amely egy helyütt valóságos víz-ésést képezett.

„Vajon hová sietsz? – kérdezte gondolatban Marta a patakot. – Vidám vagy szomorú az utad? Talán a kedvesedhez igyekszel? És nincs pihenésed sem nappal, sem éjjel. A mi szívünk is éppen így dobog, szusszanásnyi szünet nélkül...”

Marta a mellére szorította a tenyerét – a szíve olyan szaporán és riadtan dobogott, mint egy foglyul ejtett madaré. Bizonyára az örömtől – gondolta az asszony:

– Kedvesem, ha tudnád...”

– Nem vagy fáradt? – kérdezte hirtelen Misko, mintha megérezte volna, hogy az asszony rá gondolt.

– Milyen jó...

– Álljak meg, pihensz egy keveset? Úgy látom, az eső is elállt.

– Ha te nem fáradtál el nagyon, inkább a sziklafalnál tartsunk pihenőt.

Ezt a sok ezer kőből összerakott falat a múlt század közepén emelték. Ennek több mint hetven éve, de a fal a nagyapák és apák hősiességének tanúja, rendíthetetlenül áll, erősebb azoknak az életénél, akik a szabadságot szerették.

– Emlékszel, amikor a doktori disszertációmát írtam, az általam gyűjtött legendák között volt egy legenda a madárról? – kérdezte Marta.

– Amit Jula anyóától hallottál? Emlékszem...

Marta azonban nem hagyta, hogy befejezze.

– Megkérdezték a madártól: „Neked mi a legkedvesebb, hiszen berepülsz az egész világot?” „A haza” – felelte a madár. „És hol a hazád?” kérdezték a madártól. A madár elvezette az embereket egy hegyi folyó partjára. Meredek falú szakadéokban, majdnem a víz színe felett, csupasz, tüskés ágon himbálózott a szélben a fészek. A veszély még kedvesebbé tette...

– Igencsak nem tetszett, hogy Jula anyóhoz jártál – mondta a hallgatás után Misko. – De volt értelme, hogy eljártál hozzá. Ezek a legendák gazdagabbá tették népünket...

„Akárcsak te engem” – gondolta Marta. Úgy látszik, ez a nap már ilyen: szeretne újra és újra kedves szavakat mondani a férjének, költői gondolatai támadtak.

A sziklafalnál ittak a forrásból. Misko valamit babrált a kocsin. Marta pedig akár egy gyík, egész testével odatapadt az érdes sziklához, mintha magába akarná szívni annak az erejét. Egy belső hang ismét szép szavakkal suttogott neki:

– *Szülőföldem. Akár a legenda madara, én sem cserélnék el semmilyen más vidékért. A fagytól és hőségtől, a szellőtől és az esőtől megvédi a hegyi pásztort a nemzetköpeny.*

Marta úgy nézett körül, mintha most látta volna először ezeknek a hegyeknek a szépségét, a forrásvíz tisztaságát, az ég kékjét. Szeretett volna felkapaszkodni a legmagasabb csúcsra és teli torokból, hogy sokszor visszhangozzák a hegyek, ezt kiáltani: „Misko!” De csak némán ült a férje mellett, restellte gondolatait, mintha attól tartott volna, hogy Misko kitalálhatja őket.

...Vajon mi szél hozta Miskot az ő falujukba? Bizonyára a sors. Hát nem csoda, hogy a városból jött ember őt választotta, az árvát, aki a háborúban elvesztette apját, anyját, testvérét. Vézna teremtség volt, csak nagy bánatos szeme uralta az arcát. Amikor megismerkedtek, egyre dugdosta munkában eldurvult kezét. A fiú pedig megfogta és megcsókolta azt.

Aztán negyvenöt esztendő szállt el. Nehéz boldog négy és fél évtized. Gyermekük tanult emberek lettek, családot alapítottak, három unokával ajándékozták meg őket. Marta azonban ma is épp úgy szerelmes férjébe, mint azon a régmúlt napon. Mindaz, amire büszke lehet, annak köszönhető, hogy Misko ilyen.

„Talán nem tudod eltartani a családot? – kérdezte szemrehányóan Miskótól az anyja, amikor ő bejelentette, hogy Marta beiratkozik a főiskolára. – Két gyerekkel épp elég tennivalója van otthon.” A fia azonban hajthatatlan volt. „Otthon mindig van dolog, magad is tudod. Csakhogy Marta nagyon tehetséges, anyám. Tanulnia kell. Ugye, te is segítesz nekünk?”

Hát alaposan kijutott Martának! Volt, amikor úgy érezte, elfogyott minden ereje, abbahagyja a tanulást. De hazajött a munkából Misko, megtelt a ház tréfával,

kacagással. Segített fürdetni, lefektetni a gyerekeket, érdeklődött, mi újság a főiskolán, megígérte, hogy hozza a szükséges könyveket. Minden szavából áradt az asszony erejébe vetett hit, és Marta elszégyellte magát.

Misko volt mindig a támasza, most azonban Marta mind gyakrabban úgy érezte, hogy a férje, ez a nagydarab férfi voltaképpen kisgyerek, akinek anyai gyöngédségre és gondoskodásra van szüksége. Amíg a gyerekeik otthon voltak, Marta nem töprengett ezen. Csak most értette meg, életük milyen nagy részét hagyták már maguk mögött, és milyen kevés figyelmet és gyöngédséget kapott tőle az az ember, akit a legjobban szeret. Még azokat a kedveskedő szavakat is ritkán mondta ki hangosan, amelyeket magában ismételt.

– Nézd, szivárvány! – kiáltott fel Misko, de az asszony már maga is észrevette azt a helyet, amellyel százszor is álmodott. A szakadék szélén, szemben a vízeséssel, amelynek ezernyi cseppjén megtört a napfény, kinyílt egy szikla, amelyet a környező hegyek védtek a szélétől. Felszíne csillogott a napsütésben.

– Az aranykő!

– No, lássuk, az aranyrögnek milyen próbáját fedezte fel a feleségem – jegyezte meg tréfásan Misko, miközben kiségitette Martát a kocsiból.

Az asszony könnyedén felszaladt a sziklára, leült a szélére, kezével átfogta térdét.

– Állj fel, mert megfázol – kérte a férje, de ő nem hallotta. Maga előtt látta szülőfaluját, a szerpentint, a hegyeket, amelyek jól a fejükbe húzták felhősapkájukat. Újra kislánynak érezte magát, akit a vele egyívásúak „hattyúnaknak” neveztek. Ezt ő a legnagyobb sértésnek vette. Még a fiúkkal is összeverekedett miatta...

Ezt a helyet Marta még gyerekkorában megszerette. Az édesanyja őt, a legkisebbet küldte a tehenük, a Foltos elé, nehogy éjszakára a hegyek közt maradjon. A kislány útközben virágot szedett, gyönyörködött a hegyekben, a vízesésekben. Egyik alkalommal felmászott erre a kőre, és a gyönyörűségtől elállt a lélegzete. Az alkony vöröslő arannyal vont be a környéket, mintha a falu házai is lángban álltak volna... Csak tehenük panaszos bőgésére tért magához.

Attól fogva Marta mindig ezen a kövön várta a Foltost. Elnevezte aranykőnek. A tehénnel együtt ballagott le innen. A Foltos előbb komótosan lépkedett, de ahogy közeledtek a házhoz, egyre gyorsabban szedte a lábát. A bőgésre kijött Marta édesanyja, megveregette a tehen nyakát. „Hoztál nekünk tejecskét?” – kérdezte kedvesen.

– Drága édesanyám! Milyen jó szíve, mekkora türelme volt. Ha most innen fentről láthatná a szülőfaluját!

Most itt van Marta előtt. De mennyire megváltozott a minden apró részletében ismert kép. Annak idején a legmagasabb, az ő szemében óriásnak tűnő épület az iskola volt. Odább a kultúrház, az orvosi rendelő, az üzlet látható...

Marta nagy örömmel fedezte fel régi ismerőseit, a malmot és a pékséget.

Anyjával többször volt a malomban. Még most is az orrában érzi a nyirkos fa illatát. A malomkő már akkor egyenletesen aludt. Ez jó pár tized éve volt. Milyen jó, hogy a malom mellé pékséget építettek! Mindenkit, aki ezen az úton a faluba tart, friss kenyérillat fogad...

– Állj már fel, megfázol – hallotta a férje hangját.

– Tapogasd meg a követ, egészen meleg. Akkor, gyermekkoromban is meleg volt.

Misko leült mellé a naptól átmelegedett kőre.

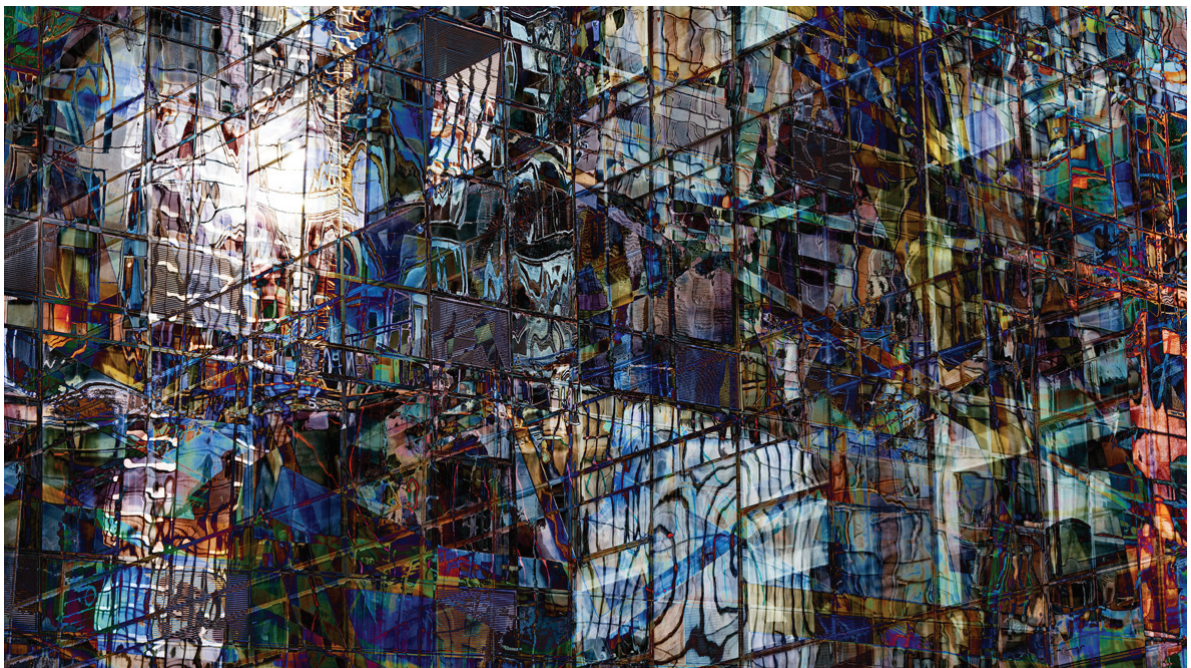
– Mintha színházban volnánk – mondta Misko.

– A faluban már régóta van vezetékes víz, a szerelmesek azonban az évszázados szokás szerint a forrásnál találkoznak. Tudod, gyermekkoromban szerettem innen nézni, hogy mozognak lenn az úton az aprónak látszó asszonyok, hátukon egy köteg szénával vagy fával. Nem tudtam még akkor, hogy ez nehéz munka, amelytől az anyám idő előtt megöregedett. Belém ivódott életünk zord szépsége. A nép lelkét előbb megéreztem a szívemmel, aztán amikor történelmet tanultam, akkor fogtam fel ésszel.

Az aranykő élesztette az emlékeket. Marta egyre újabb részleteket idézett fel gyermekkorából. És úgy szerette volna éppen itt elmondani a férjének azokat a szavakat, amelyeket máskor restellt.

– Mindenki azt hiszi, hogy a tudományos munkámra, a doktori címre, díjakra vagyok a legbüszkébb... Persze, erre is büszke vagyok, de... Az én szívem a te szerelmedtől virul ki, Misko! Ne szólj közbe, hallgass végig...

Sokáig ültek egymást átölelve. Az aranykőn jólesett eltöprengeni a nem mulandón, az örökkévalón.

Kecskés Péter: Photismos 5 (2019)

hó dara

e. e. cummingsnak

hó dara fel fújt
esik
le a
szám on
a ki rakaton át
nézem hogy
csú szik kadt
torkomon
még egy kis
konyak míg
fázom
a hó pihe takar ó
alatt fagynak el
a vágyak

Budapest, 2023. december 9.

kerékpár a parton

e. e. cummingsnak

folly jó parton el
hagy ott kerék
pár hol lehet
ki ott
hagy ta ki csap ta

csak hömpölyög
a folyó csobban
taki bá ki csi
csók át lop
ott

vagy csak nagy csi
cska volt
csacsog
ják a
csókák

Budapest, 2023. december 1.

A ló szeme

Még utánuk integetsz, ahogy mennek lefelé a lépcsőházban, de már nem néznek vissza. Becsukod az ajtót. Nagyon lassú és finom a mozdulatod, mégis úgy érzed, hogy az ajtó becsukásával oka vagy a távolodásuknak. Mintha nem fordítva lenne. Mintha az ajtó elvágná azt a finom szálát, ami összeköt velük és ennek te lennél az okozója azzal, hogy bekattintod az ajtózár nyelvét a helyére. Elindulsz a nappaliba, ezt is lassan teszed, mert napok óta hasogat a csípőd, és nem tett jót neki a sok készülődés. Nem foglalkoztál vele eddig, sőt igazából csak most jössz rá, hogy eddig is érezted. Másra figyeltél mostanig: azt akartad, hogy minden tökéletes legyen, ha végre eljönnek. Ha fáj, hát majd elmúlik, gondolod és leszeded a nappaliban az asztal közepén álló Herendi-süteményestálat. Nehéznek tűnik a tál, pedig már üres, éppen csak néhány morzsa maradt benne. Hja, a Petike azt is ki akarta szedegetni, de az anyja nem engedte neki. Pedig te hagytad volna, hát hol érezze magát jól a gyerek, ha nem a nagymamájánál? De hát a menyed már csak ilyen, te meg nem ellenkezel vele, ráhagyod. Mindig ráhagyod, nem akarsz te lenni a gonosz anyós. Ha a fiadnak ő kellett, hát őt kapta. Egyszer mondtad csak el a véleményed, amikor még legénykorában elhagyta az Évikét. Hát azt nagyon sajnáltad, akkor mondtad is neki, hogy ilyen rendes lányt nehezen fog másikat találni. Meg is bántad, mert a fiad felcsattant, egy hétig alig beszélt veled. Hát, ha neki ez jó, neked is az.

Közben egymásra helyezed a süteményes tányérokat, óvatosan, ahogyan szoktad, mert ezt a készletet még a lagzitokra kaptad anyádtól. Az egyetlen emlék, amit őrzöl tőle. Csak a Petikét sajnálod, azt gondolod közben, mert azt a gyereket az anyja magának neveli, nem a világra. Hogy rád ripakodott ma is a Bea, ilyen nagy kést hogy hagyhat az asztalon, Mama?, ezt kérdezte. Azt mondta, hogy a gyerek még megvágja magát. Nem válaszoltál neki, eltetted a tortavágó kést onnan, de arra gondoltál, hogy a gyerek már tizenkét éves, van annak anyyi esze. Bár ügyetlenke a szentem, az biztos, mert még a levest is az anyja szedi neki a tányérba, mintha kisbaba volna. Tizenkét éves, gondolod, és eszedbe jut, hogy te is éppen anyyi idős voltál, mikor kitantorogtatok a pincéből sok hónap után. Ma is emlékszel még rá, hogy mennyire bántotta a szemed a márciusi napsütés. Egymáson nevettek, azt mondtátok, olyan sápadtak vagytok, mint a pincebogarak. Aztán apád felment a lakásba, azt mondta, megnézi, mennyire biztonságos. Csak ezt a Herendi-készletet hozta le, azt mondta, hogy nincs fal a szobán és minden más tönkrement. Anyád nevetett, hogy igaz, hogy nincs mit enni, de azt

úri módon Herendi-porcelánban fogja felszolgálni. Aztán sírt és te is sírtál, bár nem teljesen értetted, amíg nem láttad, hogy mit jelent az, hogy nincs fal. Azért sírtál, mert anyád sírt. Aztán később megértetted, hogy nem csak fal nincs, de ágy sem és asztal sem, és szék sem, de még a Mariska baba is odaveszett és akkor már magadtól is sírtál, hiába ígérte anyád, hogy varr majd neked másikat.

Kiviszed a kistányérokat a konyhába, aztán visszamégy a szobába, tenyeredbe sepred a morzsát az asztról, szétnézel és gyorsan bekapod. A fiad rád szólna érte, de most nincs itt, és nem tudsz leszokni róla, ahogyan már arról sem, hogy sebtében szétnézel előtte, mert a két mozdulat összeforrt. Anyukám, ne csinálj már ilyet, mondta a fiad, mert az olyan szegényes. De hiszen az is kenyér, és csak a tiszta abroszra hullott rá, gondoltad akkor magadban, de nem mondtad el, mert úgysem értené meg, csak azóta reflexszerűen figyeled, hogy ne lássa senki. Mikor apád elment körülnézni, hogy milyen lett a környék, akkor anyáddal te is elindultál valami élelmet szerezni, mert a gyomrotok már napok óta korgott. Pedig így is nagy szerencsétek volt, hogy a Hőnig bácsiék is veletek voltak az óvóhelyen és a boltjukba még be tudtak menni a pincén át.

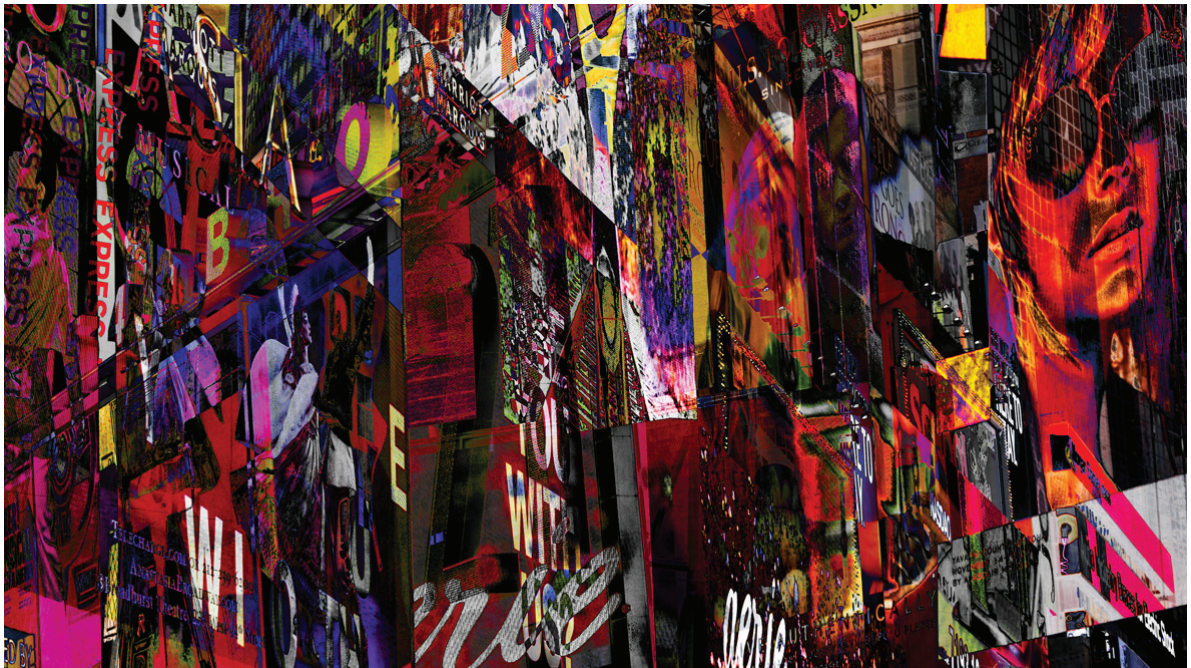
Összehajtod az abroszt, a széktámlára helyezed, majd holnap kimosod, gondolod. A csipketerítőt visszahelyezed az asztal közepére, megigazítod, hogy mindenhol egyformán lógjon le oldalt, és a fehér vázát is visszateszed. Felveszed a kötényt a mosogatáshoz. Emlékszel, ahogy anyád a kötényébe csomagolta a kávéskannát, azt akarta eladni, azt mondta, kávéra nem lesz most gond egy ideig. Akkor is lassan mentetek az utcán, az út közepén, mert ott nem dőlhet rátok semmi, azt mondta anyád, de ott is téglatörmeléken és törött léceken lépkedtetek keresztül. Az út szélén több helyen töltényhüvelyek sorakoztak, egymás mellé sodródtak, mint az őszi falevelek, te meg akartad nézni, de anyád elhúzott és meg is rántotta a kezéd, hogy soha, de soha ne nyúlj hozzá azokhoz, azt mondta. Egy döglött lovat is láttatok, sokáig nem tudtad elfelejteni üveges szemét, pedig csak egy pillanatra láttad, mert aztán észrevetted, hogy többen bicskákkal vagdosták a bőrét és el kellett fordulnod, le kellett ülnöd, anyád úgy húzott utána tovább magával.

Egy késsel letolod a tányérokról a csirkecsontot egy kistányérra, majd később átviszed a szomszédba a Rexnek, gondolod. Aztán lekaparod a menyed tányérjáról a maradékot, bedobod a szemétkébe. Elmosogatsz, szereted a vizet érezni a kezeden. Emlékszel, a víz volt az első, aminek anyád akkor örülni tudott, mikor apád hazaért egy veder vízzel. A veder kopott volt, ezt hol szerezted, kérdezte anyád, de apád csak intett, hogy ott kint és te addigra már a tenyeredből lefetyelted a vizet. Anyád megsimogatta a fejed és nem szólt, csak mikor már harmadszorra merítetted be a két összezárt tenyered, akkor mondta, hogy most már elég legyen, hagyjál másnak is. És te hagytál, bár még ittál volna, de tudtad, hogy másnak is kell, és még a Hőnig bácsit is áthívta anyád inni.

Letörled a konyhapultot, a csontokkal megpakolt tányérral elindulsz a szomszédhoz, le is kell tenned a tányért az előszobai konzolra, mert két kézzel tudod csak kinyitni az ajtót, kicsit akad. Már régóta akarod mondani a fiadnak, de mindig elhalasztod, mert annyi dolga van, és mikor végre eljön, akkor nem akarod ezzel fárasztani. Amíg az apja élt, más volt ez is, addig nem volt semmi a házban, ami nem működött. Most lassan minden elromlik, megkopik. Feladta, ezt mondta az unokád a borsörlőre, mert akadozik már az is. Apád régen azt mondta, hogy mindennek vége lesz egyszer, még a háborúnak is, csak ti éltek túl mindent. Apádnak igaza lett, de aztán a verést néhány év múlva már nem élte túl ő sem. Vannak dolgok, amiket nem lehet túlélni, fut át az agyadon, de már jön is ki a szomszédasszony a csengetésed után és megköszöni Rex nevében a csontokat. Te bizonygatod, hogy nem kell most vissza a tányér, majd hozza át, amikor kiürült.

Visszamegy a lakásba, újra becsukod magad mögött az ajtót, most nem olyan nehéz ez a mozdulat, gondolod, és elindulsz a szobád felé, de aztán meglátod, hogy a kést, amit levettél az asztról a menyed kérésére, ott felejtetted a kisasztalon egy tálcán. Érte mégy hát, kicsit bosszankodsz, hogy még mindig van mosogatnivalód, pedig azt hitted, már befejezted, mert már nagyon fáj a csípőd, de azért elindulsz vele a konyhába. A küszöbön megbotlasz, egy pillanat a zuhanás, de már közben is tudod, hogy nem lehet elkerülni, hogy ezt most nem tudod korigálni és szinte kívülről hallod, ahogy a tested tompa puffanással leér a konyhakőre, és egy másodperccel később a fejed is odaütődik, a hangja, mint egy dинnye reccsenése, pedig a kezeddal próbáltad automatikusan hárítani, de az nem tartott meg. Érzed a fájdalmat a homlokodon és az orrodon, amiből folyni kezd a vér. Mi mindent túlélünk, jut eszedbe apád mondata, meg hogy mennyit estél gyerekkorodban, vézna kislány voltál, túl hirtelen nőttél meg, néha mintha saját lábaddal estél volna el. Emlékszel, így volt mindig, mikor már túl vagy az esésen, később érzed csak meg, hogy a tenyered is fáj, aztán a térded is fáj. Most is érzed kicsit a fejed, de az nem fáj annyira, a vállad fáj nagyon, arra ráestél. Csak ki ne ficamodjon, gondolod magadban, mert eszedbe jut, hogy a szomszédasszony mesélte az milyen fájdalmas volt. Eszedbe jut a telefonod, hogy hívni kellene a fiad, ott van a telefon a hálószobában. De aztán elhessegeted a gondolatot, mert a fiad most hazafelé tart a családdal, most vezet, ilyenkor nem hívod fel sosem, mert az bal- esetveszélyes. Különbem sem fordulhat most vissza, mert már este van, és holnap dolgoznak mindketten. Te jól leszel, csak kicsit össze kell szedned magad, mert most fáradt vagy, talán, ha egy kicsit itt maradsz és erőt gyűjtesz, akkor majd fel tudsz állni. Megpróbálsz átfordulni a másik oldaladra, hogy a sérült vállad, karod kiszabadítsd, de a hasadba ekkor éles fájdalom hasít és nem mozdulsz tovább. A fájdalom furcsa, nem éreztél még ilyet, csak nem tört el valamim, gondolod, aggódni kezdesz, de aztán arra gondolsz, hogy a hasad nem törhetett el. Mi mindent túlélünk, mondta apád, de vannak dolgok, amiket nem lehet túlélni, jelenik

meg újra a gondolat. A ló szemét látod és ahogy a bicskával vagdossák a bőrét. Neki is fáj vajon? Ez csak egy kis esés, mondod ki hangosan, ahogy anyád mondta a mesét mindig a pincében, amikor kint bombáztak. Később mesélte csak el, hogy attól ő is bátrabbnak érezte magát és azt akarta, hogy te csak a mesére figyelj. Ez csak egy esés, ezért nem riaszthatod a fiad, majd egyedül megoldod, csak pihened kell, mert kicsit gyenge vagy. Az egész napos készülődés, az fárasztott ki, gondolod, tegnap is elmentél a piacra, sütöttél, ma kora reggeltől főztél, nem csoda, hogy fáradt vagy. Csak pihened kell, akkor talán a fejfájásod is elmúlik. A hasad, az fáj legjobban... Ezért nem hívhatod fel, de majd később odamégy a telefonért, gondolod, majd, amikor küldenek sms-t, hogy hazaértek... A hasad fáj, de mégis valami kellemes melegség önti el, mintha meleg vizet engedtek volna alá, nem csodálkozol rajta, az érzés jó, mint mikor a férjeddal a fürdőben voltatok... már a vállad alatt is érzed. Mint a fürdőben, de te ott is mindig fáztál, amikor kijöttél a vízből... most is fázol, de azért most tudnál aludni, egy kicsit alszol, gondolod, és nem jut már eszedbe, hogy a földön fekszel. Egy pillanatra még kinyitod a szemed, látod, hogy a víz piros alattad. Furcsa, gondolod, a fürdőben nem ilyen volt a víz, valami még csobog is, de nem egészen olyan, mint a víz, inkább egy csengő... majd megnézed, ha kialudtad magad, most kicsit pihensz... nem akarsz a ló szemét látni, inkább alszol, és már nem hallod, ahogy a szomszédasszony visszamegy saját lakásába, mert nem nyitottál neki ajtót.

Kecskés Péter: Photismos 2 (2019)

SIPEKI ZSÓFI

8 óra

azt mondom, hogy
8 órát dolgozom, aztán
megnézek egy filmet az ágyban,
másnap felkelek és ugyanazt folytatom.

azt mondtad, hogy
8 órát dolgozol, aztán
megnézel egy filmet az ágyban,
másnap felkelsz és ugyanazt folytatod.

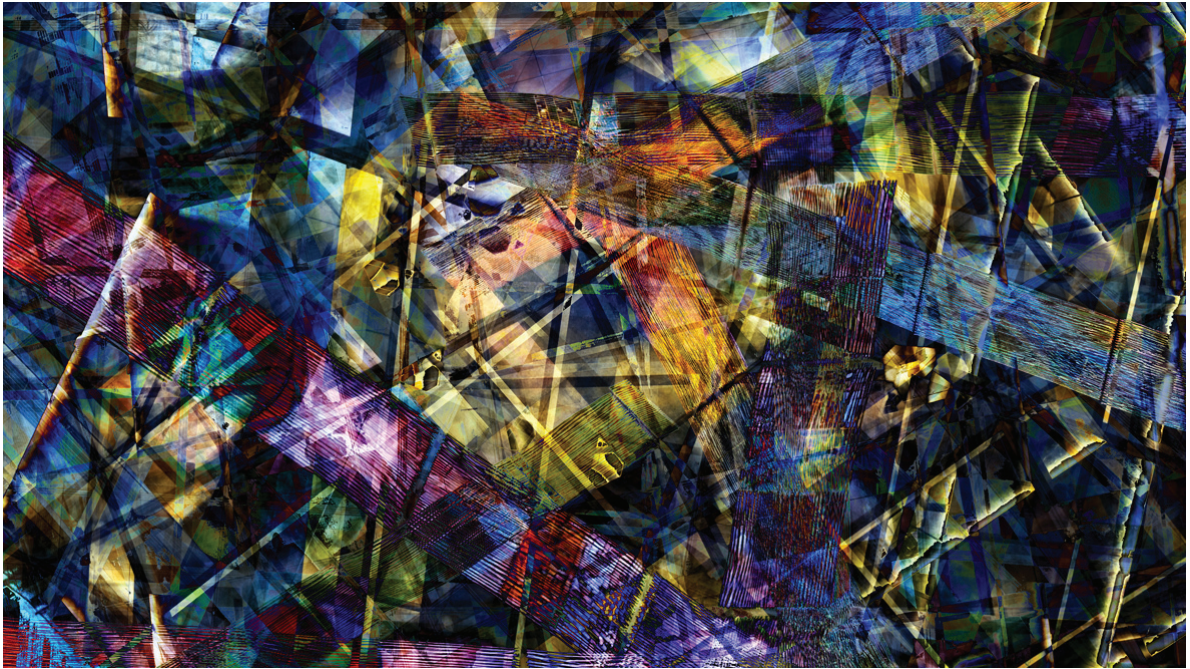
mondjuk azt, hogy
dolgozol, aztán 8 órát
az ágyban, megnézel egy filmet
másnap, felkelsz és ugyanazt folytatjuk.

A nők

nem bírom abbahagyni a hajam csavargatását.
erre azt szokták mondani, hogy akkor csinálják
a nők, de csak a nők, amikor valaki tetszik nekik.
erre azt szoktam mondani, hogy mindig ezt csinálom.

Férfiak

mindig csak rólatok írok
vagy nem írok rólatok semmit,
pedig valamit mégis csak kéne mondanom
vagy írnom, erről vagy arról,
de ti írtok rólam néha? valamit? akármit?
nem mondtátok.
lemaradtam. lemaradtunk.
ha mégis lenne valami, akármi,
akkor tudjátok a nevem, számom, címem.
írjátok meg,
amit én már sokszor megírtam
de semmiképpen ne maradjon le
a nevem, a számom, a címem.
ó, ti kedves férfiak, ne kíméljetek.

Kecskés Péter: Photismos 1 (2019)

Patchwork fehérben *

A november az ő bársonyos hónapja. A legszerelmetesebb. Képlékeny, nyirkos... Mint valami vigasz egy jeges csapás előtt. Néha áttetsző, máskor tejszerű köd, nedves, rozsdaszínű avarszőnyeg a parkok ösvényein, az arcot simogató hűvös levegő, de ami leginkább lenyűgözte, a közeli fűvészkertben elé táruló növényzet álomszerű kavalkádja: a télizöld meténg levelei, a mézsárga krizantémok ágysai, a kék őszirózsák, a későn nyíló árvácskák, szellőrózsák, a Kínából származó sisakvirág, galagonya- és csipkebokrok, a régen elvirított lilaakác lecsüngő ágai, a szúrós levelű magyal különleges ereje – a szomorkás hangulatot árasztó illatok között úgy sétált, akár egy lassított felvételen. A nap olykor kivillant a felhők mögül, s halvány sugarai színnel töltötték meg a hervadó növényeket.

Az afrikai nyár után Ota vérnyomása helyreállt, felszabadult volt, bár maga sem értette pontosan az okát. Még a lelkét is átjárta a november finom őszi hangulata és látványa.

A pincében már készen álltak a fenyőágakból készült koszorúk, melyekbe holnap belehelyezi a mézsárga krizantémokat, mindig mézszínűt, már hosszú évek óta, mindenszentekkor ezeket viszi ki az ikergyermekei és a szülei sírjára a városon túli temetőbe. Ebben az évben megtiltották a temetőlátogatást a világjárvány miatt. De Ota tudta, hogy a zsidó temető megrongált betonkerítésén át be tud osonni a másik temetőrészebe is, s eljut szerettei sírjához. Néhányan biztosan kint lesznek, s mécseseket is gyűjtenek majd páran. A titokban odalátogatók szellemeként suhannak majd a ködben.

Mindegyre csak, minduntalan az emlékképek kockái. Akár egy patchworkmin-tás takarón, úgy rakódnak egymás mellé gondolataiban, és szintén az álombeli tarka növényvilágot idézik fel: bolondos húsevő virágok, tüskés rózsák, bogáncsok, majd a selymes fű, páfrányok, hóvirágok, liliomok, barokk hortenziák és orgonák... Ota a virágok mögött saját életének képeit, metaforáit látta. A virágok az embereket jelképezték számára. A nagyanyja kertjéből jól ismerte a növényeket, gyerekkorában szívesen időzött ott. A felnőttek olyankor sokáig szölgatták:

Ota! Otília! Gyere! Kész az ebéd! Otília!

Olykor a családi ezüstitárgyakat idézték fel az emlékei. Van, akiknél szanaszét hevernek, megfeketedve, esetleg a régi komód alsó fiókjában lapulnak, mások legalább a nagy ünnepek alkalmával kifényesítik az ezüst étkészletüket.

Az ikrei voltak a patchwork legmeghatározóbb részei. Képzeletében két teljesen egyforma arc jelenik meg, látja, ahogy elmerülnek egy nagy, üres medencében, áttetsző színű tóban, egy türkizkék vizű kráterben. Boldogan lubickolnak ide-oda, fejüket ki sem dugják a vízből, mert szürreális fantáziájában nincs szükségük levegőre. Egyszer karcsúnak tűnnek, mint a kislányok, máskor fel vannak fűjva, mint valami szexbabák, a végén egyre dagadtabbak. Ő minden formájukban imádta őket, az ikreit, akik anyának, anyukának, anyucinak hívták őt, bár nem a biológiai édesanyjuk volt.

A házát, mint az utolsók egyikét, még meghagyták az új lakótelep szélén. Vagyis, ami egykor újnak számított. Mára már igencsak megkopottnak tűnnek a lakótömbök. Csak a külső hőszigetelés során rákerült kanárisárga szín dobja fel kissé az eredeti szürke épületeket. Ota annak idején még nyomon követhette az építkezést: a holdbéli tájat fokozatosan durva betontömbök töltötték meg, melyek átható cement- és azbesztszagot árasztottak, majd a betontömbökbe fehér keretes ablakokat helyeztek sűrűn egymás mellé. Mindenütt sár volt, az emberek gumicsizmában jártak, energikusnak tűntek, ugyanakkor a tanácstalanság és a magányosság is érződött rajtuk.

A háza verandájának teraszáról rálát az utca túloldalán álló lakóházakra, a hosszú évek alatt megismerte az ott lakókat, név szerint ismeri valamennyit, a gyerekeiket, unokáikat, kutyájukat, macskájukat. Néhány régi lakó már meghalt, a lakásukat a gyerekeik örökölték, az egykor kisautóikat a poros járdán tologató kisfiúk, s a kissé megkopott labdájukat dobáló vagy az aszfalra házakat és pálcikaemberkéket rajzolható kislányok. A panelházak eltakarták előle a mezőre nyíló kilátást, de már belenyugodott. A házakkal új figyelni valók, emberi sorsok, hol drámai, hol banális élettörténetek kerültek a látóterébe. Most is éppen egy idős házaspár tér haza a szélső lakásba. A hidegtől teljesen csonttá fagytak, de észreveszik a pokrócba burkolózó szomszédasszonyt a veranda előtt, s valamit odaszólnak neki. Párás lehelet hagyja el az ajkukat.

Andrej utálja a novembert. A latyakot, a hideget, a ködöt, a csúszós utakat. A nyirkos időtől fájnak már a csontjai és az ízületei. Egy ideje a lelkét is átszövi ennek a szomorkás hónapnak a hangulata, amikor az emberek előszeretettel látogatják a temetőket. A halottaink látogatása a legszomorúbb utak egyike. Persze ő is elmegy az ikrek sírjához gyertyát gyújtani, de csak egyszer, meg az anyja sírjához is, ahová apját és őt magát is temetik majd. Ota a síron túl is szeretné megölelgetni az ikreket. A síroktól az urnafalhoz megy, hogy Anuška emlékére is gyertyát gyújtson. Elhelyez egy fehér krizantémot, s legközelebb már csak karácsonykor jön újra. Akkor majd kidobja az elszáradt virágot, és piros mikulásvirágot tesz az urna mellé. Végül mindig sietősen távozik a halottak e birodalmából. Volt feleségére, Otára is jobbra novemberben gondol – főleg az ikrek miatt.

S egyébként is – minden rossz és melankolikus emlék novemberben tör fel a lelkében. Otthon teát főz, elhelyezkedik a karosszékben, és elmerengve múlatja az időt... Lelassult gondolatai nem vetnek fel semmi újat, a múlt pedig nagyon távolinak tűnik számára.

A felesége fiatalkorában elragadó teremtés volt, gyöngyözve kacagott, sziporkázott, meghívta a barátait a családi házukba, ahol egy ideig együtt laktak a szüleivel. Ha a szülei olykor az apa munkája miatt elmentek egy időre, a nő mindig vendégeket hívott, italokat vett, főleg sűrű borokat. A férfi azt mondogatta:

Rendkívül jól strukturált, sűrű, testes borok, hosszan tartó utóízzel.

Mintha nem is radiológus, hanem borász lenne a legjobb szőlészetből. A felesége azt kiabálta, hogy röntgennyelve van. Sokat ittak, és ha valamelyik nő a jelenlévők közül sírni kezdett, s az asztalra borult a poharak közé, a felesége, ahelyett, hogy vigasztalta volna, figyelmeztette, hogy ebben a társaságban nincs helye szomorkodásnak, s aki kiejti a halál szót, kiesik a játékból. És hogy ez a legutolsó szó, amit ebben a társaságban hallani szeretne. Miközben csupán pár napja halt meg autóbalesetben a barátnője, akivel moziba és kávéházba szoktak járni. A síró részeg nő, szeme alatt elkenődött sminkjével, elhallgatott, szipogott, és a borosüvegért nyúlt.

Tény, hogy Otát ő, a férje sem gondolta soha tucatembernek: ragyogó volt, elbűvölő, ugyanakkor nem ódzkodott a konfliktusoktól sem. A mondatot sosem kezdte azzal: Én úgy gondolom. Hanem mindig határozott volt: Ez így van! Elvégezte az orvost, mint Andrej tíz évvel korábban, de aztán egy ideig képzőművészeti iskolákban dolgozott aktmodellként. Csak az arcát nem hagyta megörökíteni. Hajával mindig körbefonta, vagy úgy fordította a fejét, hogy haja az arcába hulljon. Az asszistenst is meggyőzte, hogy ez így sokkal modernebb lesz, a klasszikustól eltérő. Ráadásul azokat a szeszkezeseket a műteremből, még mielőtt Andrejjel összeházasodtak volna, a kollégiumi szobájába is felvitte. Néha hatan is aludtak nála a kétszemélyes heverőn és a földön. Andrejnek ellenszenves volt ez a pusztító életmód, a kényszeres vágy, hogy az eszméletlenségig leigyák magukat. De Ota győzködte, hogy a művészeket más fából faragták, mint a lelkes fiát, álmos kisvárosokból jöttek mind, nem dúskáltak az üzletek árukínálatában, minden szürke volt körülöttük... átszellemülten pengették a gitárjukat, elmerültek a szomorkás dallamokban, ahogy azt a Beatlesnél is imádták, akiket a példaképüknek tartottak, olyan frizurát hordtak, mind ők, olyanok akartak lenni, mint ők, sovány, hosszú hajú, miniszoknyás, a szemüket festett szempillával és tussal kiemelő lányokkal jártak, szexi fotókat készítettek. Maguk is modellekké váltak, virágos ingben, trapéznadrágban ugrándoztak az utcán az emberek között, hogy nagyvárosban érezzék magukat. Egyszer, az egyik buli alkalmával Ota észrevette, hogy a női vécében két férfi tartózkodik, talán ketten a vendégei közül. Az egyik fojtottan sírt, miközben a másik halkán beszélt:

Te húszéves vagy, én negyven. De örültem szeretlek. Ezt a néhány napot is alig bírtam ki nélküled. Nem tudom, mi lesz velünk... Ne sírj! Hiszen én is úgy érzem, mintha ezen a földön megfosztottak volna az életünktől... De mindennap írni fogok neked! Csak akkor olvasd el, ha egyedül leszel, aztán tépd szét. Nem szabad, hogy elvakítson minket a szerelem.

Ota gyorsan kipisilte magát, megmosta a kezét, és amikor a vécéfülkéhez ért, amelyben a két férfi volt, már nem hallott sem sírást, sem szerelmi vallomást, csupán a szeretkezés elfojtott hangjait.

Ota és Andrej feje fölött akkor még kék volt az ég, nem sejtették, hogy valami vagy valaki egy sötét alagútba hajtja majd őket, ahol még a fényt sem látják a végén, nemhogy az eget. Ha Ota olykor egy cetlit dugott Andrej zsebébe, mindig úgy írta alá:

A te varázslatos nőd.

Ám amikor az avantgardisták közül néhányan próbálták rábeszélni, hogy menj velük Nyugatra, hisz többet érdemelne ennél az átkozott országnál, csak lehajtotta a fejét, megrázta hosszú, aranybarna haját, s állította, hogy nem vágyik New Yorkba, ott a nők legalább havonta kétszer átfestik a hajukat, száguldozó autók és embertömeg mindenütt, olyan ott minden, mint egy epilepsziás roham után. Mindezt nem fejtette ki bővebben, de végül is megszokták már a külön megnyilvánulásait. Esetleg még hozzáfűzte, hogy itt született az ötvenes években, mely évtizedből hiányzott az elegancia, a varázs, a gondtalanság, ahol az emberek nem limuzinban furikáztak. Az utcákon mindenki sietve járt, behúzott nyakkal, apatikusan, legalábbis ő így képzelte, féltek a bőrkabátosoktól, akik éjszánkánként becsengettek, és elvitték a férfiakat, s olykor a nőket is. A férfiak és a nők már nem önálló személyiségek voltak, hanem az új eszme által átprogramozott embermassza. A plakátokról euforikus mosollyal tekintettek le rájuk a munkások és a parasztok, az utcákon jelszavakat skandáló tömeg vonult. A mozikban az új kort dicsőítő filmeket vetítettek.

Az apa bebörtönzését különös, fagyos hallgatás övezte a családban. Időbe telt, mire Otának sikerült összeraknia apja élettörténetének kitörölt darabkáit. Először úgy képzelte, egy nyirkos, hideg lyukba zárták, szűk, rácsos ablakkal a mennyezet alatt. Alaposan meg kellett tekernie a nyakát, hogy láthassa az eget. Az apját, a szálloda önérzetes tulajdonosát a hotel portása juttatta börtönbe, aki a „győzedelmes február” után elvtársi rangra emelkedett, és az ünnepi tribünök első sorában kapott helyet. Ki ne hitt volna ennek a magas beosztású vadállatnak, aki vicsorgó fogakkal állította, hogy Ota apja az államosítás után ezüstöt és porcelánt lopott a szállodából, évekig folyamatosan vizezte a konyakot, a háború alatt pedig a feleségével mandulás étcsokoládéval tömték magukat, és cikória helyett arabkávét ittak. Az apját a börtönben megkínózták, hogy vallomásra bírják, otthon maradt várandós feleségéhez pedig két másik családot költöztettek be albérlőnek. Ota

anyja terhességének kilencedik hónapjában volt, s amikor az albérlők hat gyereke az emeleti lakásban rohangált, partvissal verte a plafont. De még örülhetett, hogy maradhatott a földszinten, és nem űzték ki a saját villájukból.

A férje, aki egykor bőbeszédű, közlékeny és minden szállodavendéggel felet-több barátságos és előzékeny volt, búskomoran, magába roskadva tért haza, kész idegroncsként. A körmeit állandóan ette a penész, mert a börtönben valami új-fajta mérgező anyagot fecskendeztek a bőre alá. Csonttá aszott, bizonytalan kisfiú lett belőle, idegen saját maga számára is.

Otának pár év múlva az iskolában azt tanították, hogy mindnyájan egy új korban élünk, egy igazságos világban, ahol minden szép és jó. Ezért aztán, amikor elpusztult az utcájukban élő, hulló szőrű, szinte már teljesen kopasz kóbor macska, egyáltalán nem érzett sajnálatot.

Az apja viszont arról mesélt neki, hogy egyszer Berlinben valamelyik múzeumban látott egy szétmállott rongyba bugyolált egyiptomi múmiát, amelynek arcán csak az üres szemgödrei és a megmaradt fogai látszottak.

Tudod, ha meghalunk, bebalzsamoznak minket, körbetekernek vászonnal, és beraknak egy múzeumba.

Majd harsány, fülsértő nevetésben tört ki, s közben brokát háziköntösében rakosgatta maga elé az asztalon a kártyalapokat, mialatt Ota anyja a cérnagyárban dolgozott.

Lehült a levegő, eleredt a havas eső. Andrej a nyolcadik emeleti lakásának ablakából figyelte a halványan pislogó utcai lámpákat és a munkából hazasiető embereket, ahogy egymás után eltűnnek a szemközti hatalmas panelház lépcsőházaiban. Olyanok voltak, akár a társaiktól lemaradt hangyák, ahogy rohannak a biztonságot adó hangyaboly felé. Ismét volt feleségére gondolt, s váratlan gyengédség és vidámság fogta el, amikor elképzelte, hogy a nő ebben az ítéletidőben is milyen kecsesen vonulna az utcán, hiszen minden sejtjében sugárzott, és még a mellkasáról készült röntgenfelvételen is egy virágkosár látszana, körben a virágok árnyékával. Leengedte a redőnyöket, és behúzódott a szobába. A nappaliban még ott állt apja Mannborg harmóniuma, a néhány art deco stílusú bútoron kívül az egyetlen tárgy a szülői örökségből, amit elhozott a parókiáról. Az apja betegsége és az ikrek halála óta azonban senki nem érintette a hangszer megsárgult billentyűit, senki nem nyomta le a pedálját, a lakást nem járta át a fűvókák által megremegtetett acélnyelvek többszólamú hangja, illetve apja erőteljes orgánuma, ahogy a biblikus cseh nyelven énekelte az esti dalt:

Íme, a nappal éjszakába fordult, a nap már lenyugszik... Hová lett a nap fényessége? Az éjszaka elűzte. Sötét és visszataszító. Ó, kelj fel már, új nap...

A harmóniumon egykor a felesége, Andrej édesanyja is játszott, aki még a fiának is adott leckéket, mert az apjának nem volt türelme hozzá, váltig állította, hogy a fiuknak egyáltalán nincs zenei hallása.

A felső polcon sorakoztak a családi fotók, mellettük egy ősrégi kaktusz. Még az anyja vette az apjának, s most úgy néz ki, mint egy galápagosi teknős. Andrej egy pohár vizet hozott a konyhából, hogy megöntözze. Ekkor mintha csöngettek volna. Egy pillanatig a levegőben tartotta az üres poharat, s hallgatózott. Csöngetést ugyan már nem hallott, de a csönd is nyugtalanította. Valaki akár várhatott is az ajtó előtt, hogy váratlanul rátörjön magányára. De akár a szomszéd is lehetett, talán hirtelen rosszul lett, hisz ő is egyedül él. Most, amikor itt zavartan téblábol, mert nem tett meg mindent, amit megtehetett volna, úgy érzi, furcsa érzés keríti hatalmába: mi van, ha valaki tényleg ott áll az ajtó előtt, és ő nem tett meg mindent annak érdekében, hogy segítsen annak, aki bajban van. Minden egyéb csak nárcizmus vagy erőszak. A narcisztikus ember nem is veszi észre, hogy mások is léteznek rajta kívül, az erőszakos pedig rabszolgaként vagy túszként kezeli a többieket. Ezért mégis odasomfordált az ajtóhoz, és kikukucskált a nyíláson. Megkönnyebbült, amikor nem látott az ajtó előtt senkit, és a lépcsőházban sem égett a villany. Leült az íróasztalához, kezét körbekulcsolta a tarkóján, ez volt a kedvenc póza gondolkodás közben, és azon töprengett, hogy valójában ő saját maga túsza, amiért nem képes éjszaka aludni. Az ébrenlét legyőzésének képtelensége egyfajta kettősséget hozott létre a lelkében: nem ő képtelen elaludni, hanem a másik énje virraszt benne. Újra vizet töltött a pohárba. Később főz egy teát is, s vacsorára eszik hozzá a kedvenc teasüteményéből. Majd lenyel még néhány tablettát. Aztán az ágyban, a sötétben rátör a félelem, hogy ha betölti a nyolcvanát, az énje folyamatosan felszívódik, az elméje és az érzékei pedig kiszivárognak belőle valamiféle nyíláson át az univerzumba. Végül majd, hihetetlen módon, volt felesége apjára kezd hasonlítani, aki sohasem tudta megemészteni a börtönéveket, s egyetlen szobába bezárkózva élte le utolsó éveit.

Fordította: Tóth Ozsvald Zsuzsa

*Részlet a Gondolat Kiadónál 2023 decemberében megjelent regényből

TÓTH LÁSZLÓ

Feljegyzések, körülmények, megfontolások

Önélet – külnézetből (részlet)

„Az öregségnek egy ajándéka van. Vissza tudsz nézni.”
(Temesi Ferenc)

Hogyan lett Évából Kati

T. tizenhárom éves volt, illetve akkor még nem is T. volt, hanem V. (l. erről mássutt), amikor – ki tudja, milyen indításból-ihletésből – 1962. október 9-én maga elé tett egy fekete, keménytáblás, nagy alakú (A/4-es) vonalas füzetet, és a legelső lapjára felírta legeslegelső verse címét: *Vége a szünidőnek*, s bár fogalma sem volt, hogy mit kellene (lehetne) erről – illetve e cím alá – írnia, konok¹ elhatározással belekezdett mégis. Ha pedig egyszer belekezdett, innentől kezdve – az „Írok, írok, írogatok / de hiába írogatok, / írásomnak nincs hatása” villanatnyi megvilágosodását, reményt keltő beismerését követő két-három éves megszakítás után – egészen érettségiző koráig ebbe rótta a tőle telhető legszebb betűivel az elején elsősorban az iskolában belé (beléjük) sulykoltakat visszhangzó kezdetleges klapanciáit, békeharcos, s Lenin elvtársunkat és a „hős kubai népet” is megéneklő nyögdecseit. Igaz, később témaválasztásának bővülését már különböző lánynevek, éledező nemisége plátói sóvárgásai, szereppróbálgatásaival is formálódó kialakulatlan személyisége édes-keserű busongásai, a világban való jelenlétének önérzetes ifjonci kinyilatkoztatásai és a legrémesebb kamaszos filozofálgatások áriái is jelzik.

Arra persze T. már nem emlékszik, s naplója és életének különböző írásos dokumentumai, továbbá egyéb lenyomatai egyberendezőjeként magam sem tudtam ez idáig kideríteni, hogy a versírásnak merészen nekivágó legénykénk olvasott-e már verset korábban is, azonkívül, hogy legfeljebb mint szigorúan iskolai tananyagot, ha egyáltalán... Bár a *János vitéz* és *A didergő király* meg az *Öreg néne őzikéje* azért fel-felrémlik neki valahonnan a múlt ködén át, bár ezek nem igazán voltak igazi verseknek tekinthetők, lévén hogy az első elbeszélő költemény

¹ Vagy inkább vak?

inkább, a másik verses mese, a harmadik pedig bármelyik oldalról... – azaz se innen, se onnan, sem sehonnan – nézvést sem... Ugyanekkor viszont attól, hála az égnek, megkímélte a sors, lévén akkor még nem érte el az iskolás kort, hogy az olyan vörös zöngemények támadják kifejlődőben levő szépérzékét, amilyenel, például, a nála egy-két évvel idősebb kisiskolásokat traktálta az akkori csehszlovákiai magyar gyermeklap, mely címlapján ekképp búcsúztatta a Nagy Generálisszimusz az emberiség újabb nagy, múlt századi dicsőségére Közép-Európát lehengerlő ötvenes évek derekán: „Meghalt Sztálin, / szívünk vigyázzban áll...” De ha – nem tudva persze, mások túléltek-e eme mélységes gyászukat – szerencsére maga már nem is találkozhott annak idején ezzel a gyöngyszemmel, utólag teljes bizonyossággal megállapítható, hogy igazából T. első Költeményei sem estek messze tőle (így, nagy *K*-val, mert a nagy *K* itt, szerintem, a legnagyobb mértékben indokolt)...

S naná, hogy még rögtön iménti szünidőbúcsúztatója napján bekerült említett füzetébe második verses 'csinálmánya', *A gyárban* is! Ráadásul e lendülete vagy két teljes hónapig, november 31-ig kitartott, amikor is a költészet és a jó ízlés ellen elkövetett merényeinek s merényleteinek kezdeti sora az *Elmúlt az ősz* című akármijével hál' istennek meg is akadt.

Igen ám, csakhoggy – mint később bebizonyosodott – Sorsa igazítójának egyéb szándéka is lehetett vele (bár ennek okát máig homály fedi), s időközben nevet is váltva, tehát a *V*-t a *T*-vel cserélve föl, szinte napra pontosan három év múlva, 1965. november 10-én újra eresztetni kezdett a töltőtolla, és megint kicsöppent belőle egy, a versre csupán a sortördelésével emlékeztető valami, az *Éva*. Így *T*. említett füzetét is ezzel folytatta, melybe az elkövetkező két esztendőben, 1967 augusztusáig többtucatnyi, kezdetben a költészet és a tehetség legkisebb jelét sem mutató, minden eredeti gondolatot és meglátást nélkülöző, közhelykatalógusnak, klapanciaismételgetésnek minősíthető *akartság* került, s a későbbiekből is csak a halálos elszántság és a mindenáron *költeni* akarás penetráns izzadságszaga üt ki legfőképpen. Igen jellemző elvakult hebehurgyaságára már rögtön ez új folyamat indító, bárgyúságában is utolérhetetlenül komikus szösszenete, mely így kezdődik: „Csupán négy betű...” Ráadásul a cím és az első sor közti ellentmondást is csak jóval később, talán néhány hónap múlva vette észre, de még ettől sem esett kétségbe és nem hajította az opust oda, ahova való: a szemétkosárba, hanem hősi-es elszántsággal, sietve kijavította a címét a négybetűs *Katira*. De hogy ki volt Éva, aki a versírás múzsáját hosszú szünet után újból előcsalta *T*-ben, akiről „könyveket tudott volna írni”, később pedig Vali, aki másodikos középiskolás korában, beszkideki sítáborukban „ejtette rabul szép szemével”, meg még néhányan: az Ilonák, a Zsuzsik és a ki tudja már, milyen nevűek, fogalma sincs: alakjuk, személyük, emlékük rég kiveszett belőle, bár nem tagadja, valószínűleg igen fontos személyiségalkító szerepük lehetett, miként az irántuk rendre fellángoló plátói

szerelemének – akár annak könnyörtelen elutasításával – is érzelmi élete kialakulásában, formálódásában és gazdagodásában. Ilyképpen ma már egyedül Katit gondolja csak úgy-ahogy azonosíthatónak, aki viszont – ma már bizonyosan tudható – csupán addig volt fontos a számára, amíg viszonzatlanul imádhatta, ám amikor váratlanul, őt magát lepve meg a legjobban, az egész világ előtt teátrálisan demonstrált érzelmei hirtelen viszonzásra találtak a lány részéről, néhány kínos *esemény* után fejvesztve próbált menekülni tőle, s évtizeddel később is, már érett fejjel nemkülönben kínos bonyodalomként élték meg újbóli összegabalyodásukat.² De a versekről – második, ezúttal már vehemensebb és az elsőnél is tartósabbnak bizonyuló, ellene irányuló támadásuk, pontosabban: a versek elleni második dühödt rohama után – már nem mondott le többé, aminek egyetlen eléggé meggyászolhatóan áldozata lett: a költészet maga.

A jövő zenéje?

Pedig ekkor, 1966-ban, T. már küldözgetni is elkezdte förmedvényeit egy-egy lapnak, legkorábban s mindenekelőtt az egyik járási újságnak,³ ahol, máig lemoshatatlan szégyenére, hamarosan révbe is ért közülük az egyik, a „Téged kereslek” monomániáját ócska slágerekbeli és magyarnóta-klisékkel telepakoló érzelmi magömlése. Bár nem ez volt T. első megjelent írása, melyet kereken három héttel megelőzött ugyanott egy kis cikkekcskéje, melyben *Milyen lesz a jövő zenéje?* címmel azt próbálta meg kétségbeesetten körbejárni, hogy mi lesz a világgal, miután négy gombafej istene bejelentette: az 1966. augusztus 29-i San Franciscó-i koncertjük volt az utolsó,⁴ s hogy lesz-e, lehet-e élet (zene) a Földön, illetve milyen élet (zene) lesz (lehet) a világon a Beatles után? Egyébként mai ésszel is teljesen hihető T. akkori kétségbeesése, mellyel többszörösen – több felől – is zárt világába valamelyest a szabadság fuvallatát hozó Beatles felbomlásának hírére fogadta, s melyet legalább akkora katasztrófának tartott az emberiségre nézve, mint a bibliai özönvizet. Úgy tekint(het)ett ugyanis akkoriban Johnra, Paulra, Geogra, Ringora, mint a testvéreire, akikkel valamilyen rejtett vérségi kapcsolat köti össze, vagy még inkább, mint négy különböző, ám a zenéjükben mégiscsak egyesülő és egy-

² L. erről T. *Novella* című kisnovelláját 2022-es prózakötetében, *A világ közepében*.

³ Hadd ne nevezsem meg itt – T. naplójának s egyéb feljegyzéseinek és leveleinek egyberendezőjeként – a szóban forgó újságterméket, ezzel is segítve megakadályozni, hogy a feledés jótékony homályából újból napfényre kerüljenek...

⁴ Persze, később kiderült, ez nem ment ilyen egyszerűen, s – új lemezfelvételeiken túl – felbomlásuk is elhúzódott még egy ideig. A valóságban a Beatles 1969-ben tartotta utolsó koncertjét az Apple stúdió tetején, s noha a B.-fiúk még dolgoztak egy-két lemezükön, 1970-ben ténylegesen is feloszlottak.

ségesülő megtestesülésére. Érdekes viszont, T. a Gördülő Kövekre már nem volt annyira vevő, s Mick Jaggerékkal nem sikerült oly mértékben egy hullámhosszra kerülnie, mint Lennonékkal (Jaggerék túl kemények, túl vadak voltak akkori finomka lelkének, és a Rolling Stones-ben sokkal több minden taszította, mint vonzotta). Igazából Lennonékkal csak a sydney-i Gibb fivérek – Berry, Maurice és Robin – Bee Gees-e tudott versenyre kelni benne (talán azért is, mert akkori lemezeik tanúsága szerint az időben őket is megérintette a liverpooli gombafejek hatása). Ám ha már itt tartunk, naplóinak, leveleinek, egyebeinek egyberendezőjeként nem értem, a Mick Jaggeréknél is agresszívabb, s koncertjeiken a gitárjaikat összetörő Who együttes hogy vehette le T.-t – aki ekkor még, tudvalevően V. volt – a lábáról. Bizonyára ebbe – legalábbis vélte sokáig – a ritka poétikus, illetve metaforikus című beat-, ill. rockoperájuk, *A vak szeme világa* is belejátszhatott, melyet a beat ez időbeni nagy korszakának ezer más zenéjével együtt a Szabad Európa Rádió recsegő-ropogó-sípoló, elhalkuló-fölerősödő közvetítéseiből töltötték meg Cseke László (Ekecs Géza) felkonfjaival kamaszévei nagy részét. A gond csupán az, hogy magam, midőn T. fentebbi iratainak egybeszerkesztésével bajlódtam, sehogy sem tudtam – hiába Wikip., hiába *gugli* – a Who együttes eme rockoperájának a nyomára bukkanni, sőt, az is lehet, hogy Pete Townshendék nem is írtak rockoperát ezzel a címmel (vagy a *Tommy* lenne az? – még ha az 1969-es is), s csak akkori ifjuncunk emlékezete költötte bele ezt a fantasztikus zenei és költői élményét kamasz- vagy talán posztkamaszkori *dúlt* napjaiba. Pedig e sorok közreadásakor szemernyi kétségem sincs afelől, hogy T. anno bő részeket hallott e műből, s bizonyos, hogy ez a cím is elhangzott annak idején Cseke László hangján a Szabad Európában, mi több, az sem kevésbé az, hogy egy bizonyos életkor elmúltával már nem tudható, hogy az ember – vagyis ez esetben T. – a benne élő valóságnak mely részét költötte hozzá a tulajdonképpeni, azaz a *kinti* valósághoz. Már ha van egyáltalán ilyesmi, azaz ha van egyáltalán 'tulajdonképpeni valóság'. No de akárhogy is, azaz akár valóságos, akár képzeletbeli élménye volt T.-nek *A vak szeme világa*, az annyira megfogta őt, hogy húszéves korában még verset is írt ezzel a címmel („A Who együttes beatoperája közben”).⁵

De előre is szaladtam T. feljegyzéseinek mostani egyberendezésekor kicsit az időben, homályban hagyva, hogy mindez – és minden? – az Illés zenekarral kezdődött, mely pont jókor és időben alakult meg ahhoz (lassan-lassan közelítve a későbbi végleges felállásához), hogy hajdani ifjuncunk bennük találja meg magát, illetve hogy akkor már szinte delíriumosan keresgetett-építgetett személyiségéhez kivegye belőlük (is) mindazt, amit majdani magához felhasználhatónak vélt. S valószínűleg aligha lehetett groteszkebb látvány annál, amint a hatvanas évek derekán már fel-felhorgadó önéretű (nagy)kamaszként, de délutánonként még

⁵ Ami viszont mégiscsak a *Tommyt* valószínűsítheti...

az azóta már rég kisszárított és betemetett izsai Homokos partjáról hajtva haza a libáikat, T. önfeledten üvöltözte bele a maga mutáló hangján a Kiskertalja álmos csendjébe, hogy „Légy jó kicsit hozzám, / Engedd, hogy menjek – Ne menj el!”, meg hogy „Még fáj... fáj... fáj...” a falujukba az 1947-ben kitelepítettek helyébe Békéscsabáról⁶ beköltözött szomszédai, Stefánik néni meg Botyánszky néni nagy megrökönyödésére...

Fekete báránként

Hol s mikor kezdődhetett T. életében az irodalom vonzása, mikor s mitől alakult ki benne a készítés az írásra, mely aztán, jelek sora szerint középiskolás korba érve olyan erősnek bizonyult, hogy minden különösebb íráskészség és kifinomultabb ízlés, illetve nyilvánvaló irodalmi műveltség nélkül is erőltetett verses klapanációkat írtatta vele tele iskolai füzetének lapjait – nehezen deríthető ki már. Az írásnak való nekifeszülései, a verssorokba erőszakolt betűkkel való küzdelmei első nyomait kétségtelenül a már emlegetett nagy fekete füzetének tizenhárom évesen papírra került szégyenfoltjai jelentik, s valószínűleg ezzel magyarázható hetedikes-nyolcadikos általános iskolás kora magyarórai magánzámáma is 1962–1963-ban, amikor házi feladatként Mikszáth Kálmán *A fekete bárány* című elbeszélését kellett, úgymond, dramatizálniuk. Hogy ilyen feladatot kaptak annak idején, T. soha nem értette, s nem értem – naplójegyzetei és egyéb feljegyzései egyberendezőjeként – én sem, sőt igazából azzal sem volt osztálytársaival együtt tisztában, hogy mit is jelenthet maga a szó: dramatizálás, azt sem tudva: eszik-e vagy isszák?⁷ Ősz lehetett vagy tél, akkor már a kiskertaljai házukban laktak, ahol takarékoság miatt csak a *tisztakonyhát* a szülei hálószobájával összekötő fürdőszoba kis péterkályhájában szoktak estefelé bedurrantani (neki a konyhában jutott fekhelyül egy vaságy, amely néhány évvel korábban az izsai általános iskola igazgatói szobájából újdonsült nevelőapjával került oda), s az ontotta melegét a nyitott ajtókon át a konyha meg a szoba felé is. A kályhán kívül pedig még egy kis asztalka is volt szűköske mosdójukban székkal, olvasólámpával, mely-

⁶ A helynév itt bizonytalan, ti. falujukban a Magyarországról kitelepítettek helyébe onnan átköltözött szlovákokat mind a *csabaiak* gyűjtőnévvel illették...

⁷ Ezzel kapcsolatban érdekes összefüggésre bukkantam – T. feljegyzéseinek egyberendezőjeként – a minap későbbi barátja és nemzedéktársa, a nála mindössze egy évvel idősebb Grendel Lajos egyik interjújában, aki elmondta, hogy általános iskolás – szlovákiai magyarul: alapiskolás – korában egy Mikszáth-novellának kellett leírniuk a tartalmát, illetve a cselekményét, s „egy kicsit elemezniük” is. Ami ugyanabban az időben, illetve az előző tanévben lehetett, ám az ő feladatuknál így, úgymond egészen más a leányzó fekvése, azaz az teljesen világos és érthető lehetett a számukra... L. in Cs. Liszka Györgyi: *De kellemetleneket tudsz kérdezni, Györgyi!* In uő: *Ezüstszálon*. NAP Kiadó, Dunaszerdahely, 2003, 82. p.

nél tanulgatni, olvasgatni szokott esténként – akkor még nem voltak a televízió foglyai, és nem is kapcsolták be minden este, igaz, nem is volt még mindennap adás... Így hát T. akkor is ott bújta – hogy valamit is megtudjon a dramatizálás rejtélyeiről – a Benedek Marcell szerkesztette *Magyar Irodalmi Lexikon* valami *isteni dramaturgiának* köszönhetően matematika–fizika szakos nevelőapja könyvei közt fellelt, megfelelő kötetét, miután az iskolában ezt a házi feladatot megkapták.⁸ Mindenesetre T. – feljegyzései szerint – kellő időben el is készült a kérdéses házi feladattal. Igaz, sokat küszködött azzal, hogyan rendezze és népesítse be *A fekete bárány* „színpadát”, milyen szereplők szájába adja és miként szervezze meg a mikszáthi történetet kibontó és előrevivő szöveget (narrátorként például még egy, az eredeti *mesében* nem szereplő falusi öregasszonyt is be kellett iktatnia e célból a jelenetbe) stb. Amikor azonban másnap, magyarórán, fel kellett olvasniuk a dolgozatukat, megdöbbenésére, mindenki az elbeszélés tartalmát írta le, míg az ő lelkiismeretesen értelmezett dramatizálása – egyszerűen, ám a valóságnak megfelelően fogalmazva – közröhej tárgya lett. Amit még az is fokozott, hogy amikor annak felolvasása után újból visszahuppant a székére, magyar szakos osztályfőnökük kérdésére, hogy „Mi volt ez?!” ülvé vetette oda, hogy: *dramatizálás*, amit a tanító elvtársnő kért, mire az elvörösödött arccal odarohant hozzá, és a fülénél fogva húzta ki őt padjából példátlan szemtelensége miatt. Mivel azonban T. kora ifjúságától az a fajta volt, hogy minden kellemetlenséget, rossz élményt, kudarcot, megaláztatást igyekezett a maga okulására és hasznára fordítani, így az iménti eset is arra volt jó a számára, hogy egy életre megtanulja: az, hogy feladatunkat a saját képességeink és tudásunk legjobb szintjén becsületesen elvégezzük, illetve az, hogy ezzel kapcsolatban nyugodtan tükörbe nézhessünk és a nagy(obb) elszámolásoknál is egyensúlyban tudjunk maradni magunkkal, sokkal fontosabb mások elismerésénél. Igaz, ennek tudatosításához kitűnő tanítómestérére talált a nagyapjában is, aki a maga egyszerű és keresetlen módján igyekezett fogékonyra tenni őt a természet farkastörvényei és az emberi tartás mindenekfölött-valósága iránt. Így akkor is, amikor T. tíz- vagy hány évesen egyszer ríva rohant haza oltalmat keresve a való világ megpróbáltatásaival szemben, s a nagyapja megkérdezte tőle a maga egyszerű módján, hogy: „Mit nyísz, kölök?”, mire ő, ha sajnálatot nem is, legalább sóhajtásnyi szánalmat remélve tőle, panaszosan elszipogta, hogy megverték. Mikor pedig azt is közölte, hogy ki, a rákövetkező pillanatban akkora pofont kapott a nagyapjától, hogy egyszeriben a földön találta magát. Eleinte persze nem is értette, hogy miért ilyen kegyetlen hozzá nagy-

⁸ Nem lehet, hogy valahol itt kezdődött T.-nek a színház, a színjátszás, a dráma és a dramaturgia iránti érdeklődése, amely végül később néhány évre a komáromi Magyar Területi Színház akkoriban épp a Duna-soron levő székházának dramaturgi, illetve színházi titkári szobájába is beültette?

apja képében (kezével?) a sors, mígnem aztán hirtelen, megvilágosodásszerűen ráeszmélt: de hát az illető pajtása egy évvel fiatalabb, mint ő! Ráadásul még ő ment panaszkodni, ahelyett, hogy megvédte volna magát, illetve megpróbált volna méltó módon helytállni az adott helyzetben (küzdelemben), ahogyan az az ő korában már egy fiúgyermektől okkal-joggal elvárható (illetve elvárható lett volna). Elég az hozzá, hogy T. életében a legjobb iskolának bizonyult nagyapja kissé talán kemény, de célravezető pedagógiai módszere, melynek köszönhetően később minden esetben mind stratégiailag, mind taktikailag igyekezett úgy intézni a dolgait és rendezni a konfliktusait, hogy azok már soha nem fenyegették őt a tettelegesség veszélyével... És siránkozni sem siránkozott többé olyasmi miatt – egyszerűen méltóságán alulinak tartotta volna –, ami csak és kizárólag rajta múlt.⁹ (És máig hálás a nagyapjának azért pofonért, mely először döbbsentette rá, hogy a „jajgatás”, ha bizonyos értelemben „célravezető” is olykor, igazából a megalázkodás jele, sőt mindegyikért csak hálás lehet, amit tőle vagy az apjától kapott – nem volt belőlük sok, de „dramaturgiailag”, „rendezőileg” mind a legjobbkor jött, és mind a legjobb helyen *csattant*; az lett volna a baj, ha *megkímélik* tőlük, ha *elmaszatolták* volna azt, amit csak a gyerek későbbi, azaz a világban való eligazodásának a kárára lehet elmaszatolni.) Így hát T. még az életben őt ért sérelmekért, megaláztatásokért sem tudja átkozni a sorsát, mert azokból is mindig tanult, azokat is mindig a maga épülésére igyekezett fordítani, s ma már tudja, ezek is mily nagy mértékben igazították a lépteit, keményítették az arcvonásait, fejlesztették az ellenállóképességét. A megalázkodás (a *nyívás*) viszont a szemében azóta is a gyengeség, a puhányság jele, és előfordulhat, véli, hogy a becstelenségé is lehet. Mércéje szerint tehát ha az embert meg is alázzák (persze, előfordult vele is gyermekkorában, s főleg virtuskodó gyerektársai részéről, felnőttektől – a jótékony, és minden esetben ártatlan viccelődéseken, nevelő szándékú ugratásokon, élcelődéseken, gonoszkodásokon kívül – igazából nem is emlékszik ilyesmire), ő maga mindenkor törekedjen rá, hogy sose alázkodjon meg (még ha porba verik is az orrát), attól pedig óva-óvakodjon, hogy másokat hozzon megalázó helyzetekbe (igaz, ezt is, azt is irtó, mondhatni, embertelenül nehéz elérni, ha egyáltalán ember számára ez utóbbi elérhető).

Röviden tehát: mi ebből az egészből a tanulság?

Nem kell rögtön elsőre felkapni a vizet, ha pedig be is szartál, legalább ne reklamozd...

Szóval, így...

⁹ S attól kezdve gyanakodva figyelt mindent és mindenkit, magát is beleértve, hogy – mint Bertók László mondja *Vannak nagyobb állatok* című kesernyés versében – „a seb több-e, vagy a jajgatás?”

Korszakokon át

A komáromi járási lap sűrűn közölt korszakos költői – *korszakijai?* – anno, a múlt század hatvanas éveiben mindenki más előtt K. L. és G. Á. voltak (legyen ennyi elég a nevük helyett, hogy még csak véletlenül se cirógassa meg őket T. feljegyzései révén a halhatatlanság szellője [szellentése?]), akik mellett még egész műkedvelőhad tolongott ez újság hasábjain remélt babérkoszorújukért (melyből legfeljebb csak egy sovány levélke jutott a – bablevesükbe). S bár utólag T. úgy gondolja, hogy dilettanciáik sorjázásától azért megkímélhette volna a sors... de aztán rögvest el is bizonytalanodik ezt illetően, hisz lehet, éppen az volt a célja, hogy juszt sem kíméli őt az általuk okozott megrázkódtatástól, hogy ezzel is segítségére siessen saját nyögdelmei értékének mielőbbi felismerésében. Egyvalakit azonban mégis, s rögtön első vagy második olvasásra kiemelt közülük magának. Ez volt Farkas Kálmán (amiként Arany János házi orvosát is hívták),¹⁰ akinek enyhe szürrealista beütések jellemezte versei szinte azonnal megragadtak benne, melyek közül néhány már a Tőzsér Árpád szerkesztette Irodalmi Szemlében is megjelent. Mindenesetre Kálmánnak volt egy-két darabja, amelyet T. már első olvasás után kívülről is fűjt; például a *Korszakokon mosolyogsz át* címűt (sőt úgy tudom – feljegyzései, levelei egyberendezőjeként –, még ma is zakatol benne néhány sora):¹¹ „*Fél tízkor jönnek a sárga pettyek / tízkor a rojtos sávok, / s kubista síkokra bontják bennem / a boldogságot. / Agyam hevül, / mint láng fölött hevülő lombik, / s metafizikus nyugalمام / cikázó zűrzavarrá bomlik, / szinte hallom, hogy zokog / fortyogó kínjában a nyúltagy, / az álomképek szétfolyó / ultramarin tócsába fülnek, / titkos zajok zúzzák szét a csendet, / torz alakzatok recsegnek, / az óra talán már nem is ketyeg, / csak halkán szórja szét szobámban / a hervadt szírom-perceket. / Aztán pattintott kőbaltákon látom az arcod, / korszakokon mosolyogsz át, / tüzet csiholva homlokomon.*” S mondani sem kell, hogy Kálmánnak ezt a versét is a tekintélyes pozsonyi folyóirat Vetés rovatából szúrta ki magának T. 1967 októberében, s bár akkor még nem ismerte a szerzőjét, istentelenül irigy volt rá, amiért ő már a Szemlében is szerepelhet, ami újabb elszánt kísérletekre, próbálkozásokra sarkallta őt is. Ráadásul Kálmán két számmal később, a lap ugyanazon év decemberi számában is szerepelt (bár ezekben T. épp nem talált semmi ellesni valót), sőt a következő oldalon azt a Varga Imrét is ott láthatta két szövegével, akit néhány hónappal korábban vele együtt mutatott be az Új Ifjúság, s lám, már a Szemlében is olvashatni őt (külön fájjalva, hogy a *vágyakat felcsipkedő szajkók* meg a szóban forgó poétajelölt sorstársa szeretőjének

¹⁰ Mi több, az 1980–1990-es évek táján egy magyarországi cigány költő-újságíró is egzsiztált ilyen névvel...

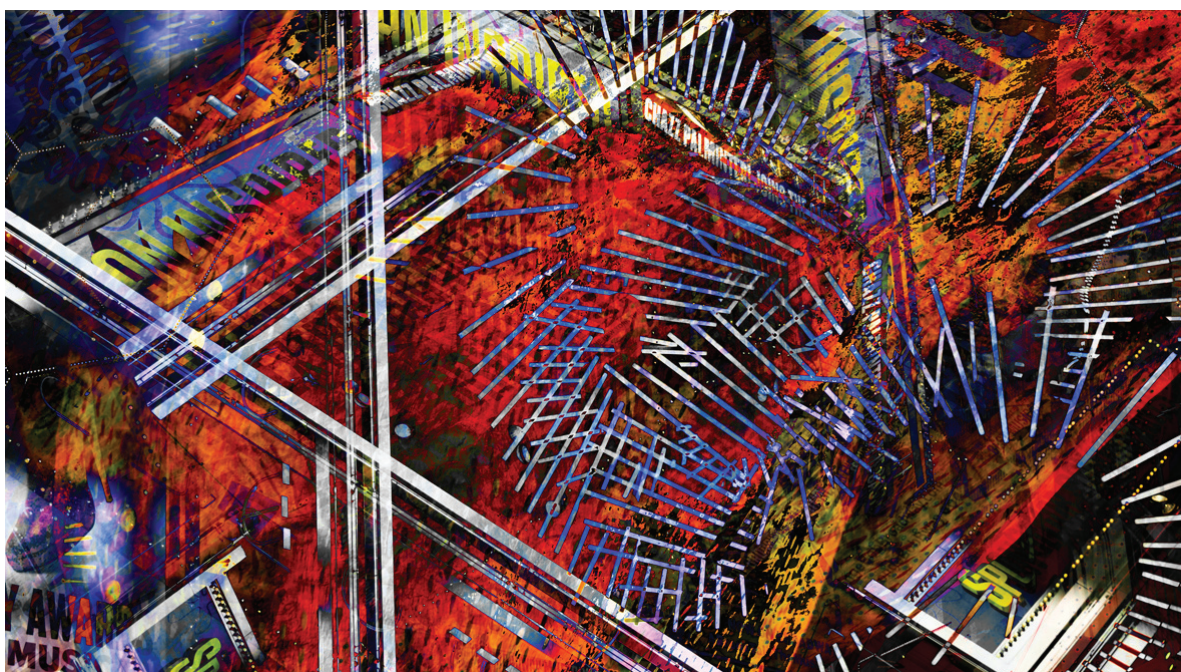
¹¹ Ezeket itt most azonnal kurziválom is...

hajában zümmögő megunt bársonyszalag nem neki jutott eszébe),¹² miközben ő még rendre kapogatta – a mából visszanezve: hál’ istennek – Tőzsér elutasító leveleit. Egyébiránt a *Korszakokon mosolyogsz át*-ot T. ma is (majdnem) teljes mértékben érvényes, elfogadható szövegnek találja (mai eszével és ízlésével egyedül csupán a „hervadt szírom-perceket” érzi nem is kicsit disszonánsnak), noha ma már feltűnik neki – amit akkoriban valószínűleg még nem vett észre –, hogy ennek világa és életérzése, képeinek forrása és szerkezete, jóllehet összehasonlíthatatlanul alacsonyabb fokon, mennyire rokon fogantatású Tőzsér az évben megjelent *Kettős úrben* című verseskötetének „biológiai determinizmusával” (ez Turczel Lajos kifejezése volt), önelemzésének könyörtelenségével. S noha Kálmánnal ezután – főleg hogy T. 1970–1972 közt Komáromban (is) élt – személyesen is összeismerkedtek, sőt talán még valami barátságféle is szövődött köztük, ennek ellenére végig keveset tudott róla, illetve az utóbbi három-négy évtizedben egyáltalán semmit. Igaz, közben T. elkerült a városból, majd az országból is, és Kálmán verseivel sem találkozott már – eltűnt a szeme elől az idő könyörtelen süllyesztőjében, mint annyian, akik kétségtelen tehetségük ellenére sem tudtak soha a felszínen maradáshoz elégséges mértékben megkapaszkodni. Mígnem egyszer aztán teljesen váratlanul rábukkant Kálmán nevére a neten, *Szőnyegbombáz a fény* címmel kis verseskötetet adott ki valamilyen T. számára ismeretlen nevű kiadó (Karuna Bistríta) gondozásában, melynek hátlapján néhány életrajzi és egyéb adatot is talált róla. E szerint kilenc évvel volt idősebb nála, 1940-ben született, életében sok mindent végigcsinált, volt hegesztő, állami tisztviselő, segédszerkesztő, szakmunkás-kollégiumi nevelő, raktáros, postai rovatoló, munkanélküli, kapcsolatuk idején talán éppen nyomdai korrektor, 2000-től pedig nyugdíjas. 1985-ben, negyvenöt évesen megnősült, és felhagyott a versírással, de 1994-ben újratekerte (remélve T. részéről, hogy ehhez nem kellett elválnia). Nem tudni azonban, hetvenéves korára megjelent debütáns verseskötetébe besorolta-e a korábbi, T. által ismert és kedvelt opusait is, a Könyvbarlang nevű, Felpécen bejegyzett online antikvárium és könyves webáruház honlapján közzétett (új?) versei mindenesetre változatlanul határozott verselési készségről és technikáról, a míveség és pallérozottság igényéről tanúskodnak, viszont mindegyikük megbillen, megdöccen valahol, és észrevehetően hiányzik róluk a külső szem ellenőrző tekintete, a megfelelő közeg formáló hatása s egy gyakorlott szerkesztő vagy kritikus odafigyelése, szűrése.¹³

¹² Persze, jellemző, hogy akkoriban még ilyeneket [is] fájlalt! Bár lehet, hogy csak a szeretője miatt irigyelte?

¹³ T. fenti feljegyzéseinek egyberendezőjeként, mielőtt e sorokat kiadtam volna a kezemből, s még egyszer ellenőrizni akartam a fentieket, bukkantam rá, hogy a *Szőnyegbombáz a fény* című, 2010-es debütje utáni nyolc esztendőben Kálmán még további hat kötetet kiadott ugyanott (*azt a!*...), miként – friss bejegyzésként – arra is, hogy 2023-ban földi pályájának is a végére ért...

Persze verselményei zömének elrettentő és T. egész későbbi életére kiható, figyelmeztető példái mellett a szándékosan meg nem nevezett járási lap azért a legegyszerűbb publicisztikai műfajok első, ám „korszakokon át” *mosolygó*, illetve átívelő mintáit is jelentette a számára. Különösen Andriskin József főleg sporttudósítások, valamint Ratimorszky Gyula kulturális és közéleti beszámolók alatti neve ragadt meg benne ebből az időből, akiktől biztonsággal elleshette néhány alapvető újságműfaj művelésének hogyanját és legalapvetőbb szabályait. S hát mint T. naplói egyberendezőjének és közreadójának meg kell említenem a falujukbeli Kurucz Lujza tanítónő nevét is, akinek akkor már országos lapok is közölgették a tudósításait, mivel tizenöt éves kora tájt T. elsősorban őt kérdezgette szégyenlősen-dadogósan, ámde nem minden nagyravágyás nélkül, hogyan is kell újságot írni. Aztán hamarosan maga is átesett a tűzkeresztségen, azaz az előző fejezetek egyikében már emlegetett első cikkekcskéjén, miáltal gyanútlanul – mint később kiderült – egy olyan mókuserékre lépett föl, melyen többé már nem volt, s időközben megvénülvén sincs számára megállás...

Kecskés Péter: Photismos 3 (2019)

Barbie: Life is plastic, hát nem fantasztikus?

Elemzési stratégiák a Barbie-filmre

Ebben az évben jelent meg a Barbie és az Oppenheimer, az a két, végletet bemutató film, melyeket a filmrajongók az előzetesek alapján már hónapokkal a megjelenésük előtt nagyon vártak. A két alkotás formavilága teljesen különbözik, esetünkben a Barbie-filmet vesszük górcső alá, melynek számos társadalmi, irodalmi és pszichológiai vonatkozása van.

Ahhoz, hogy megértsük a film mélyebb mondanivalóját, egy stratégiai analízist kell készítenünk Barbieland-ről, a Kenek lázadását sem szabad mellőznünk, valamint figyelembe kell venni a patriarchális és oligarchikus társadalmi viszonyokat is.

A történet egy olyan cselekménysort állít a néző elé, amely kihangsúlyozza az egyes szereplők egyéni narratíváját, valamint fellelhetőek olyan jelenetek is, amelyek az amerikai irodalomban közkedvelt political-novel (politikai regény) tematikáját követik, de visszanyúlhatunk egészen az orwelli viszonylatokig is, amely egy agyonsemitizált, bekebelezett társadalmi rendszert von az egyén köré. Ahogy a filmben is láthatjuk, Barbieland nem csak egy szokványosan vett rózsaszín világ köré épített, csilli-villi cukiság, amiben a rendező kellően elhelyezett, már-már a barokkon is túlmutató túlzásokat alkalmaz, ugyanis bizonyos szemzőgből vizsgálva mindezeknek sokkal mélyebb értelmük van. A fikción alapuló helyszín kemény társadalmi normákat fektet le, melyek táplálják a női uralmat, a női egyenjogúságot, valamint a férfiak elnyomását és tárgyként való kezelésüket, még ha nem is ez volt a cél. A nők élvezik minden egyes percét a férfiak feletti kontrollnak, élük saját hedonista életüket, önmagukat egyenlőnek kezelve, mégis különbséget téve egymás között – lásd a filmben megjelenő különböző Barbie prototípusokat. Okkal kérdezhethetnénk: az egész filmet belengi ez a férfigyűlő feminista eszme? Ha jobban megnézzük, ez részükről csak egyfajta látszat, ami köré csomagolják magukat; úgynevezett szerepeket játszanak, eltakarva ezzel női hibáikat, s a tökéletességre fektetik a hangsúlyt. Politikai értelemben egy olyan közös igazgatású rendszert és alkotmányt hoznak létre, mint Orwell 1984 c. regényében. Minden tökéletes, minden úgy jó, ahogy azt a felsőbb hatalmak megalkotják, csupán az egyénnek ne legyenek saját gondolatfoszlányai és saját elképzelései a világról. Orwell így fogalmazta meg:

A Párt két célja: meghódítani az egész földet, s egyszer s mindenkorra eltörölni a független gondolkodás lehetőségét. Két nagy probléma van tehát, amelyet a Párt megoldani igyekszik. Az egyik: hogyan lehet megtudni, akaratuk ellenére, hogy mit gondolnak az emberek, a másik: hogyan lehet megölni több száz millió embert néhány másodperc alatt, előzetes figyelmeztetés nélkül.

Ahogy a fentebb említett idézet is szemléltetni próbálja, a hiba jelen esetben a férfi társadalommal van, tehát a Kenekkel, akikről később több szó is fog esni.

Esetünkben nincs az egyik oldal a másik nélkül. A Barbie-k szimbolizálják a minden lábon stabilan álló társadalmat. Harmóniában, jólétben élnek, gondok nélkül. Ha párhuzamot szeretnénk vonni a már jól ismert Aqua Barbie Girl c. dalával (ami fel sem csendült a filmben – a rajongók legnagyobb bánatára), akkor érdemes kicsit közelebbről is megvizsgálunk a dalszöveg egyes részeit:

*I'm a blonde single girl in the fantasy world
Dress me up, make your time, I'm your dollie
You're my doll, rock ,n' roll, feel the glamor and pain
Kiss me here, touch me there, hanky panky¹*

Szöges ellentétben áll már maga a dalszöveg is a Barbie-k által reprezentált világgal, s ebben a kontextusban ŐK vannak tárgyként kezelve, nem a férfiak. Talán a filmipari döntéshozók ezért sem szerették volna audiovizuálissá tenni az ismert popsláger, mert a mondanivalója cseppet sincs összhangban a film vezérfonálával. A férfiszerep – mármint a Keneké – ebben a világban egy bólogató kiskutyához hasonlítható, aminek sziklaszilárdan meg kell állnia a helyét, feminizmus ide vagy oda.

Az alábbiakban szeretném bemutatni a filmben megjelenő szimbólumrendszert, valamint szeretnék kitérni az egyes irodalmi intertextusokra is.

Az egzisztencia megkérdőjelezése

A fentebb említett példán láthatjuk, hogy Barbie egy tökéletes világban él, ám létét számos tényező befolyásolja. A film apropóján derül ki többek között, hogy a világ és a lét értelme mégsem olyan ellentmondások nélküli, mint ahogy azt elképzelte. A sztereotipikus Barbie lába megérinti a földet, lehull a lepel a ró-

¹ Én egy szingli, szőke lány vagyok a fantáziavilágban
Öltöztess fel, használd ki az időt, én vagyok a babád
Te vagy a babám, rock 'n' roll, érezd a ragyogást és a fájdalmat
Csókolj meg itt, érints meg ott, hókamóka

zsaszín világról, és elméjét áthatja a halál gondolata is – tehát megszűnik a lét feletti irányítás. A film erős párhuzamot von Albert Camus egzisztencia-elméletével. Albert Camus elismeri, hogy az emberek spontán módon kifejlődnek egy nagyon erős értelemben vett érzéssel, amely a saját identitásukhoz kapcsolódik. Más szóval, internalizáljuk azt az elképzelést, hogy az élet értelmes, anélkül, hogy bárkinek ilyen irányba kellene oktatnia minket. Amint látni fogjuk, ez gondot okoz, anélkül, hogy tudnánk, miért, anélkül, hogy észrevennénk, hogy a kezdetektől fogva csapdába estünk. Ez történhetett a filmbeli főszereplővel is, aki egy darabig saját létét a maga kis megalkotott világában élte, elfedve ezzel a valóságot, majd egy ponton ráébred belső énjének elnyomásának hatásaira, ami igazán azzá teszi őt, ami lenni szeretne. Ebben erős freudi utalások is találhatóak.

A másik alapvető kérdés az élet értelmének ellentmondásai. A fentebb jelzett elmélet is arra utal, hogy létezésünkben ellentmondás van. Hiszünk abban, hogy életünknek van értelme, de ez hamis. Ha a valóság ezt számunkra jelzi, csalódotunk vagyunk, és támadásként érzékeljük. Az ebből fakadó egzisztenciális válság sok kellemetlenséget okoz. Ebbe a szerepbe próbál Barbie beletörődni mindaddig, amíg bele nem kerül a valós világba, ahol számos impulzus éri őt, sőt mi több, számos negatív értelemben vett tényező befolyásolja.

Az identitás szerepe egy másik világban

A filmben megjelenik Barbie társa, Ken is. A rózsaszín világban elfogadja szerepét, nem próbál meg önmaga lenni. Úgy gondolja, hogy nem tud Barbie nélkül élni, neki tulajdonítja az élete értelmét. Lelkének egy része mindig is vágyott valamire, de ebben a világban ez halálra van ítéelve. Kicsit abszurdnak hat az egész, hiszen az is. Ha szeretnénk mélyebben belemenni Ken belső világába, azt tapasztalhatjuk, hogy erős párhuzamot lehet vonni a film és Samuel Beckett Godot-ra várva c. drámájának üzenetével. A bizonytalan világban átutazók az emberek, a műfigurái is várakozók és utazók, mint ahogy a film egyik jelenetében Barbie és Ken is utaznak a rózsaszín autóban. Nemcsak az idő eltöltésén, hanem lényük, bensőjük ürességének kitöltésén is fáradoznak. Állandóan tesznek-vesznek, járkálnak, tornáznak, cselekedeteik eleinte ésszerűnek hatnak, aztán szokássá válnak, minden tevékenységük egyenértékű kényszercselekvés, tettpótlék.

Ken szerepe is Barbielandben csupa pótcselekvések sorozata. Mindig csinál valamit, hogy lefoglalja magát, versenyzik a többiekkel Barbie kegyeiért, próbál érzelmeket generálni, de ő sosem kerül az előtérbe. Az igazi áttörés akkor érkezik meg Ken számára, amikor beleszökken a valós világba. Realizálja saját magát, és tudatára ébred, hogy ki is ő valójában. Előtérbe kerülnek a férfias dolgok, és észreveszi, hogy a társadalmat a férfiak irányítják, minden maszkulin jellegű. A felis-

merést követően férfias és komoly dolgokkal kezd el foglalkozni, mint az olvasás, a sportok és a játékok kipróbálása. Erős hemingwayi hatás érződik benne. Hemingway volt az az író, aki ki tudta mutatni férfiasságát az amerikai irodalomban:

„Jobb egy napig oroszlánnak, mint száz évig gyáva nyúlnek lenni. Jobb talpon meghalni, mint térdepelve élni. (...) Bár sok helyt jobb ész nélkül lehasalni, ha az ember szeretné a bőrét megmenteni.”

Kenre is igazak az alábbi sorok. Bár neki több idő kellett valós identitásának felismeréséhez, mégis forradalmat robbantott ki, mely egyfajta lelki felszabadulásként is értelmezhető.

A másik oldalon ott van Barbie, aki szintén a valós világba lépve tapasztalja meg saját énjét. Barbie azt gondolja, hogy korábbi elképzelései és identitása passzol ebbe a világba is. Azt hiszi, hogy a nők irányítanak, ők vannak vezető pozíciókban, de rá kell jönnie arra, hogy a női társadalom korántsem úgy funkcionál, mint kellene. A Mattel-cég hozta őt létre, kvázi egy alárendelt szerepben volt mindig is. Az első kemény kritikus felismerés akkor éri őt, amikor próbálja megkeresni régi gazdáját, és belebotlik annak tinédzser lányába, aki felvilágosítja őt a nők szerepéről:

„A lényeg az, hogy mindig szörnyű voltál. Rossz érzést okozol a nőknek, amióta csak kitaláltak téged. Benned van minden, ami rossz a kultúránkban: szexualizált kapitalizmus, abszolút, irracionális szépségideál. 50 évvel visszavetted a feminista-mozgalmat, rombolod a lányok természetes önbecsülését, és gyilkolod a bolygót a konzumizmus dicsőítésével. Azelőtt, hogy nem voltál, sok évig nem gondoltam rád, mindig is erős voltam, te fasiszta!”

Barbie ekkor döbben rá, hogy mindaz, amiben hitt és amit képviselt, csak látzat volt. Mindig is azt gondolta, hogy ő adott erőt a nőknek, ő volt az, aki támogatta őket, de ő is csak egy sorozatgyártmány. A padon ülve a főszereplő szeméből potyognak a könnyek, és ez az a pillanat, amikor Barbie először mutatja ki valós érzelmeit, és meg is éli őket. Ezenkívül valami különös is történik vele. Kezdi megkérdőjelezni a szépségideálról és a női társadalomról alkotott elképzeléseit. Vele szemben ül egy idősebb nő, akit megdicsér a ráncai miatt, és rájön, hogy az igazi szépség belülről fakad, tehát nem kell mindennek tökéletesnek lennie.

Az alkotás problematikája

A történet végéhez közeledve visszatér a normális kerékvágás Barbielandbe, ám már itt is átalakulnak a társadalmi rendszerek. A férfiak ugyanolyan jogokkal rendelkeznek, és érvényesül a szabad akarat, de a közönség korántsem gondolja, hogy a történetnek itt vége lenne. A sok impulzus után, amit Barbie tapasztalt a valós világban, nem érzi magát boldognak, nem tud lényé kiteljesedni. Ez annak

köszönhető, hogy még mindig egy plasztikbabának érzi magát, és valami többre vágyik. Feleszmél, hogy a szépség mellett az életet szeretné tökéletesebbé tenni. Értve ez alatt azt, hogy emocionálisan stabil szeretne lenni. Tisztában van azzal, hogy az emberek egyszer maguk után hagynak mindent, csupán por és hamu maradnak, de szeretné megélni ezeket a pillanatokot, még ha ehhez fel is kell adnia halhatatlanságát. Az átváltozás szimbóluma számos irodalmi alkotásban jelen van, amivel párhuzamot lehetne vonni, én csak egy példát említenék meg, ami esetünkben relevanciával bír: „*új alakokká vált testekről indít a lelkem / szólani*” – indítja Ovidius *Átváltozások (Metamorphoses)* című *perpetuum carmen*-jét. Az „új alakokká vált testekről” szóló szöveg a metamorfózis alakzata jegyében viszi színre a mitológia és kultúra metszéspontjában megképződő emberi létezést. Mindez azt jelenti, hogy a metamorfózis tétje mindig szükségképpen antropológiai, hiszen az ember (ki)léte nem önmagában megalapozott evidenciaként tárul fel előttünk, hanem a nem emberhez képest elgondolt reflexív viszonyában, egyfajta állandó kilépésben és önmeghaladásban. Mintha már mindig is az új alakból kérdeznénk vissza a régi testre/identitásra, miközben ennek a kérdésnek a pozíciója távollét és jelenlét állandó oszcillációjában sohasem rögzül igazán. Vagyis Barbie mindig is tisztában volt az érzéseivel, csupán valamilyen oknál fogva ezek nem jutottak a felszínre. A főhős szeretné megtapasztalni az érzékelés folyamatát, szeretne a jelenben élni, megtapasztalni az anyai örömeket, nem másokat inspirálni, hanem saját magát, ezáltal levetkőzve magáról a sztereotipikus jelzöt. Az átváltozás folyamatában nagy hangsúlyt kap Billie Eilish, a manapság nagy népszerűségnek örvendő énekes is; dalsorai jól szemléltetik az egész film lényegét:

I Used To Float, Now I Just Fall Down

I Used To Know But I'm Not Sure Now

What I Was Made For

What Was I Made For?

Takin' A Drive, I Was An Ideal

Looked So Alive, Turns Out, I'm Not Real

Just Something You Paid For

*What Was I Made For?*²

² Régen lebegtem, most már csak lepottyanak
Régen tudtam, ki vagyok, de most már nem vagyok benne biztos
Mire születtem
Mire születtem?
Teszek egy kört, példakép voltam
Olyan élőnek tűntem, de kiderült, hogy nem vagyok valós
Csak valami olyasmi vagyok, amiért fizetsz

Nőnek lenni – feminista megközelítés

A filmet számos kritika érte a megjelenése után, de abban biztosak lehetünk, hogy a női egyenjogúság kérdésköre mindig is aktuális lesz. A mű feszegeti a határokat a nemi szerepek között, vitákat szítva ezzel, de abban biztosak lehetünk, hogy nőnek lenni a mai társadalomban embert próbáló feladat. Julia Kristeva, egykori feminista elmélete szerint nőiessé az válik, amit az adott társadalom mellékesnek tart. Ilyenek például a segélyre szorulóknak, az elesettek, az értelmiségi férfiak, balettos vagy jégtáncos férfi – női jegyeket kapcsolnak ezekhez a férfiakkhoz.

Ennek eredménye a korábbinál is több konfliktus, megosztottság a feministák között, és ami a legsúlyosabb következmény: a stigmatizáció. Napjainkban ugyanis a feminizmus egy kifordított értelmezése alapján azok a nők, akik a családot előbbre helyezik a karriernél, kiközösítés áldozatai lesznek a „feminista társadalom” által, mivel utóbbiak szerint az a nő, aki nem használja ki az esélyegyenlőséget a munkaerőpiacon, aláveti magát a régi értékeknek – s ezáltal a férfiaknak. Azonban sokan elfelejtik, hogy a feminizmus nem arról szól, hogy minden nőtől sikeres üzletasszony legyen, hanem arról, hogy azt tehessék, ami a saját értékeiknek megfelel, és ennek megvalósításánál ne ütközzenek akadályba megkülönböztetések által. A régi értékek is értékek, és ha egy nő a családot választja, tehesse meg anélkül, hogy emiatt veszélybe kerüljön a megélhetése, megbecsülése. Pontosan ez mutatkozik meg a filmbeli jelenetek többségében is, amelyek azt sugallják, hogy legyél önmagad, de a társadalom szerint azért változtass valamit magadon. A film egyik jelenetében Barbie egykori gazdája, Gloria elég erős társadalomkritikát fogalmaz meg:

„Szó szerint lehetetlen nőnek lenni. Gyönyörű vagy, és nagyon okos, mégis azt gondold, nem vagy elég jó. Mindig kiemelkedőnek kell lenni, de valahogy mégis mindig rosszul csináljuk.”

„Vékonynak kell lenned, de ne legyél túl vékony. És persze soha nem mondhatod, hogy vékony akarsz lenni. Azt kell mondanod, hogy egészséges akarsz lenni, de azért vékonynak is kell lenned. Kell, hogy legyen pénzed, de azért ne kérj több pénzt, mert az túl agresszív. Legyél főnök, de ne legyél gonosz. Vezetővé kell válnod, de nem törheted össze mások elképzeléseit. Szeresd azt, hogy anya vagy, de ne beszélj folyton a gyerekeidről. Karrieristának kell lenned, de mindig figyelned kell mások szükségére is. Neked kell a férfiak helytelen viselkedésének a következményeit viselned, ami örültség, de ha rámutatsz erre, azzal vádolnak, hogy panaszkodsz. Csinosnak kell maradnod a férfiak számára, de nem annyira csinosnak, hogy túlságosan csábítsd őket, vagy hogy fenyegezz más nőket, mert állítólag a női közösség tagja is vagy.”

„Mindig tűnj ki és légy hálás. Tudd, hogy a rendszer hibás, szóval fogadd el ezt, ugyanakkor légy hálás. Soha ne öregedj meg, ne légy durva, soha ne mutogasd magad, soha ne légy önző, soha ne hibázz, soha ne vallj kudarcot, soha ne mutass félelmet, soha ne tűnj ki a

sorból. Túl nehéz! Túl ellentmondásos és senki sem ad neked érmet és nem mond érte köszönetet! És kiderül, hogy nemcsak mindent rosszul csinálsz, de minden a te hibád. Belefáradtam ebbe. Ahogy magamra és más nőkre nézek, és azt látom, hogy gúzsba kötjük magunkat, csak azért hogy az emberek szeressenek. És ha mindez igaz egy nőt ábrázoló babára is, akkor nem is tudom, mi lesz velünk.”

Mindent összegezve a tanulmány arra szeretett volna rámutatni, hogy már csak a film megosztottsága miatt is érdemes foglalkozni vele többféle szempontból, másrészt amellet sem mehetünk el szó nélkül, hogy ugyanolyan népszerűségnek örvend, illetve kasszasiker lett, mint a vele egy időben megjelent Oppenheimer.

Kecskés Péter: Putrefactio 3 (2019)

A nevetés felejtés-e?

A Habsburg-uralkodóház és a császárság megítélése a cseh(szlovák) próza tükrében

A nem is olyan távoli múltból rendre rossz emlékű szereplőkként tűnnek fel a Habsburgok a modern cseh prózairodalomban. E tanulmány ezen alkotói hagyományokat tekinti át.

Miközben Ivan Olbracht (1882–1952) a már-már svejki hangvétellű (igaz, azt évekkal megelőző) *A Monarchia szeretetéről* (1910) című elbeszélésében az egész cs. és k. hadsereg nemzetiségi anomáliák, a kegyetlenség és az eltúlzott pedantéria tárházának tűnik, időnként mindennek az emblémájaként maga a Habsburg-uralkodóház is kifejezetten pellengérré kerül. Ezt érzékelteti a szadista Masanetz hadnagy portréja is, akinek a képzeletében „az a tábornok, akinek a mellét elborítják majd a kitüntetések, aki az elkövetkező csatákban dandárokat, hadosztályokat, hadtesteket vezényel majd, ez a tábornok persze nem más, mint ő maga, hadnagy Masanetz, és a mellén függő rendjelek közül persze nem hiányzik a Mária Terézia-rend sem” (1955:41).

A szintén a Nagy Háború előtt keletkezett, 1913-ban befejezett *A bécsi dicsőség babérjaival övezett öregúr* című abszurd darab ósdiként, képmutatóként beállított bécsi hétköznapijai közepette egy egészen képtelen jelenetsort nyit meg az öreg Seppl Noowi, a következőképp vallva magáról: „1830-ban születtem. Ugyanabban az évben, amikor a mi kedves, jó, öreg császárunk. Mi ketten egyidősek vagyunk. – Itt az öregúr kézkzebkendőjével egy könnyet törölt ki a szeméből, majd folytatta: – Még jól emlékszem a megboldogult Ferdinánd császárra és Radetzky apánkra, a jó Isten nyugosztalja őket. Császárváros csak egy van, Bécs csak egy van.”

Eme idejeműltnak ábrázolt bécsi világnak a nyárspolgárai lenézik a cseheket, akiknek java része még mindig szervilisen ragaszkodik az államalakulathoz, hiszen alsó-ausztriai lapjuk „elmesélte, hogy Josef Novotny ismert bécsi cseh polgár, jelenleg esztergályosmester (Favoritenstrasse 51. sz.), fiatalkorában Josef Noowi úrnál inaskodott, s szeretettel emlékszik vissza egykori mesterére, és még ma is szívesen mesélgeti, milyen barátságosan húzta meg néha a fülét vagy a haját a mester, kedvesen tréfálkozva: »A mindenit annak a cseh tökfejnek«” (1955: 78).

Már a világháborúra és a közelmúlt állami színterére retrospekcióban tekint az 1919-es *Jesenius színész különös barátsága*. Ennek szereplői a háború okait, következményeit és kimenetelét találgatva, egyéb szereplők mellett kimondottan nevesítik a Habsburg–Lotaringiai-házból származó osztrák főherceg Frigyest. Mialatt mind a király személye körüli miniszter Tisza István, mind a máskülönben a Monarchia népei közül talán csak a német ajkúakat szívlelő, cs. és k. vezérkari főnök Conrad is szóba kerül, e szakaszban csak találgatni lehet, hogy a felsorolás végi, derogatív jelző e szakaszban kire utal: „Bár az angol kereskedő, a francia diplomata és az orosz csinovnyik nem sokkal kedvesebb nekem, mint a német junker és az osztrák oberlajtnant, s az ő győzelmüktől sem várhatunk sem mi, sem a világ semmi jót, az biztos, hogy ebben a pillanatban Németország részéről fenyegeti az emberiséget a legnagyobb veszély [...]. Olyan vállalkozásról van szó, amelynél fejek fognak hullani: a becsvágyó és dilettáns Hötzendorfé, a vérszomjas Frigyesé és Tiszáé, és a mi gonosz vén majmunké” (1980: 257-8).

A két évvel későbbi *Eduard Žák karrierjében* a megszülető Csehszlovákia kikiáltásával karöltve kezdődik a régi rend felszámolása, mindenekelőtt a császári felségjelzésekkel: „A cseh nemzet ujjongva és énekelve pusztította Ausztriát, és mivel senki sem akadt, aki védelmére kelt volna, gyökerestül megsemmisítette. A nemzet letépte a katonák sapkarózsáját és a tisztek portepéját, és olyan élvezettel taposott rajtuk végig, mintha a két császár és ráadásul Frigyes főherceg hasán táncolna. A kaszárnyák, zálogházak, adóhivatalok és pénzverdék kapui fölött pozdorjává zúzta a kétfejű sasokat, vagy a Moldva partjára vitte és vízbe fojtotta, mint a macskakölyköket, s ezzel olyan megtiszteltetésben részesítette őket, amilyen a törvény szerint nyilvánvalóan csak a felséges család tagjainak és a háborús költőknek járt ki” (1955: 93).

Szintén ez évben jelent meg a már fentebb említett *Švejk* stb. Jaroslav Hašek (1883–1923) tollából. A magyar közönség előtt jól ismert műnek, amely a sovinizmus és a „korhadó osztrák–magyar monarchia” (2019: 165) elleni gúnyiratként is olvasható, ezúttal csak néhány jelenetét idéznénk fel.

A háborút övező geopolitikai körülményeket a címszereplő a következőképp ismerteti a mű elején: „A törökök, amikor 1912-ben háborúban voltak Szerbiával, Bulgáriával és Görögországgal, feltétlenül arra számítottak, hogy Ausztria segíteni fogja őket a szerbek ellen. Mivel ez nem történt meg és ők a háborút elvesztették, ezért aztán lelőtték Ferdinándot...” (18)

Majd ugyanő a könyv egy későbbi pontján, a XV. A Katasztrófa című szerkezeti egységben a következő véleményt teszi közzé az uralkodóról: „A császár öfelsége is belebolondulhatott már ebbe a muriba – jelentette ki Svejks –, úgy kell etetni, mint a kicsi gyereket. Nemrégén egy úr mesélte a kocsmában, hogy

őfelségének, a császárnak két szoptatós dajkája van és hogy ezek háromszor szoptatják naponta őfelségét” (204).

Az ellenszenvét alig vagy egyáltalán nem is leplező, időnként antropológiai gúnyolódásig menő Hašek és főhőse *A Menetszázadban* című, második kötetben is e hangvétellel anekdotázik Ferenc Józsefről *A Svejket bajok érik a vonaton* című fejezetben: „Egyszer, amikor őfelsége a császár, Zsizskovban volt látogatóban, egy Snor Franta nevezetű ember azzal állította meg őfelsége kocsiját, hogy térdre borult a császári hintó lovai előtt. A kerületi rendőrfelügyelő sírva mondotta neki, hogy legalább egy utcával lejjebb kellett volna kifejezést adni hódolatának, mert az már a Kraus rendőrtanácsos rayonja, nem az övé. Azzal becsukatta Snor urat.” (II. 11).

A mai dél-csehországi Putim településen egy öreg juhász azt meséli Švejknek és kísérőjének, egy öreg csavargónak, hogy „A strakonici tanító azt mondja, hogy a nép azért nem lelkesedik, mert a császár nem koronáztatta meg magát. Igaz is, most aztán egye meg, amit főzött. Ha megígérted, vén disznó, hogy megkoronáztatod magad cseh királynak, akkor szavadnak kellett volna állnod” (II. 31).

Már e néhány példa is érzékelteti, hogy Hašek halhatatlan hazafia hogyan ad hangot a Habsburgok fémjelezte „régí” rendszerrel szembeni ellenszenvének csakúgy, mint annak mértékét. Szükségtelen lenne ettől terjedelmesebben foglalkozni a könyvvel, melynek jószerivel egészét meghatározzák a cseh nacionalizmus és pacifizmus kontrasztos pólusai. A szerző *A Balaton partján* (2016) című elbeszélésfüzérének néhány darabját (ilyetén *Az elhagyott latrinán, A becsukott oroszlán*) is átítatja e vitriolos, valamint viszonylag víg viszonyulás, melyek felelevenítésére ezúttal egyéb fókuszaink miatt szintén nem vállalkoznánk.

Tovább tekintve, Vladislav Vančura (1891–1942) 1926-os *Szeszélyes nyár* című capriccio-ja ugyan kimondottan nem tárgyalja a Habsburgokat, azonban megjeleníti Hugo karakterén keresztül – némileg retrográd megvilágításba helyezve azt – a régi rend időszakának jellemző, nemesi elfogultságát: „Tudom, hogy ön a kék színt a vérrel óhajtotta kapcsolatba hozni, de ez az igyekezete, még ha tekintetbe vesszük is kegyelmed nemesember mivoltát, kissé túlzott” (2008: 19) – mondja a fürdőtulajdonos Antonin Dura a royalista Hugo őrnagynak.

Utóbbi karakter idejétmúltságát sejteti Durová asszony gondolatmenete is később: „az őrnagy pedig a maga görcsös méltóságával, melyhez a nevetségességtől sem félve ragaszkodik, semmivel sem jobb [...] ugyanolyan bolond [...] és ezenfelül elmúlt dolgokat szolgál, ahelyett, hogy azzal élne, ami van” (102).

A festő-író-költő Josef Čapek (1887–1945) 1929-ben kiadott, gyermekeknek szóló (!) *Történetek a kutyusról meg a cicusról* kötet *Hogyan ünnepelte a kutyus meg a cicus október 28-át?* című meséjében az egyik állatka szintén foglalkozik az akkori közelmúlttal: „Én csak azt tudom, hogy régebben rosszabb volt az élet, mint ma,

hogy nagy háború volt meg éhség, az emberek sokat búsultak és szomorkodtak, mert rossz császár uralkodott fölöttük [...] amikor az emberek már nem tudták elviselni sem a háborút, sem a rossz császárt, 1918. október 28-án megelégtettek a dolgot és véget vetettek az egésznek: a háborút megszüntették, és a rossz császárt elkergették” (1999: 92-3).

Ugyanezen évben jelent meg a két világháború közötti cseh(szlovák) irodalom egyik legvitatottabb műve a regényíró Jaroslav Durych (1886–1962) keze nyomán.

„A barokk kor csodálata és a harmincéves kor eseményeinek katolikus felfogása” (Hankó – Heé 2003: 707) miatt az első világháború utáni csehszlovák fősodorról szembehelyezkedett könyv szerzőjének igen sajátos olvasatában a Habsburg, illetve német-római császári győzelem a fehér-hegyi ütközetben V. Frigyes pfalzi választófejedelem és cseh király, valamint a cseh rendek felett éppenséggel azért is kezeskedett, hogy Csehország a „téli király” vezetésével nem olvadt be a korabeli német államalakulatokba. Tekintsük Durych e művét bátran kivételnek!

Visszatérve egy szó erejéig Vančurára, illetve a „szabályra”, a szerző 1936-os, a *Szeszélyes nyárnál* jóval kevésbé népszerű *Három folyó* című alkotásában a helyiek, vagyis a morva Skalička és környékének lakói „fütyültek a hivatalokra, fütyültek a császár katonáira. Amikor aztán György herceg úr megérkezett gyönyörű kozlicei birtokára, csak úgy ímmel-ámmal fogadták, s csak kényszeredetten süvegelték meg” (1984: 36). Az itt szóban forgó György természetesen Ferenc Ferdinánd in cognito.

A népmeséket idéző beállítású mű szereplői közül a legkisebb fiú, Jan Kostka a világháború napjai közepette azt mondja „bajtársának”, a szlovák Stodolának a császárról, hogy „Azért háborúzik, hogy mindent elveszítsen. Azért háborúzik, hogy a népei ráébredjenek, hogy gyenge, és nem tud már parancsolni nekik” (199).

E jelen áttekintés első szerzője, Ivan Olbracht a második világháborút követő időszakban, 1947-ben megjelent *A hódító* című történelmi regényének narrációja olykor nem fukarkodik a negatív jelzőkkel a Habsburgokkal kapcsolatban, annak ellenére sem, hogy a könyv fővonala az Újvilágba vezet, mindössze időnként keresztezve a Habsburg német-római császári, illetve spanyol királyi szálat: „Cortez szerencsére ismerte az eszközöket, amelyekkel el lehet nyerni a sunyi Habsburg [V. Károly] kegyeit” (1959: 91).

Erősen kétséges, hogy a conquistador Cortez gazdag ajándéka, amelyet a királynak küldött, helyzetének hátrányos mozzanatait kiküszöbölendő, elérnie célját, ugyanis „Károly éppoly pénzsóvár és fukar, mint cubai helytartója [Diegio Velasquez]. A Habsburgok szótárából hiányzik az a szó, mely a hála kifejezésére szolgál” (215).

Hasonlóképp feltételezhető a Habsburgok áruló magatartása, amely a következő, töprengő kérdésekben csúcsosodik ki Cortez gondolatmeneteiben: „Vagy talán a Habsburg árulással fizet hadvezérének a küldött kincsekért?” (228), illetve „Mit is várjon a kapzsi, telhetetlen, haszonleső némettől” (534).

Egy, az összeurópai geopolitikai viszonyokat boncolgató elbeszélő szakaszban szintén felrója a szerző az uralkodónak a vélt vagy valós pénzhétségüket, vagy legalábbis „reálpolitizálásukat” a költséges államapparátusra figyelemmel: „Rengeteg elintézni várt itt Károlyra. A főnemesség pörei [...] meg a pénz, a pénz, a pénz, mivelhogy a grandok nem szívesen nyitják meg az erszényüket” (542).

Végül, megjelennek a Habsburgok „álnokságáról és hálátlanságáról terjesztett régi pletykák”, amelyek miatt haboznak eltávolítani Cortezt Károly hívei (578).

Már javában az államszocialista időkben járunk, precízebben: 1968-ban, amikor megjelenik Bohumil Hrabal (1914–1997) *Véres történetek és legendák* című elbeszélésgyűjteménye. Ennek *Isten báránykái* című történetének egyik „furcsa figurája Lašmanka anyó volt, aki [...] magát nemes hölgynek ő vélte, és nekünk, srácoknak, mindenkinek, aki csak megszólította, birtokokat osztogatott, mert hatalmas uradalom volt ám az övé, nagyobb, mint a Lichtenstein hercegé, és azt is mondogatta, hogy azért van csak kilencvenkilenc udvarháza, mert különben saját hadsereget kellene küldenie Bécsbe, a császárnak... (1998: 181).

Igen érdekes Hrabal esete. Előszóval utal műveiben, nem is annyira ki-mondottan a Habsburgokra, hanem az egész Monarchia-időszakra. Ha nem tűnne többször is úgy, hogy őszinte nosztalgiaélményt igyekszik kelteni a szóban forgó időszak iránt, vagy legalábbis, megpróbálja az értékeket megtalálni abban, könnyen hihetnénk azt is akár, hogy irónia járja át a doktor által elmondottakat a *Névtelen tuskók* című elbeszélésében, amely nálunk a *Tükrök árulása* című „kollázsban” jelent meg, először 1977-ben: „Viszont a Monarchia idejében?! Azok a kurvák Goldšmidnél, azok hölgyek voltak! Egyszer az egyikkel randevúm volt a Stromovkában, a Rózsabokorban, hát ő kocsival érkezett, mint egy komtesz [...] No de ez a Monarchia idejében volt. Persze, a háború után azzal jöttek, hogy a prostitúció nem méltó a nőkhez” (2007: 421).

Václav Pavel Borovička újság- és forgatókönyvíró többnyire elfogultságtól mentesen írja le *Híres politikai merénylet* című, eredendően 1975-ben megjelent tanulmányfüzérében a – értelemszerűen a Habsburgoktól elválaszthatatlan – szarajevói merénylet lefolyását és körülményeit. Sőt, voltaképp arra is rámutat, hogy a bosnyákok, szerbek kiálltak a Monarchia, illetve a kárvallottak mellett, az erőszak ellen foglalva állást (1985: 146-7).

Ettől is fontosabb számunkra e helyen, hogy terjedelmesen taglalja kifejezetten a Habsburg-dinasztia történelmi előzményeit is a következőképp: „A Habsburgok már a tizenharmadik század óta kivételes pozíciót töltöttek be Euró-

pában, több mint hét évszázad óta uralkodtak és háborúskodtak, politikával, diplomáciával, erőszakkal, de körültekintően kötött dinasztikus házasságokkal és egyre gyarapították befolyásukat és az uralmuk alá tartozó területeket” (136).

Majd – immár a merényletet követően – a Habsburgok megosztottságát érzékelteti egy merész spekulációval: „a két elfogott merénylő közvetve Ferenc József szövetségesévé” lett; ugyanis a szerző szerint nem máshoz járultak hozzá, mint ahhoz, hogy a szenior uralkodó „megszabaduljon a Habsburg-dinasztia fekete bárányától, Ferenc Ferdinándtól és annak rangon aluli feleségétől”. Egyenesen azt a következtetést vonja le itt, hogy: „Haláluk nagy megkönnyebbülés volt az agg, s minden bizonnyal könyörtelen uralkodó számára. Ferenc József aligha vette nagyon a szívére a tragédiát” (148).

Egy huszadik századi cseh alkotókra irányuló, tetszőleges tematikájú összefoglaló sem teheti meg, hogy nem tér ki Milan Kunderára. Az ő *Nevetés és felejtés könyve* (1978) nemigen fogalmaz meg értékítéletet a Habsburgokkal kapcsolatban, viszont a főszereplő Karel szenilis anyukája, hrabali visszarévedést idézően, önnön fiatalkorát – mint kiderül: fiktíven – felidézve, ünnepli annak végét: „Hogyan fésülködött anyuka lány korában? Copfot viselt. No persze, az még az Osztrák–Magyar Monarchia idején volt. Bécs volt a főváros [...] Mindjárt a háború után (hát persze, az első világháború után, 1918-ban, amikor kikiáltották az önálló köztársaságot [...]) anyuka egy verset szavalt az iskolai ünnepélyen. Az osztrák birodalom bukását ünnepelték” (1998: 49).

Mint láttuk hét modern cseh(szlovák) szerző tizen-egynéhány művének tükrében, a cseh prózairodalomban és, ki tudja, talán társadalmi emlékezet jószériével egészében a Habsburgok népnnyúzó, kapzsi, megbízhatatlan, félkegyelmű és egyéb alakzatokban jelennek meg.

Mindez annyiban borítékolható, hogy adódhatott az új, első világháború utáni államalakulat önmeghatározásából csakúgy, mint a „vörös farok” jelensége folytán (a több évtizeden át domináns [állam]szocializmus által elvárt tartalmak lévén). Ugyanakkor a tendencia kiterjedtségét elnézve mintegy társadalmilag elvárt, „kötelező” kellékekről is szó lehetett.

Ez különösen annak fényében elgondolkodtató, hogy jelenleg a cseh társadalom, illetve politika, úgy fest, „nyitott a közép-európai együttműködés olyan formáira is, mint amilyen a cseh–szlovák–osztrák Austerlitz-formátum” (Garai 2022: 48). Miközben itt egy olyan kérdéshez érünk, amely magától értetődően már messze túlmutat e mindenekelőtt a prózairodalmi tendenciák megragadására irányuló kézirat keretein, azért az is evidencia, hogyha igaz e nézet, mindez nem volt mindig így.

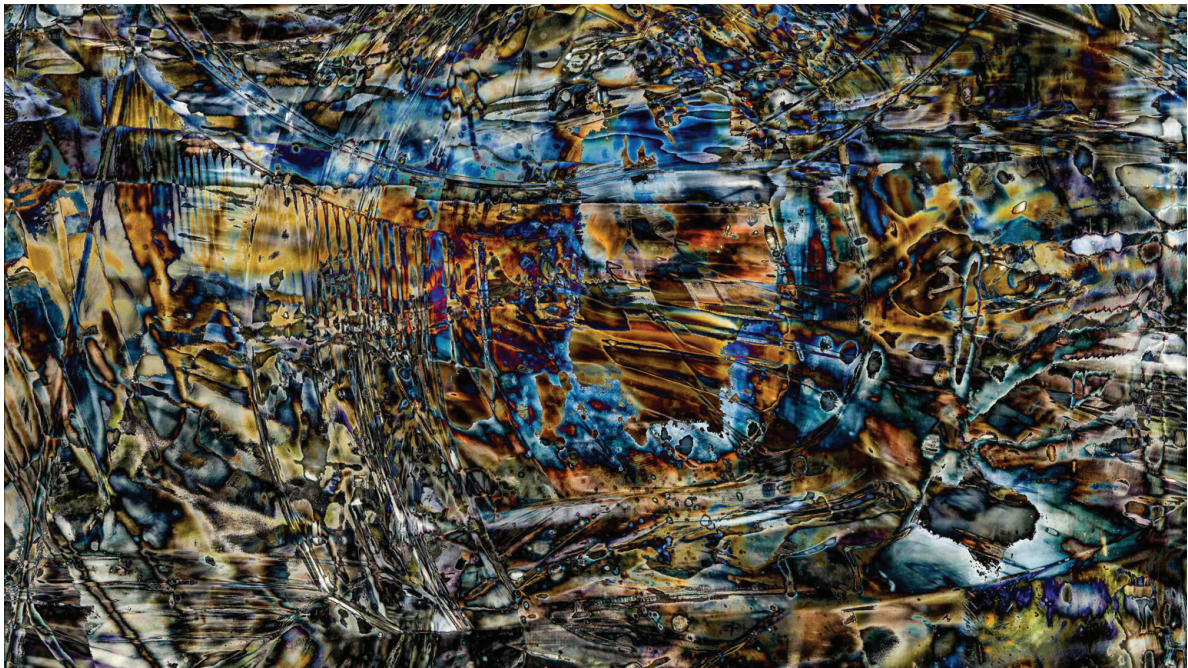
Hogy miért? Itt egy szintén közép-európai szerző, Jarosław Iwaszkiewicz szavai kínálják a választ helyettem, melyek egyben talán felmentenek bárminő

banalizálás vádja alól is: „Úgy vélem, egy biztos: hogy változnak az idők, és a folyó nem folyhat a forrásai felé. Játsszogat velünk.”

Budapest, 2023. február 27.

Bibliográfia

- Borovička, Václav Pavel: *Híres politikai merényletek*. Európa, Budapest, 1985.
- Čapek, Josef: *Történetek a kutyusról meg a cicusról. Hogyan gazdálkodtak – és még sok más egyébről*. Ciceró, Budapest, 1999.
- Garai, Nikolett. *A cseh külpolitikai identitás és a visegrádi együttműködés. A cseh külpolitikai identitás és a visegrádi együttműködés. Külügyi Szemle, 2022 (1) 35-58.*
- Hankó B. Ludmilla – Heé Veronika: *A cseh irodalom története – A kezdetektől napjainkig*. Magyar Eszperantó Szövetség, Budapest, 2003.
- Hašek, Jaroslav: *Infanteriszt Svejk*. Digi-Book Magyarország, Budaörs, 2019.
- Hrabal, Bohumil: *Tükrök árulása*. Európa, Budapest, 2007.
- Hrabal, Bohumil: *Véres történetek és legendák*. Európa, Budapest, 1998.
- Iwaszkiewicz, Jarosław: *Vörös pajzsok*. Európa, Budapest, 1974.
- Kundera, Milan: *Nevetés és felejtés könyve*. Európa, Budapest, 1998.
- Olbracht, Ivan: *Régi szép idők*. Új Magyar Könyvkiadó, Budapest, 1955.
- Olbracht, Ivan: *A hódító*. Európa, Budapest, 1959.
- Olbracht, Ivan: *Jesenius színész különös barátsága*. Madách/Európa, 1980 [1919].
- Vladislav Vančura: *Szesélyes nyár*. Cartaphilus, Budapest, 2008.
- Vladislav Vančura: *Három folyó*. Európa–Madách, Budapest, 1984.

Kecskés Péter: Putrefactio 4 (2019)

A (szöveg)testben rétegződő traumák

A *Macskakő* deprimált hangulatot árasztó történetek gyűjteménye az emberi kapcsolatokról, a nők kiszolgáltatottságáról, miközben – még, ha implicit módon is – az elidegenedés társadalmi jelenségére is reflektál a szerző. Novellákba ágyazott asszonysorsokat szövegez meg Póda Erzsébet: a szövegkorpusz rétegeinek felfejtése közben változatosabbnál változatosabb eseménykockák peregnek előttünk, melyeket a szenvedés stációi szerveznek egységbe. Az elbeszélés-gyűjtemény hét fejezetében – *Prológus*, *Nagyanyám története*, *Szilánkok*, *Homokóra*, *Dimenziók*, *Tanulság*, *Epilógus* – kisiklott életek sűrűsödnek, amelyeket olyan illúziótlanul mesél a narrátor, hogy drámaiságuk még inkább felfokozódik. Ez a rezignált hangfekvés olyannyira markánsná válik, hogy időnként az a benyomásunk, az egyes szám első személyben elmesélt történeteket nem olvassuk, inkább hallgatjuk, a szerző – mint egy monodramát – előadja nekünk. Mindezt erősíti, hogy a narrátor folyamatosan jelen időben beszél, emiatt rendkívül elevenek ezek a szövegek, akárcsak az élőbeszéd. A *Macskakő* narrációs technikájáról elmondható, hogy fokalizáció szempontjából az elbeszélő diskurzus fixált nézőpontú, egyetlen személy – az elbeszélő, aki egyben a főszereplő – megnyilvánulásain, érzelési tartományán át ismerjük meg a gyűjtemény elbeszéléseit.

A testi és lelki gyötrődéseket, megaláztatásokat tematizáló kötet szenvedéstörténetek gyűjteménye: a *Macskakő*ben – különösen a *Homokóra* című fejezet darabjaiban – olyan nőket ábrázol a felvidéki író, akik családjuk körében mérhetetlenül rideg környezetben, dermedt szeretetlenségben, félelemben élnek. Prózávilágának drámai atmoszféráját az a feszítő paradoxon teremti meg, hogy a család, mint egység megszűnik, védelmező funkciója értelmezhetetlenné válik, tagjait a külvilág ellen nemcsak megvédeni képtelen, de az igazi veszélyforrás éppen itt, családon belül keletkezik (*Az utolsó verés*, *Delírium*). Póda Erzsébet ezt az instabilitást szövegezi meg, szemléletesen ábrázolva a szorongató légkört, melyben elemi biztonságérzetünk kerül veszélybe. A *Macskakövet* ez a konstans szorongás mélyfeketére színezi, és egy-két elbeszéléstől eltekintve nincs is arra irányuló szerzői szándék, hogy feloldódjon a feszültség, hogy egy kevés fény vegyüljön a történetekbe. Kiszolgáltatottság, frusztráció, elidegenedés és (javarészt társas) magány építi s teszi vaskossá ezt a karcsú – alig százoldalas – szövegkorpuszt.

A kötet egyik legdrámaibb, erősen balladisztikus elbeszélése *A kishaba*, mely olyan közegbe orientálja az olvasót, amelyet a babonás misztikum, a primitív hiedelemvilág irányít. *A kishaba* nemcsak tematikája, de drámaian sűrített szerkezete

és hangvétele okán is erősen balladaszerű alkotás, melynek már a nyitóképe is tragédiát sejtet. Mindjárt az első felütésekben megjelenik valamiféle utalás – „*a temető szélén ültünk Valikával egy árnyas fa alatt*” – az életet fenyegető veszélyre. Mesterien ábrázolja a szerző azt a baljós sejtéseken, rossz előérzeteken alapuló atmoszférát, mely erősen rátelepszik a történetre, mielőtt még nekikezdene a cselekmény elbeszélésének. Ez a – történet lebegtetésén, a töredékes, kihagyásos mondatfűzésen alapuló – narratív megoldás nyomasztó légkört teremt, miközben bő teret ad az olvasónak a történet továbbgondolására, a lehetséges folytatáson történő elidőzésre. Két kislány papsajtot szed az árokparton, amikor kezében egy rongyba bugyolált csomaggal odalép hozzájuk a falu bábaasszonya, és arra utasítja a gyerekeket, hogy ássák el a temetőben a „bátyut”. Ezen az explicit közlésen túl szinte semmi nem kerül kimondásra a történetben, javarészt csak következtethetünk a kauzális összefüggésekre, amely narratív megoldás még inkább erősíti a novella balladisztikus jellegét. A két kislány szót fogad a bábának, épp a titokban zajló temetési szertartáshoz készülődnek, amikor kiderül, mit rejt a csomag. „*Az anyagot kibontva egy kislágy bukkant elő. Egy gyönyörű, fekete hajú, hosszú szempillájú, szép arcú újszülött.*” Póda Erzsébet az újszülött szépségének (túl)hangsúlyozásával utal arra, hogy a kis tetem a falu legszebb lányának, Orbán Rózsának – alighanem törvénytelen – gyermeke, de mind az előzmények (a gyermek megfogánása, édesapjának kiléte, a szülés), mind a gyilkosság részletei, homályban maradnak. Allúziókban gazdag a szövegkorpusz, a látszólag jelentéktelen célzások, burkolt információk eszköztárának segítségével építi fel a szerző a megesett lány történetét. *A kislágy* eseményei részint a valóságban, részint a lélekben, a tudatban peregnek, figyelemre érdemes a karakterek belső vívódásainak ábrázolása: a szorongás, a büntudat látomászerű víziók, rémálmok formájában tör rá a halott kislágyat elhantoló kislányra. „*Hajnal felé arra riadtam, hogy azt álmodom, a csodaszép kislágy felül a kis sírhalma tetejére, és mosolyogva nyújtja felém pici karjait.*” Noha a helyszínt és az időt nem jelöli a szerző, a babonás hiedelemvilág erősen utal arra, hogy a civilizációtól minden aspektusból távol eső, a 20. század első harmadának (tanya)vidéke a történet színhelye, melybe avatottan integrálja a szerző a helyi társadalom szokásrendjét. *A kislágy* az elszigetelt települések belső mechanizmusait, a törvénybe ütköző tettek „legalizálásának”, a saját szokásjog kialakulásának és alkalmazásának folyamatát is ábrázolja. Póda Erzsébet arra a jelenségre fűzi fel történetét, hogyan viszonyult egykor a szigorú erkölcsi normákkal szabályozott paraszti világ egy – a közösség által tisztességtelennek nyilvánított – „megesett lányhoz”, s hogyan stigmatizálta a leányanyát a lokális társadalom. Érdekes adalékul szolgálhat Bódán Zsolt *Erkölc, szerelem, szexualitás – A megesett lány a régi falusi társadalmakban* című tanulmánya, mely a leányanya leértékelődését konkrét példával illusztrálja. „*Egy »megesett lány« például, ha nagygazda is, meghibásodottnak tekintendő, ezért esetleg egy nagygazda legény helyett közép-*

gazda veszi el... Ugyanakkor egy szegény lány még csak legényt sem kapott, ha »megesett«, esetleg egy sokgyermekes, szegény özvegyembert, akihez más nem ment volna.”¹

A *kisbaba* jól példázza, hogy a szégyen elkerülése érdekében a legvégsőig elmentek az érintettek, adott esetben a gyilkosságot is „legalizálta” a – számos településen a közösség vezetőjeként tevékenykedő – bába. (Adott motívum megannyi népi témájú szépirodalmi műben felbukkan, Arany János *Tengeri-hántás* című művének alaptémájaként jelenik meg). „*Aztán eszembe jutottak Bora néne szavai! A babát becsomagoltam, majd körbejártam a temetőt, hogy keressek valamit, amivel gödröt tudunk ásni. Találtam is egy kapamaradványt. Kikapartuk a sekély gödröt, a babát szépen belefektettük, előtte még énekeltünk neki egy altatódalt. Aztán paposdit játszottunk: én voltam a pap, Valika meg a siratóasszonyok. Végül eltemettük a halott csecsemőt.*” A *kisbaba* egyik legszuggesztívebb képe a gyermekét elveszítő, megtévelyült fiatal anya alakja, aki sírva fekszik az apró sírhalmon. Orbán Rózsai, akinek „*Haja szétbomlott, fehér pruszlikja és pendelye piszkos lett a poros földtől*”, Ágnes asszony kísérteties alakját idézi. Megfigyelhetjük a drámai kellékek bőséges használatát az elbeszélésben, ami szépen rímel Arany János balladaköltészetére.

A babonás hiedelemvilág különféle formában végigkíséri a *Nagyanyám története*i című fejezetet, legerősebben *A kisbabában* és *a Macskakőben* kulminál. Adott fejezet az egy-két generációval a szerző előtt élő asszonyok – sokszor saját felmenői – sorsán keresztül ábrázolja az akkori világ szokásait. Megannyi tanulsággal szolgál ez az időbeli „összevetés”, amelyből az is szépen kirajzolódik, hogyan viszonyult a nők elleni erőszakhoz a társadalom egykor, s napjainkban. A *Macskakő* szépirodalmi igénnyel világítja meg a nő szűkebb és tágabb társadalomban – adott esetben a családban, mint legkisebb társadalmi egységben – betöltött helyét, szerepét, miközben azt a folyamatot is ábrázolja, miként viszonyul a számára kijelölt pozícióhoz. A *Nagyanyám története*i fontos fejezet, elbeszélésdarabjai példázatai annak, milyen sérelmeket, fájdalmakat, igazságtalanságokat éltek meg a szerző előtti generáció nőtagjai. Felzaklató (női) témákat szervez prózába Póda Erzsébet, amelyek a maguk valójában olyan nyers és barbár történések, hogy azokat torzításmentessé, s egyben szemléletessé tenni csak a lehető legnaturalistább írói kelléktárból válogatott stilisztikai eszközökkel, nyelvi regiszterekkel lehet.

Metszetszerűen sűrítve jelenik meg *Az utolsó verésben* társadalmunk egy olyan szelete, melyet az állatias ösztönök és a patológiás szexuális hajlam ural. A novella egy, a férje által bántalmazott nő szenvedéstörténetének stációit mutatja be a tudatfolyam-ábrázolás narratív módszerével. „*Zörren a kulcs a zárban. Összerezzenek.*” Lázás hevületű elbeszélés, melyet szétfeszít a főhős állandó szorongása. Póda Er-

¹ Bódán Zsolt: *Erkölc, szerelem, szexualitás – A megesett lány a régi falusi társadalmakban*. <https://docplayer.hu/amp/2904743-Bodan-zsolt-erkolcs-szerelem-szexualitas-a-megesett-lany-a-regi-falusi-tarsadalmakban.html>, 3. p.

zsébet igen aktuális problémát szövegez meg, amikor a családon belüli erőszakot szépirodalmi eszközökkel tematizálja, *Az utolsó verés* ugyanakkor nemcsak egy rossz házasság és egy agresszív férfi hatalomgyakorlásának irodalmi igényű elbeszélése. *Az utolsó verés* eklatáns példája és szinte pszichológiai hitelességű leírása annak, hogyan próbálja totális kontroll alatt tartani a bántalmazó az áldozatot, s a megfélemlítés milyen eszközeit vonultatja fel, hogy hatalmát gyakorolhasssa felette. „*Múltkor megsimogatta a kislány haját és rám nézett. A tekintete mindent elérult. Vigyorgott, és azt mondta, tudod, ha nem fogsz jól viselkedni, akkor ő kerül sorra.*” *Az utolsó verés* egy mentálisan beteg férfi évekig tartó rémuralma felesége felett, akit – miután kislánya megerőszkolásával fenyegetőzik – a gyermeke védelmére siető anya meggyilkol. Hangsúlyos a szövegkorpusz pszichológiai aspektusa: a bántalmazott feleség eleinte megpróbálja feltárni a férj agresszivitásának belső motivációit; a férfit védelmezi, önmagát hibáztatja: „*Talán megérdemlem, talán nem vagyok elég jó, talán hibás, talán bűnös vagyok, nem tudom.*” *Az utolsó verés* ebben a vonatkozásban erőteljes párhuzamot mutat Polcz Alaine *Asszony a fronton* című önreflexív regényével, melyben a szerző hasonló módon próbálja megérteni, hogy a hatalmas tömegeből miért nem igyekszik senki a segítségére, amikor egy fegyveres orosz katona mindenki szeme láttára megerőszkolja.² A női karakter férje erőszakos, abúzusra hajlamos viselkedéséhez való viszonyulása, illetve ennek a viszonynak a megváltozása is figyelmet érdemel. A sérült személyiségű férj bántalmazásait egészen addig tűri az önbecsülésétől teljesen megfosztott feleség, amíg az agresszivitás rá irányul. Fordulat akkor következik be magatartásában, amikor gyermeke kerül közvetlen veszélybe. Figyelemre érdemes annak a folyamatnak – a belső monológok általi – megszövegezése, amely precízen ábrázolja, hogy a nagy distanciával létrejött házasságnak már a kezdetén is erős törésvonalak mutatkoztak. Részletes karakterábrázolásba ugyanakkor nem megy bele a szerző. Egy-egy allúzióból és a már említett belső monológokból építheti fel az olvasó a szereplők karakterét: a férj szertelen, vad ösztönvilágát, s a feleség alávetett, megregulázott szerepét. Utalások és explicit közlések jelzik, hogy ebben a házasságban a mélyebb egymásra találás sohasem valósult meg. A novella mind cselekményét (egy házasság tragédiába fordulása), mind narratív technikáját (tudatfolyam-módszer) tekintve párhuzamot mutat Németh László *Iszonyá*val, de a valódi rokonságot a két mű között az undor – valamennyi érzékszervre kiterjedő, expresszív – megformálása teremti meg. „*Ahogy a paplanát fölemeltem, az izzadságszag gőzként dőlt alóla. Egy pillanatra újra be kellett takarnom, úgy nekem csapott az undor... Az izzadsággal kijött az érzelmessége. Melyiknek van pállottabb szaga,*

² Polcz Alaine: *Asszony a fronton. Egy fejezet életemből*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1991. 41–42.p.

*gondoltam...*³ – olvashatjuk a beteg férjét viszolygással ápoló Kárász Nelli monológjában. Az iszonyat és undor alapérzelme olyan karakteresen és felfokozottan jelenik meg a felvidéki író novellájában is, hogy annak szinte szövegszervezőjévé válik. Póda Erzsébet, mint egy alkimista, az undor, a gyűlölet és a félelem sajátos koncentrációjából készíti történetelegyét, ennek segítségével ábrázolja a megalázott, megfélemlített feleséget, aki titokban hőmérővel ellenőrzi, férje ízlésének megfelelő hőfokú-e a vacsora. „*Kéri a kenyeret, a tálcára teszem. Azt akarja, hogy a kezébe tegyem. Azt akarja, hogy a kezébe tegyem. A kezébe teszem. Eszik. Gyűlölöm, ahogy eszik. Gyűlölöm minden porcikáját, minden mozdulatát, a szagát, az egész lényét. Rám néz. Összerezzenek. Csak nem hallotta meg, mit gondolok?!*” Póda Erzsébet narratív technikája is egyezik a Németh-regényben alkalmazott megoldással: úgyszintén egyetlen személy tudatának működésére koncentrál, amikor tudatfolyam-technikája során a karakter érzés- és gondolatvilágát, valamint az emlékezési folyamatok kibontakozását rögzíti. Mindezek mellett további analógiát is megfigyelhetünk a narratív technikában: Póda Erzsébet is elbeszélői gondolatsorokba illeszti a drámai cselekményt, ami sajátos intonációt kölcsönöz a szövegnek. A novella kompozícióján is markánsan érezhető a drámai sajátosság, többek között a konfliktusra való intenzív koncentrátságra okán. „*A némethi monódiák regénydrámák: a lélekábrázolás teljességigényével a sorson keresztül mutatják be az életet, a valóságot*”⁴ – írja tanulmánykötetében Cs. Varga István, s ugyanezt a drámai konfliktust érezzük a felvidéki szerző prózájában is. A stiláris jegyeken túl hasonló motívum, hogy miként Németh László Kárász Nellijének, úgy Póda Erzsébet női karakterének sorsát is a környezete alakítja: mintha mindkét nő akaratán kívül kerülne a házasságba, mintegy belesodródva. „*Amikor először mondtam anyámnak, hogy nem akarok hozzá férjhez menni, pofon ütött. Kiabált velem, hogy nem vagyok normális.*” *Az utolsó verésben* bár erős lélektani mintázatokat fedezhetünk fel – minden a női karakter tudatában zajlik, rajta keresztül látjuk a környezetet, a házasságot, a férjet –, ugyanakkor mindez csak a narratív technikában mutatkozik meg, műfaját tekintve (lineáris időkezelése, kauzális összefüggései, társadalomábrázolása) a realista elbeszéléshez áll közel a szöveg.

Hasonló témát szövegez meg, s ugyancsak kitüntetett figyelmet érdemel a *Delírium*. A nemi erőszak miatti gyerekkori traumából alkoholizmusba menekülő asszony kényszerképzetei uralják a narratívát. „*Már megint itt van! Látom. Ha kérdezem, mit akar, röhögni kezd. Félelmetes a hangja. Nem emberi, nem is állati. Valami földöntúli gonosszággal röhög.*” A novella érzékletesen tárja elénk, hogy a feldolgozatlanul hagyott traumatikus élmények, a begyógyulatlanul hagyott lelki sebek milyen pusztítást képesek végezni a pszichében. A pszichológiatudomány által

³ Németh László: *Iszony*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1965. 451. p.

⁴ Cs. Varga István: *Tanújelek. Írások Németh Lászlóról*. Magvető Kiadó, Budapest, 1987. 11. p.

poszttraumás stressz szindrómaként jelölt betegséget és annak tüneteit pszichológiai hitelességgel ábrázolja a felvidéki író, szemléletesen bemutatva az erős szorongással járó gondolatokat, amelyek az akarattól függetlenül, a legváratlanabb helyzetben törnek elő, s amelyektől hiába próbál menekülni a történet főszereplője. Ebből a megközelítésből kitüntetett szerepe van a címadásnak: a *Delírium* jelentésrétegeinek felfejtése és kiterjesztése további adalékul szolgálhat a fő karakter személyiségének, mentális problémáinak megértéséhez. A kifejezés ugyanis itt nem pusztán a főhős alkoholbetegségére utal, mint inkább az önkívületi tudatállapotot, az agyműködés átfogó zavarát ragadja meg, amely a nemi erőszak áldozatává vált nőt jellemzi. Ezekre az érzékcsalódásokra, a látási, hallási, sőt tapintási hallucinációkra építi fel a szerző a szorongató atmoszféra uralta *Delíriumot*, mely a (családon belüli) nemi erőszak pszichés következményeit tematizálja. „*A zongora előtt ülök. Kezem a klaviatúrán. Egyedül vagyok otthon. A nagyapámmal. A hátam mögött áll. Tapogatni kezd... Nincs otthon senki! Sikítani kezdek, de szőrös, ráncos kezével befogja a számat. Majd megfulladok. A fülemből liheg és meggyaláz. Újra és újra!*”

Póda Erzsébet narratíváiban felülreprezentáltan jelenik meg a nők ellen elkövetett erőszak, novellagyűjteményében azon esetek kulminálnak, melyekben a nő, mint a bántalmazás tárgya kerül bemutatásra. Úgyszintén keserű szólamban tudósítanak a női sorsról a *Macskakő* azon darabjai, amelyek nem a direkt erőszakot állítják fókuszba: életutakat tematizál a szerző, amelyekből teljességgel hiányzik a jövőperspektíva (*Csend*), csak a permanens kallódás, az elidegenedés (*Macskasors*), a magány (*Borsószemek*) és az érzelmi labilitás állandó.

A gyűjtemény elbeszélései közül figyelemre érdemes a *Hó*, valamint a *Túl a reményen*, amelyekben a valóság és a fantázia határa erősen összemosódik, ezzel a mágikus realizmus irányzatának meghatározó elemeit fedezhetjük fel a szövegekben.

Az emberi lét pokolmélységeit ábrázoló novellagyűjtemény darabjai erős tematikus és motivikus kapcsolatot teremtenek egymással. A *Macskakő* a női lét intimitásának elbeszélése, súlyos tartalma és sűrű szövege teremti meg azt a drámai atmoszférát, ami elejétől végéig kiérezhető a kötetből. Noha különálló történetek integrálódnak a gyűjteményben, mégis az a benyomásunk, hogy egyetlen összefüggő drámai folyamatot rajzol elénk a szerző, melyek koherenciáját egyrészt a konfliktusok szorítása adja, másrészt bizonyos elbeszélések önreflexív, intim jellege.

Póda Erzsébet: Macskakő. Vámbéry Polgári Társulás, Dunaszerdahely, 2023.

FÜLÖP ANTAL

A hazatalált költő

Kövesdi Károly verskötetéről

Kövesdi Károly *Visszakapott szavak* című verseskötetét lapozgatva a recenzens elméletek helyett tartalmi szempontból kísérli meg a kötet verseit élethelyzetekre – emeltebb szinten –, szakrális értékekre vonatkoztatni. A kötet prózaversei (szerecsére) a Shakespeare-i szonettek mérsékelt formaszabadságát követik (nota bene!) a gondolatok torzítása nélkül, a Marinetti-követők tartósan dívó olvashatatlan/értelmezhetetlen „ömlesztett” szövegeivel szemben. (Önkasztráció, mint morális lázadás – csak fel kell ütni egy-egy „modern” verseskötetet!)

Kövesdi, hiteles korszemléletét megtartva (lectori salutem!) soha nem süllyed a nyelv- és lélekrombolás infernális szintjére. Bár a megélt és a magában hordott közép-európai (magyar) történelem szellemi-lelki poggyászként költőnk számára ismételt pokoli helyzeteket teremt. Verseiben a múlttal történő találkozásai-
ból ma már ritka érték: katarzis terem.

A kötet alcímeit zenei képzettársítással a recenzens akár tételekként is említhetné, bár éppen ilyen joggal írhattam volna azt is, *hiteles* közép-európai sorsok, 8 stációban. A stációk ezúttal, blaszfémia nélkül, a keresztútra (via crucis, Via Dolorosa) is vonatkoztathatók. Egyszerűen azért, mert Kövesdi Károly valóban költő. 1) *A szobor látogatása*, 2) *Isten tarsolya*, 3) *Napiparancs*, 4) *Mire lehullanak a levelek*, 5) *Átváltozás*, 6) *A házunk*, 7) *Testamentum, újra töltve a kilencvenes évekből*, 8) *Merülés*.

54 vers – egész költői galaxis! (Itt a recenzens helyszűke miatt választásra kényszerül, hogy a kötet egészét átfogó, ezért óhatatlanul felszínesebb szövegben tudósítson a *Visszakapott szavak* verseiről, vagy (pars pro toto) mérőónját azokba a mélységekbe is leeresse, ahol már, különböző okoknál fogva, (ma is) „hallgat a mély”.

A *Szülőföld* című vers közép-európai magyar sorsvers, a háttérben Trianon mefisztói grimasza és Hérakleitosz örök igazsága világítja be a leképezett helyzetet. Találkozás a szülőfölddel. „*Mintha követ dobnál a tó vizébe /, ám a víz arca meg se rezdül. / Másodszor lépnél a folyóba, / de félúton megáll a lépés, / Árva madár landol az ágon, / nézi a fészek repülését.*” Íme, a hamisítatlan, Trianon utáni magyar valóság, amely egyben a legridegebb abszurd.

A *Visszakapott szavak* és a *Parabola* című verseket a „*minden szép, ami van*” gondolat köti össze. Két, egymással ellentétes lélektani pillanat: a szeretve tisztelt anya alakja már távozóban az életből, a memento mori mindent megbocsátó prizma-

ján át látja és mondja szépnek a versben rozzantnak, rútnak, elhasználtként ábrázolt világot: „*minden szép, ami van*”. Ellenpontja a tékozló (vagy annak beállított) fiú, mondhatnánk Peer Gynt-i büntudattal korrigálja a valóságot. Hiszen az anya megbocsátó-szépítő pillanataiban már „...*nem sejtette, mily jeges fuvallat tépázza / a költészet zöld pagonyát, mily vastag / jégtömb tartja szorításban a szíveket*”. S a felszakadó gyónásszerű vallomásból (a verset olvasva) még megtudhatjuk azt is, amit a szeretve tisztelt anya talán egy életen át szeretett volna fiától hallani, de sohasem hallhatott és már sosem fogja hallani: „*Szerettem volna felkapni, a tenyerembe zárni, / mint egy kis madarat, én a tékozló fiú, / aki csak késeket szúrtam belé, és mázsás / súlyokat raktam arra a cinege-vállra, / amely egyre görnyedtebben hajlott a föld felé. / Csak nyeltem a könnyeimet, és dadogtam, / mint egy csecsemő, most sem találtam / a szavakat, az én fájó, édes szavaim, / amelyek réges-rég elgurultak valahová. / És anyám egyre távozóban, elnéző mosollyal / egyszer csak visszaadta őket.*”

Íme, a határtalan szeretet, a megváltás misztériuma „nagyban és kicsiben”. A *Parabolában* újra felbukkanva („*minden szép, ami van*”) mindjárt meg is kapja a cáfolatát, mert hiszen „...*Léted csak egy kaland (...)* Bányamély alagút / tárja eléd az ölet, / ontja a Léthe vizét.”. Majd József Attila-i gondolattal oldja fel Kövesdi a létünk mélyéig hasító feszültséget: „*Meg sem szült az anyád, / szövök haló ruhád*”. De: „*Mégis szép, ami van, / egy helyben is halad, / Csak az lesz, ami van, / ami lesz, hátravan...*” S miután fájdalmasan mély, könyörtelen létigazságokról olvastunk, az *Apámmal a kertben* című prózaversre lapozva újabb megrendítő léthelyzettel találkozunk: a generációk átmeneti együttlétéről, majd törvényszerű elválásáról (eltávolodásáról!) közöl mély és kikerülhetetlen igazságokat a prózavers, s minden drámai elválás valódi fájdalomról mond igaz regét: „...*apám a faültetéssel, házépítéssel meg hasonló mellékszálakkal csak marasztalni próbált – mondja a vers – a szeretet ott szűkölt a tekintetében, hiszen tudta, előbb-utóbb el fog veszíteni, mert ez a világ sorsa, a fiúk megtagadják, elhagyják anyjukat, apjukat, ahogy őket is elhagyják a fiaik, lányaik...*”

Mielőtt a *Hazatalál* című verset érinteni merném, fohásznak beillő, nagy levegőt veszek. Térben és időben távolról indul a verset értelmező recenzi gondolat. A tárgy most századokon át tartó magyar menetelés, külső és belső, valamint szakrális tájakon, amelyhez képest Xenophón Anabaszisa, ha nem vagy elfogult, olvasó, ma már tudjuk, legfeljebb izgalmas történelmi sétagalopp volt. S a korokon át elhallgatott pozsonyi csata. Emlékszel, olvasó: „*Irtsátok ki a magyarokat!*”. Akkor és most is (s ezzel a *mosttal* már a *Hazatalál* című Kövesdi-vers tereire érkeztünk): „...*Pedig a haza mindenkit hazavár, / a megroggyant ég lyukas kupolája / alatt a sok tekergő egyszer útnak indul. / Végül maga a haza is, amelyet annyiszor, / elloptak, meggyaláztak, dobra vertek, / velünk egyszer hazatalál.*”

S többé nem bámuljuk elvárásolt áhítattal a „*Liberty Island-i fáklyás ribancot!*”

Kövesdi Károly: *Visszkapott szavak, Vámbéry Polgári Társulás, 2023.*

Egy elfeledett felvidéki költő

A tizenöt éve elhunyt Garai István (1915–2008) emlékére

1.

„Az is bolond, aki poétává lesz Magyarországon” – írta egykor Csokonai, de mit is tehetne mást, aki költőnek született, ír, bármit is hoz a sorsa. Tudta és megírta ezt oly sok költő, miként Radnóti is: „Írtam, mit is tehetnék? A költő ír, a macska / miákol és az eb vonít s a kis halacska / ikrát ürít kacéran.”

Garai István 1915. szeptember 12-én született a mátyusföldi Nagyölved községben, a Felvidéken. Gimnáziumi éveit Érsekújváron, egyetemi tanulmányait először Pozsonyban, a Komensky Egyetemen, majd 1938-tól, az északi területrészek visszacsatolása után, Budapesten, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen végezte. 1941-ben kapta kézhez magyar–szlovák szakos tanári diplomáját. Tanított Duna-szerdahelyen, Ipolyságon, majd a délvidéki Bács-Petrőcön, és Békéscsabán. 1947-ben Békéscsabán kötött házasságot, amelyből egy fia született. 1948-ban *Mesekirály* című kötete miatt elítélték, és két évet Szegeden, a Csillag börtönben töltött. Szabadulása után megözvegyült, s Kőszegre, majd Esztergomba, végül 1954-ben Siófokra került. Itt újra megnősült, s ebből a házasságából egy fia és két lánya született. Kezdetben kályhafűtőként, dekádelszámolóként és bérelszámolóként dolgozott, egészen 1964-es rehabilitálásáig. Ekkor térhetett vissza a katedrához. A siófoki Perczel Mór Gimnázium magyar–latin szakos tanára lett egészen 1977-es nyugdíjba vonulásáig. 1984-ben költözött családjával Budapestre, ahol 2008. október 25-én bekövetkezett haláláig élt és alkotott.

A nehéz sorsú, isten és emberek által „megpróbált” magyar költők hosszú sorába tartozik. Egyben tagja csak a szerencsés kivételeknek: hosszú élettel áldotta/verte meg a sors.

Az egyik leghosszabb életű magyar költő Faludy György volt, három héttel 96. születésnapja előtt hunyt el, Falu Tamás csak néhány hónappal fiatalabban távozott. Garai őket követi e sorban, ő 94. évében halt meg, szellemi erejét mindvégig megőrizve.

Több dologban is hasonlít Garai a két matuzsálem költőhöz.

Miként Faludy, ő sem kerülhette el, hogy versei miatt a Horthy-korszak ügyészségével kerüljön szembe („*Három ügyészséggel és a 'M. kir. igazságminisztérium'-mal is harcoltam köteteim csonkítatlanságáért, nagyrészt sikertelenül*” – írta a *Pannónia ék-kövénél* utószavában), majd Rákosi börtönében is ült két évet. („*A felszabadulás után három kötetet adtam ki. A harmadikat a szegedi megyei bíróság elkobozta, engem pedig a szegedi Népbíróság két év börtönre ítelt. A NOT politikai jogvesztésem 10 évre emelte.*”) A vád a demokratikus államrend elleni uszítás volt, sajtótermékekkel. Súlyosbító körülményként értékelték, hogy ezek versek voltak, mert a „tetszetős verses formában jelentkező izgató kijelentések hatásukban megnövekednek, az érzelmi élet törvényszerűsége folytán mélyebb és maradandóbb nyomokat hagynak”.

Igen, a vers, az igaz és szép szó veszélyes fegyver, a költő pedig elhallgattatandó, sőt, nemegyszer likvidálandó ellenség, mint Radnóti írja: „*Nem menekült. Meghalt. Igaz is, hova futhat a költő?*”

És Garai sorsa rokon Falu Tamáséval is. Mindketten vidéki költők – ha némi-képp mást is jelent Garai esetében a vidéki jelző,¹ mint Falu Tamásnál, akinél a névválasztás természetesen szimbolikus jelentőségű volt (eredeti neve Balassa Lajos) az akkor már 30 éves, komoly férfiú életében – a választott, vagy csak elfogadott (?) életpályát, sajátos magyar sorsot és jellemző életmódot jelképezte. A vidéki Magyarországot, a kisvárosi létet és annak képviselőjét – mint vidéki értelmiségi, tisztes közjegyző, és mint vidéki költő. Garainál csak részben saját döntés és választás a vidéki életsors, nagyrészt a külső körülmények, a hatalom durva keze határozzák meg vidéki létét. Élete utolsó szakaszában, 1984-től még egy negyedszázadot Budapesten élt.

2.

Van egy dolog, amiben bizonyára egyedülálló Garai költői pályája. Garai igen termékeny alkotó volt, 40 verseskötete és 1-1 természetgyógyász és természetvédő könyve jelent meg életében. Első verseit tizenhét éves korában publikálta, s tizenkilenc évesen már ismert költő volt a Felvidéken. Versei mellett kritikákat, karcolatokat és különféle témájú cikkeket is írt. Viszonylag későn, 29 évesen jelentkezett első verseskönyveivel, ekkor mindjárt négyvel, és ez sem volt véletlen. Garai az a magyar költő, akinek hosszú élete során sohasem lehetett hivatalos kiadói kötete, minden könyve szerzői magánkiadásban látott napvilágot. Ehhez persze a háború előtt pénz kellett, 1945 után pedig pénz és a hatalom engedélye.

¹ Lásd erről saját versét: „*Csak ír, csak ír. – Szerkesztők kegyét kéri, / hogy ország elé jutna el szava. / Szent megszállottság, konokság vezérli, /mintha népet mentne általa.*” (Vidéken élő költő. *Bakonyi zászlóalj*. 1980. 196.)

Jól szemlélteti a történelem változását, hogy az 1944-ben megjelent négy kötet után 1946 és 1948 között, a koalíciós időkben még három könyvet publikálhatott, majd közel negyedszázadig csak magának és az asztalfióknak írhatott, újabb verseskönyve 1970-ben jelent meg (*Pannónia ékkövénel*. Siófok).

Ettől fogva enyhül a politika és kultúrpolitika szorítása Garai körül, és ő látható alkotói hévvel publikálja korábbi évtizedek termését és újabb munkáit – ha csak magánkiadásban lehet, hát úgy. 1970-től haláláig 33 verskötetet jelentet meg (négyet sokszorosító géppel), köztük öt bilingvis, latin–magyar nyelvűt.

Amatőr, dilettáns költő volt Garai? Ezért nem vállalták a kiadók művei megjelentetését? A kiadói lektorok írásban adott véleménye ez volt: „*korszerűtlen, érdektelen, költőietlen, Ady-epigon, népies*”, benyújtott köteteinek hangvétele konvencionális, semmitmondóan banális. Az elutasításnál valószínűleg sokat nyomott a latba témaválasztása is: a hazafias versek, a magyarság sorsáért érzett felelősségvállalás, a magyar történelem nagy pillanatainak és 1956-nak a megidézése. Hogy ezek belülről is vállalt, őszinte ítéletek voltak – nem tudhatjuk. Azt viszont tudjuk, hogy Veres Péter, Kassák Lajos, Pilinszky János értékelték verseit, tartották benne a lelket, biztatták a további munkára („Írásaidnak éthosza van, ne hagyd abba!” – írja neki Veress Péter, akivel évtizedes levelezésben állt). Jellemző, hogy magánkiadásban megjelent könyveinek lektorálását, szerkesztését olyanok vállalták, mint Cseres Tibor, Dobossy László, Fodor András, Kónya Lajos, Lakatos István, Niklai Ádám, és Borsos Miklós, Csiszár Elek illusztrációival jelentek meg.

Hogy milyen költő volt valójában Garai István, annak megítélése nem lehet csak a kiadói hatalom és az irodalomtörténészek dolga (nagy irodalomtörténeti monográfiáink természetesen nem tudnak róla, a Szlovákiai Magyar Írók Társasága és egynéhány irodalmi bibliográfia számontartja²), joga lenne a nagyközönségnek is olvasni, megismerni és véleményt alkotni költészetéről. Ez ma szinte lehetetlen. Kis példányszámban, magánkiadásban megjelent, szerény külsejű, vékony kötetei szinte hozzáférhetetlenek, néha egy-egy bukkan föl antikváriumokban, a kitartó kutató pedig az OSZK vagy a FSZEK raktárainak mélyéről kérheti ki azokat. Úgy gondoljuk, ideje lenne születésének centenáriumán is túl egy méltó válogatás megjelentetése műveiből – évekkel halála után, először az életben kiadói gondozásban!

Ha hazájában nem is lehetett *próféta*, latin nyelvű líráját a nemzetközi irodalmi élet nagyra értékelte. Személyének és költészetének ébren tartója, Bartusz-Dobosi László³ így írt erről: „*Bár több latin nyelvű verse jelent már meg az évek során, tényleges feltűnést az 1970-ben, a franciaországi Vita Latina c. folyóiratban egyszerre*

² F. Almási 1998–2000. mek.niif.hu/00000/00019/html/gl.htm és Velké Ludince – Szlovákiai Magyar Írók Társasága. www.szmit.sk/modules.php?name=Lexicon&op...

³ Bartusz-Dobosi, 1996. I. évf. 1. sz. 17–21. p. és 2009/a XXXVII. évf. 1. sz. 77–78. p.

megjelent négy verse keltett. Innentől kezdve gyakorlatilag folyamatosan közlik különféle latin nyelvű folyóiratok a verseit, mint a már említett Vita Latina, a Vox Latina, a Memento Audere Semper, illetőleg a Latinitas. Költői pályájának megkoronázásaként 1975-ben, a Petrarca Tanulmányok és a Petrarca Irodalmi Díjak Nemzetközi Központja, elismerő oklevéllel, 1978-ban pedig a Petrarca-díj ezüst babérkoszorújával tüntette ki. Tevékenységéért Rómából elismerő diplomát kapott.”⁴

3.

Garainak erős a kötődése a Felvidékhez.

Költészetében a kezdetektől élete végéig meghatározó szerepben van jelen a szülőföld, a szülőfalu, a felvidéki táj. Az Esztergom vármegyei Nagyölveden született, egyetemi tanulmányait befejezve tanári pályáját Dunaszerdahelyen, majd Ipoly-ságon kezdte. A tájhoz fűződő, élete végéig megmaradt szerelmes kapcsolatáról így vallott *A szülőföld zsoltára* (1992) c. könyve előszavában: „Pozsonytól a Csallóközön, Mátyusföldön, Gömörön, Borsodon és a Tiszaháton át egészen Beregszászig terjed a táj és a rajta élő nép, mely a szívemhez nőtt eltéphetetlenül. A Gondviselés vagy az Örökkévaló akarataból e vidék egy részének vagyok szülöttje én is. Azonosságot vállaltam vele, noha népének a peremre-szorítottság volt az osztályrésze egy emberöltőn át. De szerepünk, jelentőségünk mégis olyan volt, mint az értékes borokat tartalmazó hordókon az abroncsoké, vagy mint a fakerékre szerelt ráfé. Ha az idő elrozsdásítja, használhatatlanná válik úgyszólván az egész kerék.” E peremvidék magyarságának vallott szerelmet Garai – s azon belül a drága Mátyus-földnek, melynek lankái alatt nyugszanak ősei. Több versében idézte meg szülőfaluját (Nagyölved, *A szülőföld zsoltára*, 1992.; Az ölvedi Öreghegyen; Nagyölvedtől Budapestig, *Végvári gyaloghadnagy*, 1987.) és az Ipolyt is (Az Ipoly vizén, *A szülőföld zsoltára*, 1992.)

A szülőföldre emlékező verseiben megjelenik a táj és az annak elvesztése miatt érzett fájdalom, a Trianon-trauma:

Az Ipoly vizén

*Az Ipoly vizén jöttem által
cipőm levetve, lopva, titkon –
s nem vethetem meg itt se lábam,
nem érzem magam mégse otthon.*

⁴ Bartusz-Dobosi, 2009/b <http://www.barkaonline.hu/kritika/1058-a-qmesekiralyq-elment>

*Hogy miért jöttem? Csak azért, mert
magyar vagyok és élni is kell.
És mit is kezdtem volna náluk
a magyar szóval, szívvel, hittel?*

*Tudom, hazám ezreknek adtál
önbizalmat és grófi földet.
De fiad vagyok én is, így hát
az én homlokom is töröld meg!*

*Hej, ama híres, biztos pontot,
amelyet hívnak szülőháznak –
én elvesztettem. Űrben lengek,
s a lelkem csak jajong és lázad.*

*Csillapíts, gyógyíts: adj egy kis kört,
mit vallhatok majd sajátomnak –
s békéjét akkor és derűjét
elküldi kéklőn a holnap.*

(Békéscsaba, 1948. június 8.)

4.

Garai költészetének új, élete végéig tartó ihletője, élményforrása lett a Balaton. A költő hosszú hányadtatás után 1954-ben került Siófokra. Első felesége elvesztése után itt újra megnősült, s ebből a házasságából egy fia és két lánya született. Kezdetben kályhafűtőként, dekádelszámolóként és bérelszámolóként dolgozott, egészen 1964-es rehabilitálásáig. Ekkor térhetett vissza a katedrához. A siófoki Perczel Mór Gimnázium magyar–latin szakos tanára lett egészen 1977-es nyugdíjba vonulásáig. Garainak furcsa, ambivalens viszonya lehetett Siófokhoz. Itt végre viszonylagos polgári nyugalomra lelt, visszakapta hivatását, taníthatott, megszerette az akkor még csak nagyközséget, majd várost, új, erős ihlető forrást talált a balatoni tájban, ám az ottaniak számára mégis mindig kívülálló, idegen maradt, és ezt alighanem érezhette is. Levy (Bihari Puhl Levente) siófoki festőművész így emlékezett rá: „Fia, Boldizsár az iskolatársam volt. Engem nem tanított, de ismertem. Őt nézve, mindig szerénysége, csendessége, visszahúzódó magatartása tűnt fel. Igazából nem ismertük a munkásságát, de nyilvánvaló volt hatalmas tudása, műveltsége. Nem tudtuk, csak éreztük, hogy valami »hibádzik« körülötte. Azt vettük észre, hogy tanártársai távolságot tartanak tőle, magányos maradt köztük, és nem értettük az okát.”

1949 és 1958 között egyetlen verse sem jelenhetett meg. Újabb kötettel csak 1970-ben állhatott elő Siófokon. Ez a *Pannónia ékkövénel* címet viseli. Az alcímbe egyfajta „balatoni kalendárium”-ként aposztrofálta az összeállítást.

Garai költészetének mindig is ihletői voltak a szülőföld csodálatos tájai, a természet szépsége. Ez az ihletforrás erősödött föl Siófokra kerülésével.

Első balatoni témájú költeményét 1941-ben írta, ettől kezdve gyűltek az 1970-ben megjelentetett kötet versei. Nyilván a Siófokra való költözéssel és a harmincévnyi ott tartózkodással, balatoni léttel megsokasodott az élményanyag, erősödött a lírai kötődés a tóhoz, a tóparti tájhoz, az ott élőkhöz és a nyüzsgő nyári forgatag vidám embertömegéhez. Nem véletlen, hogy Sági Károly és Zákonyi Ferenc *Balaton* útikönyve Siófok költőjének nevezi, és idézi *Zsivajos üdülő* című versét.⁵

A *Pannónia ékkövénel* komoly tudatossággal szerkesztett balatoni verskötet. A könyv lektora Kónya Lajos volt, borítóját a nagyszerű balatoni festőművész, Csiszár Elek tervezte, a tulajdonképpen puritánul egyszerű, ám mégis minden ízében esztétikai igényességről árulkodó kiadványt Zajtai Szabó Endrének a szerzőről készült rajza teszi teljessé.

Garai a kalendárium hónapjai szerint tizenkét fejezetbe szerkesztve adta közre 100 balatoni versét, amelyet előhangként két költemény vezet be (*Pannónia ékkövénel*, *A Dunától a Balatonig*) és egy szerelmes epilógus (*Még egy szerelmes epilógus*) zárja.

Pannóniának ékkövénel
élek – melletted szép tavam:
csak leülök a betonszélre,
és nézlek, nézlek hangtalan.

(...)

Dicséreted zengeni én is
készülök: régi, hű barát.
Engedd: e dalok kis füzérét
hálám jeléül nyújtsam át.

(Pannónia ékkövénel)

Garai hangja egyszerű, könnyed, minden sallangtól, pátoztól mentes. A felütés jól illik választott témájához, a Balaton dicséretéhez. Kritikusai vádolták is azzal Garait, hogy „könnyű tollú” költő, a legnehezebb témákhoz is könnyen „kanyarít”

⁵ Sági–Zákonyi, 1989. 371. p.

néhány strófát. A bírálatban van igazság, az inkább javára írható a költőnek, de csak féligazság az. Garai költészete kétségtelen nem nagy líra, kismester ő, de legjobb alkotásaiban mégis képes volt egyetemes tartalmakig eljutni, a legnagyobbak színvonalán megszólalni. Balatoni versei, e kötet darabjai között is megtaláljuk e kis remekműveket.

Garai balatoni lírájában egyaránt találunk táj- és zsánerképeket, költői portrékat és gondolati verseket is, filozofikus tartalmak megjelenítését a Balaton kapcsán, a tó és a táj megidézésének segítségével.

Tájkép:

*Lila fátyol a kék hegyek fölött.
Mint húrja messzi csodás cimbalomnak,
a jégpáncél zeng – pedig nem is olvad –,
s a holdfényben ereszkedik a köd.*

(Téli est a Balatonnál)

Garai tájfestése nem egyszerűen a természeti táj megjelenítése, nála legjobb verseiben megjelennek a lelki tájak is.

*Lucskos a hó, még talp alatt cuppog,
s minden oly álmos, kihalt sivár.
A tó fölött halotti tort ül
egy-két köröző dankasirály.*

*Tudom: mindez a múlté, hiába –
mormolom itt a régi nyomon:
S a józan észnek szavát fogadva
kinyújtott kezem visszavonom.*

(A téli mólón)

Zsánerkép:

*Itt sláger slágerbe fogódzik s görget,
mint lavina, hogy zuhanj végre az
önfeledésbe: kapcsolódj ki s érezd
magad itt jól idődnek lejártáig.
(...)*

*Szertelen lurkók sikongnak időnkint,
vacsoraillat terjeng a sövénynél –
átöltöznek az üdülőleányok
s csoportban mennek szórakozni.
A Motel előtt kövér buszok állnak,
a felszolgálók öltik már kabátjuk –
motorzúgás és zene összeolvad
e betonparton a szelíd szemlélő
fülében, aki angyali nyugalmú
horgászokat lát – az alkonyi fényben
percnyi létük zsibvásárán örvendő
szúnyograjoknak szárnyavillanását,
s az üres telkek buja dzsungelét – –*
(Zsivajos üdülő)

Portré:

*Bronzhajú, izomtestű lányok
heverésztek a parti fövényen.
A napolaj a bőrükön szikrázott,
és hízott rajtuk karvaly férfiszem.
Ó keblek, combok, ívelt ajkak –
gyönyörrel bújtó amforák:
bár visszatérne az a régi,
víg dionüzoszi világ!*
(Fiatalok)

E néhány idézetből is látható, Garai ezeknél az – akár banálisnak mondható – témáknál is képes eljutni valami egyetemesebb, általános érvényű gondolat megfogalmazásáig a minden ízében megélt érzékletes élményből kiindulva, azt meghaladva, szellemi síkra transzponálva.

S legszebb balatoni verseiben a tó már csak természetesen a háttérben ott lévő, a gondolatsort megindító, inspiráló állandó toposz, amely segítségül szolgál saját sorsának, léhelyzetének plasztikus megfogalmazásához, súlyos filozofikus dilemmák, kérdések lírába öntéséhez.

Garai István harminc évet töltött a Balaton mellett, Siófokon. A véletlen és kényszerek is hozták, hogy életútja felén pont itt tudott megállapodni, és talált otthonra élete további harminc esztendejére. Balatoni kalendáriuma, a *Pannónia ékkövénel* siófoki tartózkodása félidejében jelent meg. De a táj, a Balaton továbbra is ihletője maradt. Már Budapesten élve, 1992-ben adta ki második balatoni vers-

gyűjteményét *Májusi dal Anakreonnal. Balatoni versek* címen. Bár élete végén elkerült a Balatonról, és negyedszázadot a tótól távol élt még, a megszeretett, csodás táj sohasem engedte el, halálig tartó kapaszkodó, élményvilág maradt számára.

Garai szép soraival zárjuk a rá emlékező írásunkat.

*Itt emeltem fel fejemet újra,
önérzetem itt teljesült ki –
és nincs okom provinciákba,
barbárok közé menekülni.*

(Még egy szerelmes epilógus)

Irodalom

Bartusz-Dobosi László 1996. Újkori pokoljárás és temetetlen álmok (Garai Istvánnal). *Balatoni Kagylók*, I. évf. 1. sz. 17–21.

Bartusz-Dobosi László 2009/a Siófok költője (Garai István Petrarca-díjas költő halálára). *Somogy*, XXXVII. évf. 1. sz. 77–78.

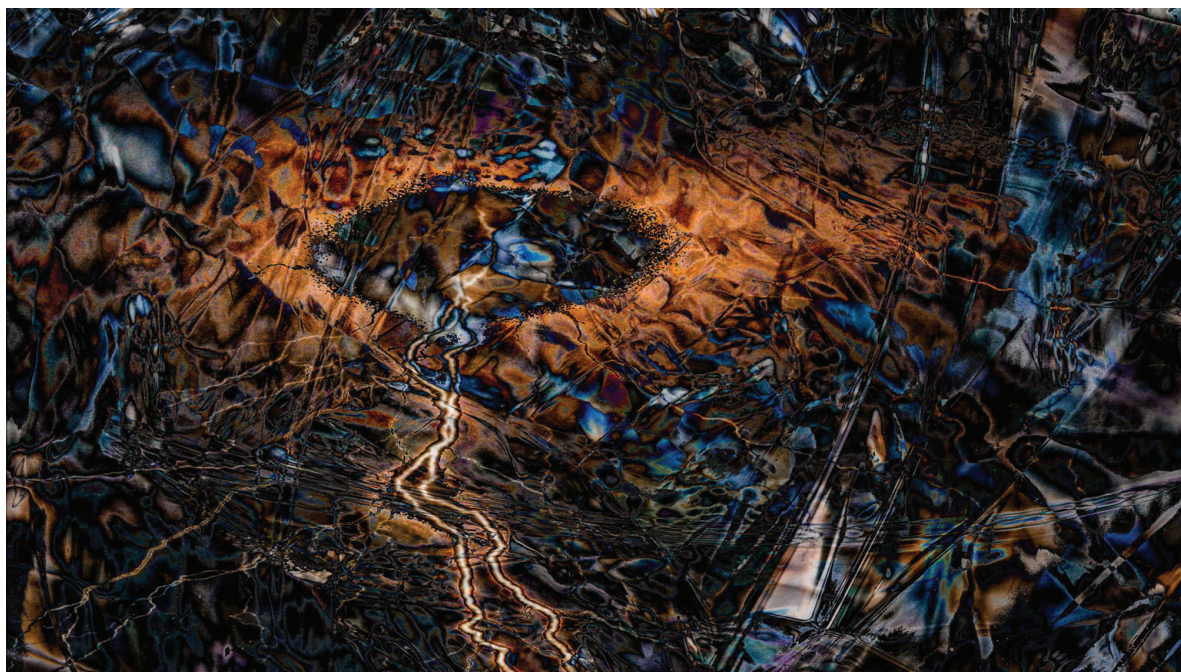
Bartusz-Dobosi László 2009/b A „Mesekirály” elment. Garai István Petrarca-díjas költő békéscsabai éveinek emlékére. *Bárka online*. A folyóirat internetes magazinja. <http://www.barkaonline.hu/kritika/1058-a-qmesekiralyq-elment>

F. Almási Éva (szerk.) 1998–2000. *Kortárs magyar írók 1945–1997. Bibliográfia*. Budapest, Enciklopédia Kiadó. mek.niif.hu/00000/00019/html/gl.htm

Sági Károly – Zákonyi Ferenc 1989. *Balaton*. Budapest, Panoráma.

Velké Ludince – Szlovákiai Magyar Írók Társasága.

www.szmit.sk/modules.php?name=Lexicon&op

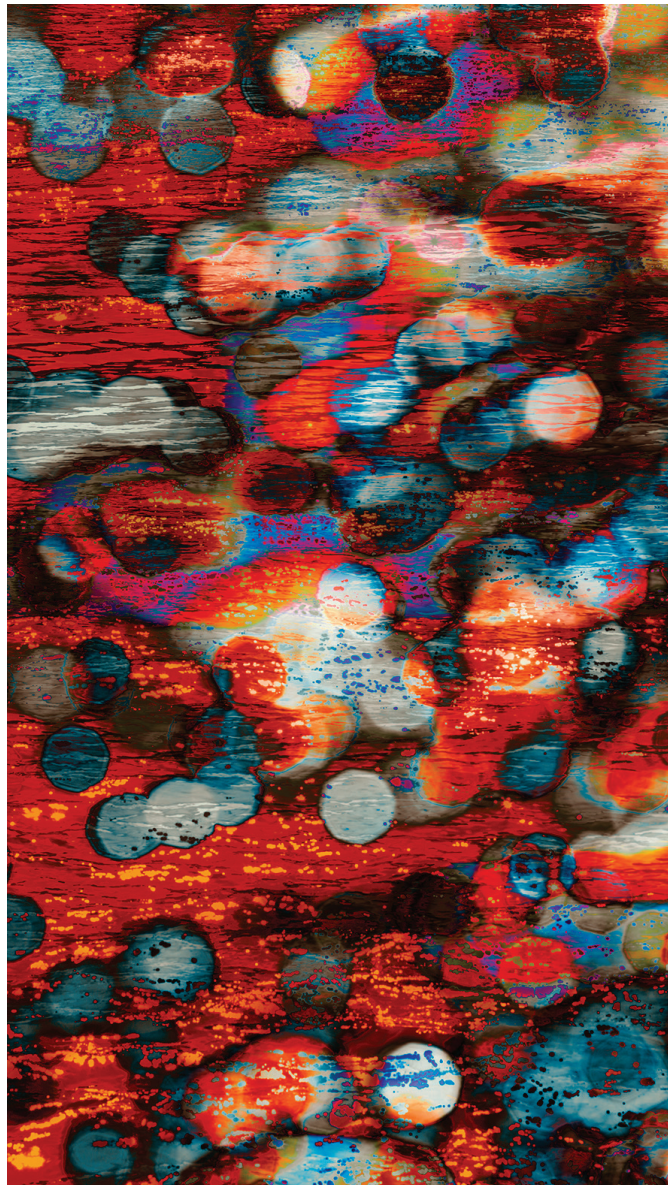
Kecskés Péter: Putrefactio 5 (2019)

FEKEČ ANGELIKA

Tudni vagy tévedni?

(koan)

És ha tudom, hogy tudok,
honnan tudom, hogy tudok?
És ha tudom, hogy tévedek,
honnan tudom, hogy tévedek?

Kecskés Péter: LightWater/WaterLight 3 (2021)

DUREC VALÉRIA

Macska

Korog a gyomrom, jelezve, hogy már hosszú ideje rejtőzöm. Az előző helyen mindig kaptam ételt, de elhoztak onnan. Alighogy kinyílt a hordozó ajtaja, be-
menekültem a legelső helyiségbe az ágy alá, kereshettek, nem adtam életjeleket magamról. Éjjel, amikor minden elcsendesedett, felfedező körútra indultam a házban. Sem ételt, sem menekülési lehetőséget nem találtam. Nem tetszik ez a hely, a szagok, rezgések. Erőszak és fájdalom. Ezt éreztem már akkor is, amikor elhoztak. A legnagyobb kétlábú hím morgott egész úton, gonosz a lény. A mellette lévő kisebb kétlábú nőtény csendben volt, körbefonta őt a félelem. A legkisebb, ő tetszik, finom az illata és puha a keze, vele van dolgom, miatta vagyok itt, úgy érzem. Lépteket hallok.

– Cica, Foltoska, merre vagy?

Hegyezem a fülem, a kicsi kétlábú kölyök közelít, ő volt az, aki kiválasztott engem, kinyitotta a ketrecem és elvitt magával. Érzem az illatát, azt a szomorkás szagot. Kidugom a fejem az ágy alól.

– Hát itt vagy!

Érzem örömrzégeit, és közelebb lépek hozzá. Ha a szimatomból nem csal, van a kezében valami, ó, igen, étel illata terjeng, remélem, nekem szánja.

– Ugye, éhes vagy? Hoztam neked egy kevés húst az ebédemből.

– Naná, hogy jöhet – gondolom és hozzá dörgölőzöm. Tetszik ez a kis teremtés.

Ajtócsapódásra riadunk, a nagy kétlábú ordít. Olyan, mint egy acsarkodó kutya, még a hátszörzetem is égnek áll.

– Előkerült már az a rohadék?! – üvölti – Nem is tudom mi a francnak hoztuk el a menhelyről! És még volt pofájuk pénzt is kérni érte!

A nőtény ijedten valamit mondogat neki, csattanást hallok, nyüszítést, földre esett tárgyak hangját. A mellettem guggoló kölyök összerezzen, remegni kezd. Karjaiba vesz, motyog a fülemben. Rémület, pánik terjeng körülötte.

– Nem adlak cica, inkább megszököm veled – suttogja.

Hozzá bújok, lágyan taposok a combján, dorombolásom nyugtatóan hat rá. Hálásan simogat, remegése enyhül. Viszont én még mindig éhes vagyok, megnyalom a kezét, amelyben a hús volt. Megérti.

– Te még biztosan éhes és szomjas vagy. Hozok valamit, csak a mostohaapám meg ne lássa.

Felugrom az ágyra, mégiscsak kényelmesebb a kemény padlónál, és várakozom. Hallom az acsargó kétlábú kutya üvöltését, a kislány sírását. Berohan a szobába és testével takar.

– Nem adom a cicát, ne bánts! Inkább engem büntess!

A fenevad beront a szobába, gyilkos, gonosz rezgésekkel, szinte lobogó tűzcsóvának látom. Megragadja a kislány kezét. Minden szőrszálam égnek áll, karmaim előbújnak, sziszegő figyelmeztető hangot adok ki, jelezve – Hagyd őt! A Kétlábú ellöki a kislányt és felém lép. Prüszkölve, harci ordítással nekiugrom, harapom, karmolom. Üvöltve elkapja a lábam és a falhoz csap. Egy életem oda lett, de nem adom fel, visszaugrom rá, tépem ruháját, bőrét, ahol csak érem. Hirtelen elcsendesül minden. Az acsargó vadállat eltűnik, csak a szőnyegbe beszívódó vérfoltok mutatják menekülő útját. Fáradtan odakúszom kis barátom ölébe, bajuszommal megsimítom az arcát. Zokogva ölel.

– Ne félj, még nyolc életem maradt...

Kecskés Péter: LightWater/WaterLight 4 (2021)

Pandora testamentumából

Helyetted tértem
vissza a reményért.
Igen!
Támaszt nem kértem,
hisz' nem is hagyhattál nekem.

Hamvakból építkezni
– ezt róttá rám a szelencéd!
„Reménycseppektől feledni”
– nem úgy jött,
mint szeretnéd.

Ezzel nem volt szerencséd.
Hát nem firtatom tovább,
ragyogó téveszméd
volt köztünk a legmostohább!
Hát most hová leszel?!

Mivé teszel,
míg ösvényed járom?
Sorsod örvényének mélyét
tárt karokkal várom...

Világgá megyek

Ma egy kanál csapódására ébredtem. Ijedten nyitottam ki a szemem, és borzoltam fel a szőröm, idegesen fújtam.

– Komolyan mondom, nem hiszlek el! Mégis hányszor kell elmondanom, hogy rendszeresen vidd ki a szemetet? Még erre sem vagy képes? Ezek a mai férfiak csak magyarázni és a tévé előtt terpeszteni tudnak.

– Még te beszélsz nekem feledékenységről? Szerinted kinek kellett volna tegnap megetetnie a macskát? Ha jól emlékszem, te vagy érte a felelős.

– A kifogások, mindig csak a kifogások vannak. Attól, hogy egyszer az életben elfelejtettem valamit, máris rám kell zúdítanod? Te nem csak egyszer felejtetted el kivinni a szemetet, hanem legalább hússzor. Nem bírod felfogni az agyaddal? Ajjj, édes istenem, miért kellett férjhez mennem?

Miután felfogtam a helyzetet, csak ásítottam egyet és elkezdtem mosakodni. Nekem ez csak egy átlagos napkezdés volt. A gazdáim minden reggel veszekedéssel kezdenek, de ez, gondolom, normális az embereknél. Amikor legutóbb Cirmivel beszéltem, éppen panaszkolta, hogy a női gazdija elköltözött, így csak a férfi gazdival maradtak.

– És képzeld, legutóbb három napon át nem jött haza a gazdim – nyávogta –, legalább hagyna nekem valami ételt, de így kénytelen vagyok más emberektől kunyerálni.

– A női gazdid biztos, hogy nem jön vissza? – kérdeztem, mert nálam mindig visszajöttek, még egy hét után is.

– Lola, édes Lolám, te ezt nem érted. Ha a gazdik elkezdenek kiabálni, az biztosan rosszat jelent. És ha a kiabálás még hangosabb lesz, akkor egyre jobban el fognak feledkezni rólad. És ha elfeledkeznek rólad, akkor nincsen macskakaja. És ha nincsen macskakaja, akkor nem érdemes ott maradni. Elárulok neked egy titkot, Lola. Én már tervezem, hogy elszököm otthonról. Van egy öreg nő az út végén, és ő folyamatosan etet engem jobbnál jobb falatokkal. Szóval oda fogok költözni, már eldöntöttem.

– Azta, Cirmi, hogy lehetsz ennyire ravasz? Egy ilyen okos terv nekem eszembe sem jutott volna.

Cirmi büszkén kihúzta magát, mintha éppen egy Nobel-díjat kapott volna.

– Csupán előre szólok neked. Az ilyen ordibálós családoktól jobb minél hamarabb elszökni, mert el fognak rólad feledkezni és akkor jaj szegény fejünknek.

Cirmi tanácsát megfogadva és az egyre gyakrabban üresedő macskatányérom miatt már elég rég tervezgetem a szökést. Viszont nincs szívem itthagyni az embergyermek gazdimat, aki folyamatosan foglalkozott és játszott velem. Meg kell gondolnom, hogy valóban itt akarom-e hagyni őt.

Miután végeztem a mosakodással, leugrottam a székről és elindultam az embergyermekem szobája felé. Tudom, hogy ilyenkor már ébren van, így nyugodt léptekkel sétáltam odafele. De miután közvetlenül mellém csapódott egy fakanál, inkább gyorsabb tempóra kapcsoltam.

– Gyere gyorsan, Lola, mielőtt eltalálnak valamivel – nyitotta ki résnyire az ajtót a kisgyerek, így be tudtam surranni a szobájába.

Még az ajtó becsukása után is hallani lehetett a szülők ordibálását.

– Képzeld, Lola, kitaláltam valamit, hogy ne kelljen többé hallgatnom ezt a hangzavart – kezdte, mire hegyezni kezdtem a fületem –, elhatároztam, hogy el fogok szökni. Igen, világgá megyek. Nézd, már össze is pakoltam a dolgaimat.

Megmutatta a táskájának a tartalmát. Egy csomó játékautó, pár keksz és víz. Kíváncsian megszaglásztam, majd elkezdtem hangosan, izgatottan nyávogni.

– Hát ez remek, pont én is el akartam szökni. Szökjünk el együtt.

A kisgyermek elgondolkodva nézett rám, majd felcsillant a szeme.

– Igen, te is velem jössz. Együtt fogunk világgá menni.

A kisgyerek felvette a hátizsákját, kinyitotta az ablakot és kimászott rajta. Én meg követtem. Amint kiléptünk a kertből az útra, az embergyermek elkezdett visítózva hadonászni, mire megijedtem.

– Ááááá, egy méhecske! Menj innen! – kiáltotta.

Egészen az utca végéig futott, amerre én is eliszkoltam ijedtemben. Miután mind a ketten lenyugodtunk, a kisgyerek leült a földre és elkezdte falni a kekszet, amit becsomagolt. Hangosan nyávogtam neki, mivel még én sem ettem semmit.

– Jaj, elfelejtettem neked macskakaját hozni. A keksz nem jó? – dobott oda nekem is egy falatot, mire sértődötten kisétáltam az útra. Mégis hogy feledkezhetett meg a én ellátmányomról? Kikérem magamnak.

– Hé, várj meg! Ne szaladj el! Cic-cic-cic! – futott utánam a kisgyerek, mire egy hosszú dudálást hallottam oldalról és egy nagy fékezést.

Mind a ketten, mint az ágyúgolyó, olyan gyorsan lövelltünk ki, egyenesen hazafelé. Még hallottuk, ahogyan valaki kiszáll az autóból és utánunk ordít, de már nem érdekelt. Mind a ketten egyszerre estünk be az ajtón, onnan az ebédlőbe, ahol a két gazdim még mindig veszekedett. Egymásra néztünk, ugyanazt gondolva.

– Inkább mégsem megyek világgá.

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

Irodalomnépszerűsítés. A Szlovákiai Magyar Írók Társasága – együttműködve a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületével – idén is megszervezte az *Irodalomnépszerűsítés lehetőségei* elnevezésű szimpóziumát. A rendezvényen előadást tartott Szalai Zsolt, az Ambroozia webfolyóirat szerkesztője, Kocskovics Reczai Lilla, a komáromi Szinnyi József Könyvtár munkatársa, Katona Nikolas költő, a Selye János Egyetem doktorandusza, illetve Lacza Ilona, a Csallóközi Könyvtár igazgatónöje. Irodalomnépszerűsítő munkájáért oklevelet vehetett át Csiffáry Zsuzsanna, a Párkányi Városi Könyvtár igazgatója, valamint Nagy Zora, a losonci Nógrádi Könyvtár igazgatóhelyettese Hodossy Gyulától, az SZMÍT elnökétől.

Díszpolgár. Nagyker Község Önkormányzata a falu első írásos említésének 910. évfordulója alkalmából megrendezett ünnepi gálaműsoron Száraz Pál írónak, költőnek Díszpolgári címet adományozott. Ebből az alkalomból az írótnak Valuska Judit, a község polgármestere köszöntötte.

Fellinger 60. Születésnapja alkalmából köszöntötte Fellinger Károlyt, a felvidéki irodalom elismert íróját Hodossy Gyula, az SZMÍT elnöke, Tóth László, József Attila-díjas költő, szerkesztő és Tamási Orosz János költő, újságíró.

Elismerés. Irodalomszervezői tevékenységért járó díjat adtak át Budapesten. A díjazottak között volt Nagy Erika író, szerkesztő, irodalomszervező, a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának titkára. A díjátadó gála december 1-jén Budapesten, a KELLO tankönyvcentrumban volt, a díjazottat Hodossy Gyula laudálta az alapítók, Döme Barbara és Király Farkas jelenlétében.

Fórum Kutatói Díj. Egyik állandó szerzőnk, a SZMÍT fiatal írója, a pozsonyi Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének végzős hallgatója, Gažik Viktória, a Fórum Kisebbségkutató Intézet által idén először meghirdetett Tóth Károly Fiatal Kiválósági Program keretében Fórum Kutatói Díjban részesült. Az elismerést Somorján adta át az intézet igazgatója, Simon Attila, illetve Öllös László, a Fórum Kisebbségkutató Intézet elnöke.

Könyvdíj. A Magyar Művészeti Akadémia könyvdíjait december 11-én az MMA Irodalmi Tagozata Élőfolyóirata IX. évfolyama 6. számának irodalmi estjén adták át. A díjazottak közt szerepelt Hogya György királyhelmecei író, a Szlovákiai Magyar Írók Társasága választmányának tagja.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Balizs Dániel (Kecskemét, 1986). Versei eddig többek között a Nyugat Pluszban, a Szófan, a Népszavában és a Litera-Túrában jelentek meg. A versírás mellett tanít, kutat és utazik.

Balogh Ildikó (Losonc, 1964). Szociális munkás. Írásai több helyen is megjelennek, például a felvidéki Előretolt Helyörségben. Nagyölvenden él.

Benkő Máté (Komárom, 2002). Spirituális beállítottsága miatt kezdett verseket írni. „Mindannyiunknak megvan a saját belső világa, verseimmel ide igyekszem kopogtatni” – állítja.

Bukor Lilianna (Somorja, 2006). A pozsonyi Duna utcai magyar gimnázium 17 éves tanulója. Szabadidejében szívesen ír rövidebb történeteket, néha illusztrálja is azokat. Érdeklődik a művészetek, gyerekkorától különböző stílusokban rajzol és fest.

Durec Valéria (Párkány, 1964). Prózaírással, festéssel és kerámiával foglalkozik. Jelenleg Szogyénben él.

Erdély Dániel (Budapest, 1956). Képző- és iparművész, feltaláló, a kultúratudományok doktora. Egyéb alkotói tevékenységei közt foglalkozik szövegek előállításával. A hagyományos műfajok között esszéi, műelemzései, versei, prózái, forgatókönyvei közül több megjelent. Mintegy öt éve drámaírással is megpróbálkozott. *Káprázat* című darabja bemutatásra vár. Közéleti aktivitása is jelentős. A SZIMA rendes tagja.

Fekete Angelika (Komárom, 2007). Prózaíró, újságíró. A komáromi Selye János Gimnázium diákja. Szabadidejében ír, olvas. Ógyallán él.

Fülöp Antal (Budapest, 1943). Komáromban érettségizett, volt újságíró és bányász is. Közben megalapította a Komáromi Dixieland Bandet. A *Piszkos ember* című regénye 1992-ben Madách-díjat kapott. Prózán kívül verseket és drámát is írt. Bejárta a világot. Ma nyugdíjasként Komáromból szemléli, időnként már-már riadtan, hogy mi minden történik (történhetik!) az önmagát civilizáltnak hirdető Európában...

Gänszler Beáta (Bonyhád, 1964). 1988 óta országos magazinoknál, megyei heti- és napilapoknál publikált újságíróként. Két novelláskötete, egy helytörténeti munkája jelent meg, három novelláját antológiába is beválogatták; két könyv szerkesztője-korrektora. Nyolc éve él Németországban, azóta a szépirodalom kap nagyobb hangsúlyt az életében.

Iványi Márton Pál (Budapest, 1984). A Budapesti Corvinus Egyetemen szerzett tudományos fokozatot. A digitális média társadalmi, geopolitikai, nemzetközi politikai gazdaságtani és ideológiai jellemvonásait vizsgáló kommunikációkutató. Ezen interdiszciplináris vizsgálódásai mellett irodalomtörténeti, nyelvészeti, történelmi, vallástudományi és közéleti témákkal foglalkozik. Óbudán él.

Jana Bodnárová (Jakubovany/Jakabfalu, 1950). Szlovák író. Verseket, színdarabokat, novellákat, regényeket, filmforgatókönyveket ír, a kilencvenes évek közepe óta videoperformance-szal is foglalkozik. Köteteit számos nyelvre lefordították. A Gondolat Kiadónál az *Insomnia*, a *Szinte láthatatlan*, valamint a *Nyakék/Nyakörv* után a *Patchwork fehérben* már a negyedik magyarul olvasható kötete. Kassán él.

Katona Nick (Dunaszerdahely, 1993). Költő, de rövid prózai írásokkal is foglalkozik. Témái a női lélek mindennapjai, az elidegenedés, a kapcsolatok hullámvölgyei. Verseskötete 2021-ben jelent meg *Lélekszilánkok* címmel.

Kazó-Horváth Dóra (Budapest, 1981). Szoftverfejlesztőként dolgozik. Petőcz András, Lackfi János és a Magyar Íróképző kurzusain képezte magát. 2022-ben az *Álljon meg egy novellára!*

pályázat döntőse lett. Novellái többek között a Népszavában, a Litera-Túra és a moly.hu antológiáiban olvashatók. Jelenleg film-írást tanul.

Kégl Ildikó (Kazincbarcika, 1976). Író, költő, kritikus, újságíró. A Magyar Hírlap publicistája, a Miskolci Napló főszerkesztője. Legutóbbi kötete: *Ásó, kapa, légyapír* (novellák és szociográfiák). Miskolcon él.

Kovács Marianna (Kacorlak, 1955). Biológia-kémia szakos tanár, minőségügyi mérnök, szenvedélyes fotós. 2020 júniusa óta ír verseket. 2023-ban jelentek meg művei antológiákban, művészeti magazinokban. Petőcz András lírakurzusain 2023-tól tanul.

Lantayné Csontos Éva (Budapest, 1966). Közgazdász, kockázatkezelőként a pénzügyi szektorban dolgozik. Családjával Budapesten él. A Magyar Íróképző és Petőcz András kurzusain vett részt. Versei antológiákban, internetes művészeti folyóiratokban jelennek meg.

Orosz István (Kecskemét, 1951). Grafikus, rajzfilmrendező, író. 1984-től használja az Utisz művésznevet, amelyet előtte ugyancsak álnévként Odüsszeusz használt a küklpsz elleni affér során, mely köztudottan a szörny szeme világába került. A jelképes, ironikus név értelmében Orosz művészete egyfajta támadás a szem ellenében.

Sayti Andrea (Arad, 1968). 1990 óta él Magyarországon. A Magyar Íróképző kurzusait követően, 2021-től jelent meg néhány verse és novellája antológiákban. Petőcz András prózakurzusain 2023-tól tanul, itt csiszolódnak írásai. Magyar és spanyol nyelven ír, ez utóbbit Juan Pablo Bertazza tanítványaként.

Sipeki Zsófi (Budapest, 1999). Költő, versei többek között a Litera-Túra magazinban jelentek meg. Alapszakos tanulmányait a Budapesti Metropolitan Egyetemen végezte kommunikáció és médiatudomány szakon, jelenleg ugyanitt tanul mesterszakos hallgatóként. Petőcz András szépirói kurzusának beiratkozott hallgatója a Kodolányi Egyetemen.

Száz Pál (Nagysurány, 1954). Prózaíró, költő, kritikus. Nagyfödemesen él. Legutóbbi kötetei: *Holdfényben* (2021), *Tarka lepke* (leprellő, 2021), *Az éneklő mákdaráló* (2022).

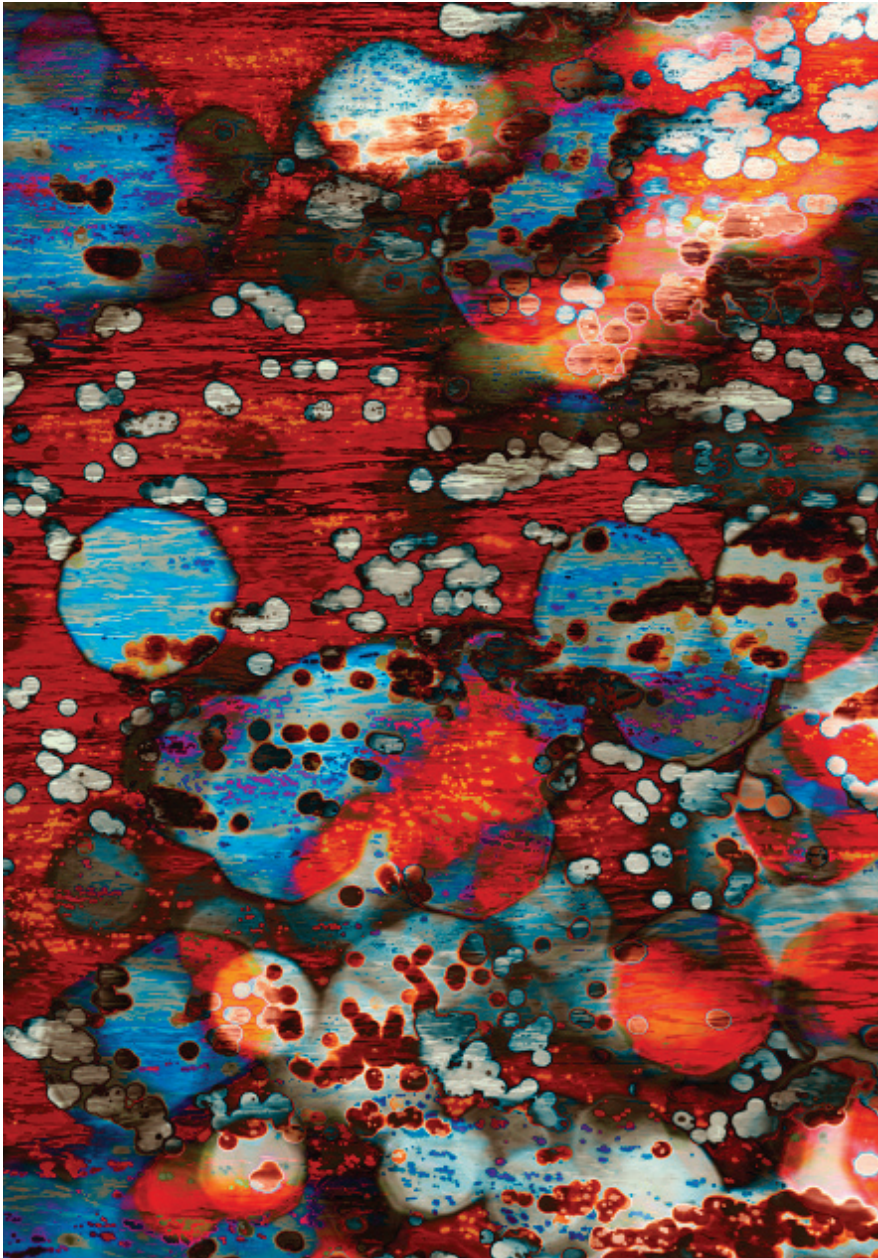
Szolláth Mihály (Kecskemét, 1955; születéskori neve Kircsi Mihály). Tanár, lektor, szerkesztő, író, költő. Magyar szakos tanár, emellett 1994-től rádiós szerkesztő, lektor, kiadói és irodalmi lapszerkesztő, magazin-főszerkesztő. Jelenleg a Litera-Túra Művészeti Magazin szerzője és főszerkesztő-helyettese.

Tóth László (Budapest, 1949). József Attila-díjas költő, író, szerkesztő, a Magyar Művészeti Akadémia tagja. Dunaszerdahelyen él. Legutóbbi kötetei: *Rossz napok* (versek, 2023), *Időutazás. Alkalmi írások 1.* (2023).

Tóth Ozsvald Zsuzsanna (Pozsony, 1967). Szerkesztő, műfordító. Jana Bodnárová két korábbi regénye, az *Insomnia* és a *Nyakék/Nyakörv* az ő fordításában olvasható magyarul. Dunaszerdahelyen él.

Vasvári Zoltán (Budapest, 1958) etnográfus, művelődéstörténész, a balassagyarmati Palóc Múzeum főmuzeológusa. Eddig 14 kötete és 4 tankönyve jelent meg. Az 1990-es évektől a Helikon, a Fekete Sas, a Noran, a L'Harmattan, az Universitas, az Underground Kiadó és a Dinasztia Tankönyvkiadó jelentették meg műveit. Legújabb kötete a „*Csillagom, emlék: tégy tökéletessé...*” 2021-ben jelent meg.

Z. Németh István (Komárom, 1969). Forbáth-, Talamon- és Simkó-díjas költő, prózaíró, szerkesztő, pedagógus. Csicson él. Legutóbbi kötetei: *Tejféher köd*, *Csillag voltál álomban*, *A hencgő óriás és más mesék*, valamint az *Éjszaka a szaunában* (versek, 2023).

„ Szerelmed nem vagyak
kezed ügyében bot.”
(Balogh Ildikó)

ISSN 1338 - 0265

9 771338 026000 >